Landerij VanTosse

“Proef het Landschap”

NATUURGEBIED
DE MAASHORST

De Maashorst als landschap van Allure

Inhoud

1. Inleiding en achtergrond 5
1.1 Probleemstelling 5
1.2 Situatieschets 9
1.3 Projectafbakening 9

2. Aanleiding voor het project en doelstelling 11
2.1 Aanleiding 11
2.2 Doelstelling 16
2.3 Aansluiting bij het streefbeeld 19
2.3.1 Streefbeeld Maashorst vanuit de regio zelf 19
2.3.2 Streefbeeld Maashorst in Bidbook Landschappen van Allure 19
2.3.3 Raadpleging Statencommissie 19
2.4 Projectresultaat 23

3. Op te leveren resultaten 35
3.1 Versterking van het landschap 35
3.1.1 Ruimtelijke versterking 37
3.1.2. Cultuurhistorische versterking 41
3.1.3. Ecologische versterking 43
3.1.4. Biodiversiteit versterken 44
3.1.5 Versterken beleving van het landschap / recreatief gebruik 47

3.2 Dynamische ontwikkeling in het landschap 50
3.2.1 Functies die het landschap versterken 50
3.2.2 Landschappelijke inpassing infrastructuur 51
3.2.3 Toegankelijkheid en ontsluiting 51
3.3 Ondernemen en beleven in het landschap 53
3.3.1 Innovatie die bijdraagt aan het landschap
3.3.2 Nieuwe financiële oplossingen voor inrichting, beheer en gebruik 54
3.3.3 Participatie partijen 56
3.4 Verdienmodellen 58
3.4.1 Slow-food: VanTosse streekproducten 58
3.4.2 Slow-food: transitie van de landbouw 66
3.4.3 Slow-care: groene dagbesteding 67
3.4.4 Slow-motion: recreatie & toerisme 68

4. Financiering 71
4.1 Totale projectkosten 71
4.2 Financieringsplan 71
4.3 Investeringsbegroting 74
4.4 Liquiditeitsplanning 76
4.5 Checklist leningen en garanties 76

5. Besluitvorming tijdens de uitvoering van het project 80

6. Fasering en planning van tussenresultaten 81
6.1 Projectplanning 81

7. Projectbeheersing 82
7.1 Organisatie 82
7.2Bewaking van tijd en opvangen van vertraging 82
7.3 Beheersing van kwaliteit 83
7.4 Kostenbewaking 83
7.5 Opzet voor communicatieplan 83
7.5.1 Aanleiding en doelstelling 83
7.5.2 Opdrachtgever en opdrachtnemer 85
7.5.3 Budget 85
7.5.4. Participatie
7.5.5 Thema's en doelgroepen 85
7.5.6 Aanpak / organisatie structuur 87
7.5.7 Resultaten communicatie 87
7.6 Risico- en kansenanalyse 87
7.6.1 Wet- en regelgeving 88
7.6.2 Andere subsidies 88
7.6.3 Deelname aan Landerij VanTosse 88
7.6.4 Teelt slaat niet aan 89

8. Beheerplan 90
8.1 Beheerplan 90
8.2 Exploitatieplan 91

Colofon 92

NATUURGEBIED
DE MAASHORST

Citaat slotverklaring Brabantraad:

'In Brabant zetten wij de standaard voor duurzaamheid, het Brabantse model. Wij willen in Brabant van industrial naar community farming; een situatie waar boeren en burgers de dragers van de voedselproductie, leefbaarheid, beleving en beheer van het landschap zijn. Deze transitie vraagt een belangrijke gedragsverandering van alle schakels van de keten en dus ook van de consument. Vanuit de gemeenschap, met burgers en bedrijven, werken we aan een integrale benadering van duurzame landbouw en gezonde voeding als ook 'one health'.

Dit is precies wat er gebeurt in de Maashorst en ook specifiek in de Landerij VanTosse. Het gonst er: gesprekken, nieuwe ideeën en investeringsplannen. Boeren, recreatieondernemers, voedselverwerkers, vrijwilligers, zorgorganisaties en overheden zien kansen. Noordoost Brabant is een regio die het in zich heeft een proeftuin te zijn van samenwerking tussen de vier O's: Ondernemers, Overheid, Onderwijs en Overigen (zoals zorginstellingen en vrijwilligersorganisaties). Agro, food en health zijn de rode lijn in dit samenwerkingsverband. Partijen in de Maashorst verbinden verleden, heden en toekomst. Dat doen ze samen, om te voldoen aan het ambitieniveau van Landschappen van Allure. Dit programma ondersteunt een beweging die in de streek op gang gekomen is. De Provincie denkt mee en helpt ontwikkelingen mogelijk te maken. Investeringspartners maken de stap om natuur te laten renderen en sluiten nieuwe en innovatieve allianties. Ecologie en economie komen samen. Kortom landschap loont!

Illustratie vogelvlucht Landerij VanTosse

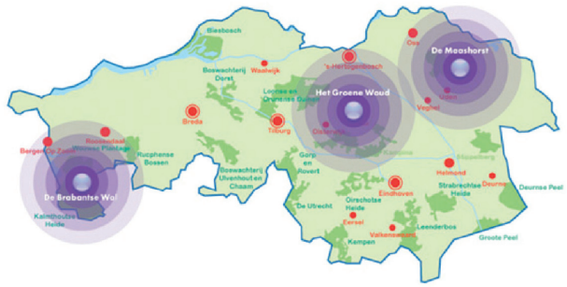

Drie Landschappen van Allure

Noordoost-Brabant kiest voor voedsel

03 januari 2013 | Laatste update: 03 januari, 19:35 | 1

DEN BOSCH - Het imago van d regio Noordoost-Brabant gaat Agro en Food worden. Die keu gemaakt door boegbeelden uit regio onder leiding van de Bossche burgemeester Ton Rombouts.

Daarmee gaat dit deel van de provincie terug naar de roots. "Landbouw en voedselindustrie zit van oudsher in ons bloed", zei Rombouts donderdagmiddag tijdens de Nieuwjaarsreceptie van de Kamer Koophandel in de Brabanthallen. "De afgelopen jaren hebben we soms tien, soms vijf

Krantenartikel

1. Inleiding en achtergrond

1.1 Probleemstelling:

De Provincie Noord-Brabant wil zich onderscheiden als topregio voor kennis en innovatie. Hierbij is een mooi en vitaal landelijk gebied essentieel. Enerzijds als aantrekkelijke omgeving voor de steden en anderzijds als aantrekkelijke woon- en werkomgeving voor burgers en ondernemers in dat landelijke gebied.
In de 'Agenda van Brabant', koersdocument 'Transitie stad en platteland' en het programma 'Landschappen van Allure' geeft de Provincie aan welke maatregelen noodzakelijk zijn om bovenstaande ambities waar te maken. Een scherpe focus is hierbij vereist. Deze focus ligt in Noordoost Brabant op Agro & Food. Niet alleen de Provincie, maar ook de regio zelf vindt dat deze sector de beste kansen biedt voor economische groei. Dit is onder andere onderbouwd via het rapport van PWC [1]. Er zijn echter wel vernieuwende initiatieven nodig om de strategische ligging van de regio maximaal te benutten.

De Maashorst biedt, als één van de Landschappen van Allure, de gewenste (natuurlijke en groene) omgeving. Om dit landschap op de korte en de langere termijn op een zichtbaar hoog kwaliteitsniveau te brengen (en te houden) zijn nieuwe initiatieven en verdienmodellen nodig.
Die allure verbindt particulieren en bedrijven aan de landschappen waardoor de natuur en het landschap duurzaam en zelfstandig in stand gehouden worden. Tegelijkertijd ontstaat een laagdrempelige overgang tussen stedelijk gebied en provinciaal landschap.

Het project Landerij VanTosse richt zich op beide ambities. Met dit project realiseren we nieuwe initiatieven in de agro- en foodsector en we verbinden het stedelijke gebied met de natuurlijke omgeving (het platteland). Beide ambities komen bij elkaar in het besef dat er een ontwikkeling is geweest waardoor er juist een scheiding is ontstaan tussen deze functies.
Veel mensen zijn daardoor het contact met hun dagelijkse voedsel kwijtgeraakt. Vaak zijn er duizenden kilometers afgelegd voordat het voedsel op het bord ligt. Tegelijkertijd is er de noodzaak voor transitie in de landbouw. Dierziekten, milieuproblemen en grenzen aan uitbreidingsmogelijkheden vragen om een andere manier van boeren. Onderdeel van een vitaal landelijk gebied is immers ook dat boeren een goede boterham kunnen verdienen op een manier die past in het landschap en de veranderende maatschappij.

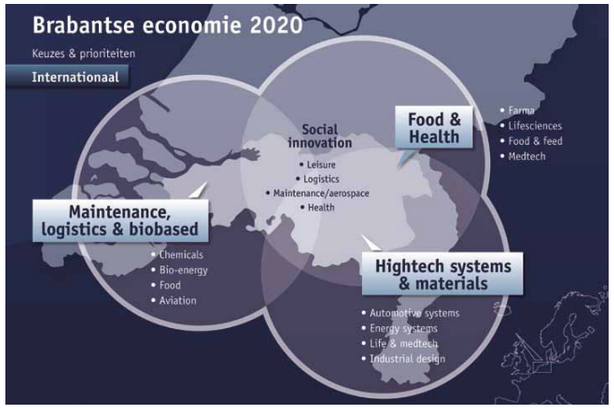

[1] Rapport van 5*Noordoost Brabant: Duurzame groei vanuit de basis – ontwikkelingen en ambities van NO Brabant

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Collage: Fruitallee

Collage: Tuinderij VanTosse

Collage: Landerij VanTosse

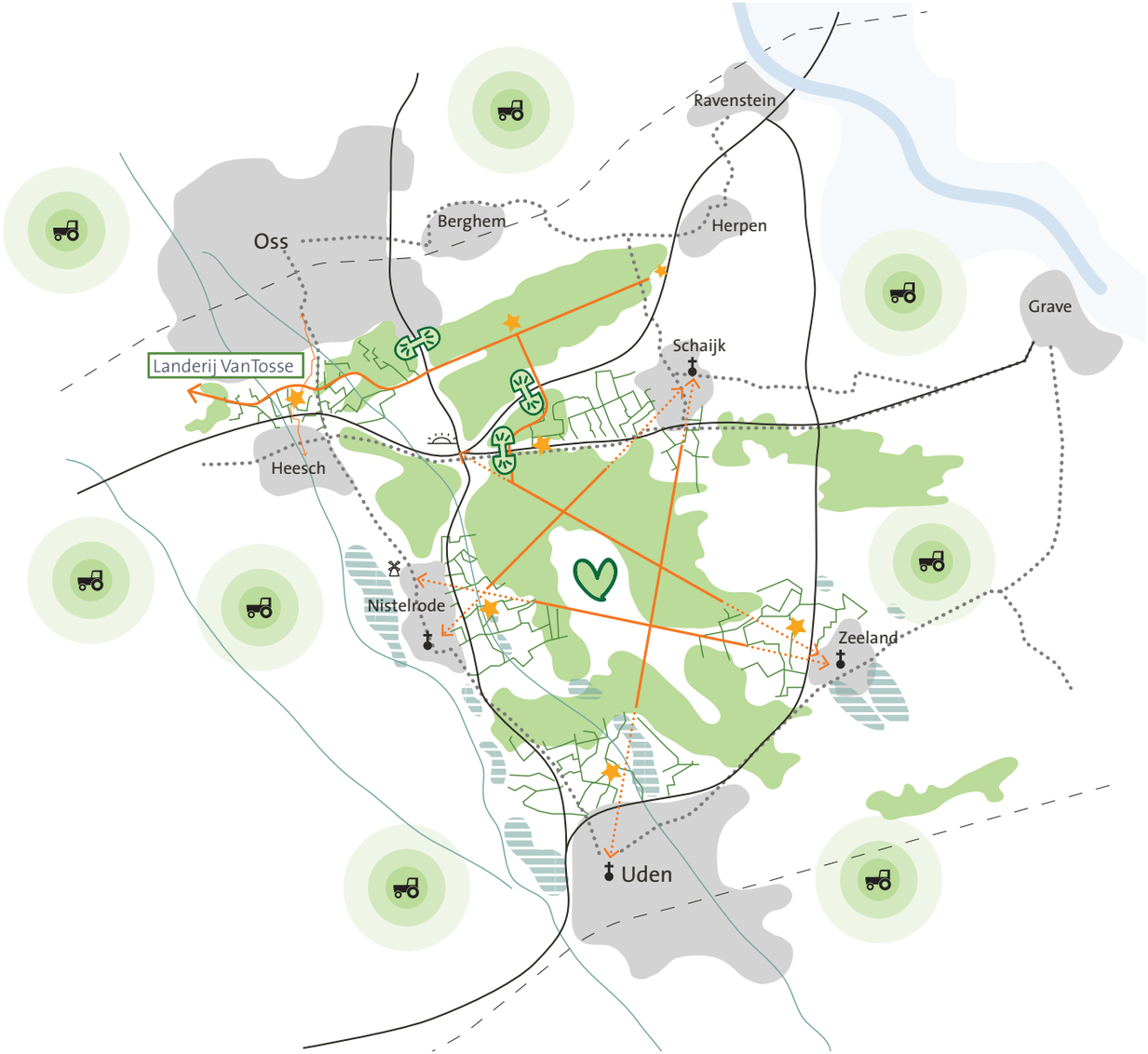

Het project 'Landerij VanTosse – Proef het Landschap!':

Is een vernieuwend initiatief op gebied van Agro & Food.
Wat betreft kennis en innovatie focust de regio Noord-Oost Brabant zich op Agro & Food. Hier liggen de roots van de regio en hier ligt ook de toekomst. Niet voor niets hebben grote bedrijven als Unilever, MSD en Jumbo hier hun oorsprong. Vernieuwende initiatieven in de sector Agro & Food bieden interessante mogelijkheden voor economische groei. Landerij VanTosse is zo'n vernieuwend initiatief. De subtitel van het project: 'Proef het Landschap!' verwoordt dit uitstekend. De Landerij VanTosse is een bijzonder boerenbedrijf. Hier vinden experimenten met nieuwe technieken en gewassen plaats en worden nieuwe verdienmodellen ontwikkeld. Dit in nauwe samenwerking met het bedrijfsleven en onderzoeksinstellingen. Inkomsten uit deze ontwikkelingen worden benut voor investeringen in het landschap.

Biedt boeren alternatieven.
Boeren in de transitieschil rondom de Maashorst en de steden/dorpen lopen in hun huidige bedrijfsvoering tegen grenzen van schaalvergroting op. Zij zullen op een andere manier moeten gaan boeren. Landerij VanTosse biedt alternatieven die passen in het landschap, de veranderende maatschappij en de lokale economie. Eenmaal succesvol bevonden kan een nieuw gewas en/of verdienmodel zich verspreiden over de (Maashorst) boeren.

Verbindt stad en land met voedsel
De stad en de landbouw zijn uit elkaar gegroeid. Er is geen verbinding meer tussen de stad en het land. De stedeling weet niet of nauwelijks waar zijn voedsel vandaan komt. Wij willen de stedelingen en dorpelingen weer in contact brengen met het omliggende landschap. De Landerij VanTosse laat de stedeling zien waar zijn eten vandaan komt. Door lokaal voedsel te promoten willen we ook het aantal voedselkilometers verminderen.

Verbindt stad en land met Dreven en Driften
Veel Ossenaren beseffen het nog niet, maar Oss ligt echt aan de Maashorst. De Landerij VanTosse vormt de entree vanuit Oss (en ook Heesch) naar dit Landschap van Allure. Een systeem van dreven en driften verbindt de omliggende dorpen en steden met de Maashorst. De Landerij VanTosse is ook op zichzelf staand een prachtig landelijk uitloopgebied voor Oss en Heesch.

behoudt en ontwikkelt kleinschalig kampenlandschap
Van oudsher is het kleinschalige kampenlandschap kenmerkend voor het plangebied van de Landerij VanTosse. Zonder ingrijpen verdwijnt dit landschap. Wij gaan dit aantrekkelijke en cultuurhistorisch waardevolle landschapsbeeld weer in ere herstellen, zodat het in de toekomst voor iedereen herkenbaar is. In dit kader is Stichting Landschapsbeheer al sinds 2002 bezig om maïsakkers om te vormen naar graanakkers en landschapselementen als houtwallen te herstellen. Nu gaat dat langzaam en hebben de graanakkers een tijdelijke status.

Met de Landerij VanTosse ontwikkelen we een duurzaam voedsellandschap, dat het kampenlandschap herstelt en ontwikkelt én een permanente status heeft.

Geeft het gebied een eigen identiteit
Het gebied is nu onbekend. En onbekend maakt onbemind. Met het beoogde voedsellandschap zetten we de Landerij VanTosse op de kaart. We geven het landschap een duidelijk eigen identiteit met het thema voedsel en de daaraan gekoppelde sterke ruimtelijke dragers.

NATUURGEBIED
DE MAASHORST

Situatie 2016

Situatie 2013

Luchtfoto met planbegrenzing

Gewenst toekomstbeeld

1.2 Situatieschets:

Het project 'Proef het landschap' kan zich over het hele grondgebied van de Maashorst manifesteren en dan met name in de schil rondom het natuurgebied. In dit investeringsvoorstel focussen wij echter op het grondgebied van de 'Landerij VanTosse'. Indien het project zich in de toekomst verder uitstrekt, blijft de Landerij VanTosse de hoofdlocatie en uitvalsbasis. De Landerij betreft de circa 70 hectare landelijk gebied tussen Oss en Heesch in (De Elzen en De Stelt). Het projectgebied, waarop dit investeringsvoorstel zich concreet richt, is onder andere een proeftuin voor nieuwe gewassen en bijbehorende verdienmodellen. Succesvolle experimenten rollen we uit in de streek. Ook is het mogelijk dependances in te richten met proefvelden.

Huidige situatie 2013: Er zijn veel verschillende eigenaren in het gebied. Het Kampenlandschap is deels weer herkenbaar in het landschap, doordat Stichting Landschapsbeheer sinds 2002 bezig is dit landschap in ere te herstellen. Inmiddels zijn 15 hectare gemeentelijke grond omgevormd van maïs naar akkers met granen, cranberry's (1 ha.) en bloemrijk grasland. Deze ontwikkeling kan echter elk jaar nog teruggedraaid worden, doordat de gronden maar per 1 jaar verpacht worden en er een landbouwstatus op zit. Er zijn ook een paar houtwallen en houtsingels hersteld. Het gebied is anoniem en onbekend.

Situatie eind 2016: Het anonieme, onbekende gebied tussen Oss en Heesch is nu getransformeerd naar de alom bekende Landerij VanTosse. Dit is een aantrekkelijk en fascinerend voedsellandschap, dat het oorspronkelijke kampenlandschap grotendeels in ere hersteld heeft. De 15 hectare van de gemeente zijn voor de toekomst veiliggesteld voor de Landerij VanTosse. Deze gronden hebben een natuurstatus met mogelijkheden voor biologische landbouw met natuur- en landschapswaarden. De gronden worden nu langdurig verpacht. Naast de verschillende graansoorten en cranberry's (5 ha.) groeien er nu ook allerlei bonen (t.b.v. bonenburger). Een enkele particulier waagt zich ook al aan de VanTosse gewassen. De kleinschaligheid is goed tot stand gekomen door het toevoegen van fruitwallen, houtwallen en houtsingels. In de houtwallen groeien al volop paddenstoelen, die nieuwe houtwallen kunnen bekostigen.
Aan dit mozaïeklandschap van akkers, graslanden en bosjes zijn een aantal sterke ruimtelijke dragers en toegevoegd: Fruitallee, Hopframe en Graansingel. In het gebied bevinden zich twee parels: de Tuinderij VanTosse en het klooster. De Tuinderij draait eind 2016 op volle toeren. Ten opzichte van 2013 is er aan het klooster niets veranderd. Wel groeien er éénjarige VanTosse gewassen rondom het klooster.

Gewenst toekomstbeeld: Vanaf 2017 ontwikkelt de Landerij VanTosse zich gewoon door. Meer particulieren stappen over op natuurvriendelijke landbouw en/of VanTosse gewassen. Nieuwe experimenten met VanTosse gewassen worden opgestart en succesvolle experimenten worden uitgerold bij boeren in en rondom de Maashorst. Het experiment met het Hopframe ontwikkelt zich verder door. Dit uit zich onder andere in een langer Hopframe. De Fruitallee komt tot volle bloei en de oogst vermeerdert nog ieder jaar. Dat laatste geldt voor de meeste gewassen.
Ook het kampenlandschap ontwikkelt zich verder door.
Het aantal bloemrijke randen, fruitwallen, houtwallen en houtsingels neemt nog aanzienlijk toe. De Tuinderij VanTosse en alle voedselgerelateerde activiteiten (waaronder oogstfeesten, plukdagen) groeien nog qua bekendheid en populariteit.
De grootste verandering is echter de functionele invulling van het klooster. Meerdere invullingen zijn mogelijk. Voorwaarde is dat het klooster een maatschappelijke functie krijgt. Wij willen deze maatschappelijke functie koppelen aan het thema voedsel.
Plaatjes groeimodel: huidige situatie 2013, situatie tot 2017, gewenst toekomstbeeld

1.3 Projectafbakening:

De Cereslaan, Ruwaardsingel, Nieuwe Hescheweg en snelweg A59 vormen de geografische afbakening van de Landerij VanTosse. Deze circa 70 hectare zijn het plangebied. Tot het studiegebied behoort het hele gebied wat nodig is voor de stad-landverbinding Oss-Maashorst.

Houtwallen

Graanakker

Speltgraan afleveren in Oijen

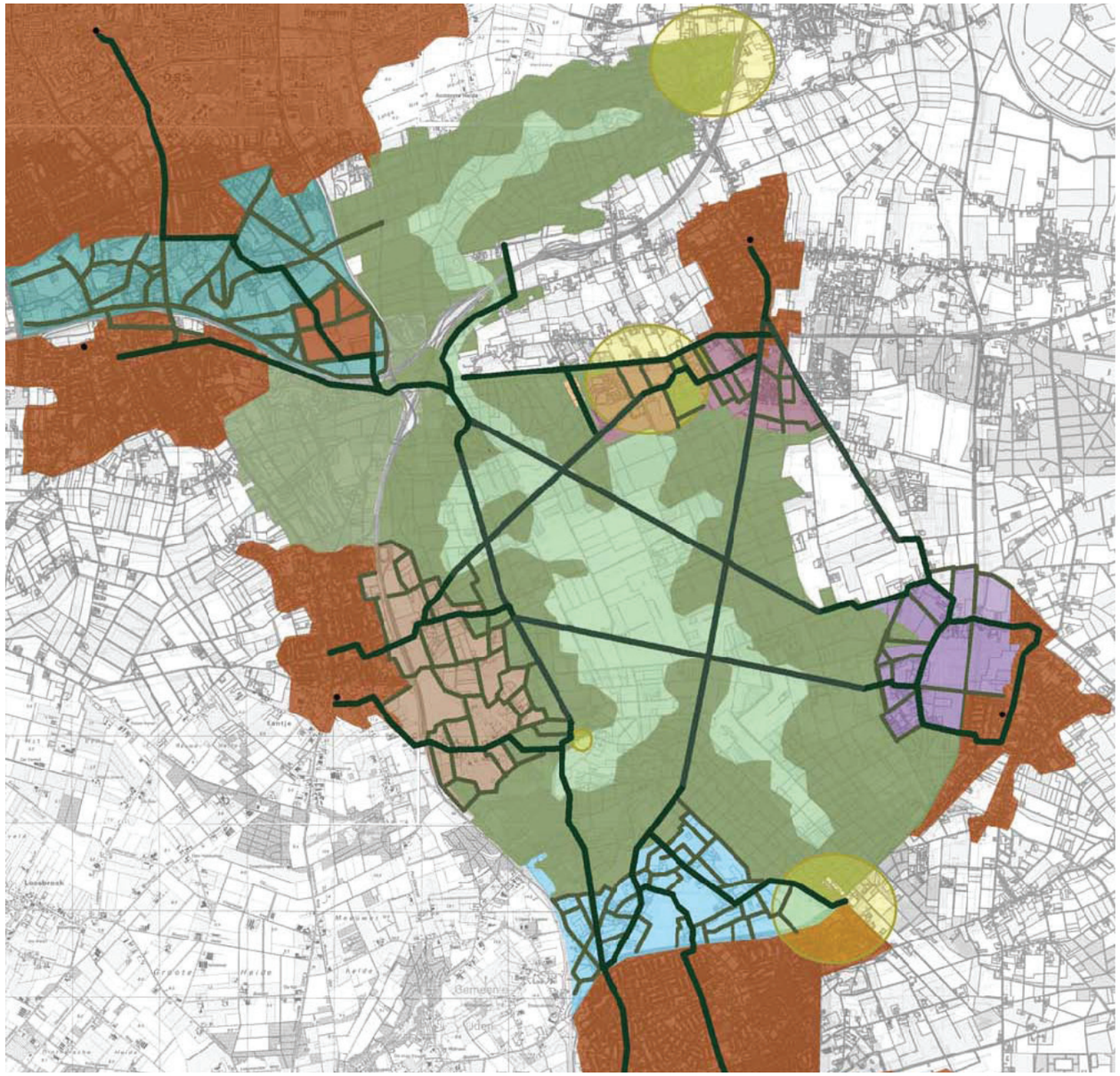

Dreven en driften met kleinschalige landschappen bij de dorpen. De Landerij VanTosse ligt in zo'n kleinschalig (deels) authentiek (niet groen).

2. Aanleiding voor het project en doelstelling

2.1 Aanleiding

Er zijn meerdere redenen, zowel maatschappelijk als zakelijk, om juist nu met voorrang dit project uit te gaan voeren. We lichten deze redenen hierna kort toe.

Doorpakken op de eerder in gang gezette landschapsontwikkeling

De Landerij VanTosse is een typisch voorbeeld van een bottom-up project. Stichting Landschapsbeheer Oss is in samenwerking met de gemeente Oss ongeveer tien jaar geleden al begonnen met kleinschalige natuur- en landschapsontwikkeling. Stapje voor stapje heeft het maïsland weer plek gemaakt voor het kleinschalige kampenlandschap met graanakkers, bloemrijke akkerranden en houtwallen. Deze transitie van het landschap is nog lang niet voltooid. Met de nieuwe verdienmodellen én het gevraagde geld van Landschappen van Allure kunnen we de Landerij VanTosse de benodigde boost geven. Dit gebied, ooit bedoeld voor woninguitbreiding van Oss, krijgt dan een duurzame, permanente groene functie die zijn eigen broek ophoudt.

Veiligstellen van de stad-land verbinding van Oss met de Maashorst

De Landerij VanTosse stelt de verbinding van Oss met de Maashorst (en andersom) veilig. De Maashorstgemeenten hebben gezamenlijk een visie op de Maashorst opgesteld. Deze visie staat voor een rustig hart en dynamiek aan de randen bij de dorpen en steden. Deze dorpen en steden liggen als een krans om het natuurgebied heen. Onderling zijn de dorpen en steden verbonden door middel van dreven. Dit zijn kaarsrechte paden tussen de dorpen/steden in. Deze dreven waren veelal gefocust op de kerktoren en eindigde net voor de dorpen in de kleinschalige landschappen met boerderijen. Van hieruit werden de schapen de heide op gedreven.

De Landerij VanTosse ligt in zo'n kleinschalig (deels) authentiek landschap.

De moderne tijd heeft het patroon van dreven onderbroken. De Zeelandse Dreef loopt dood op knooppunt Paalgraven en bedrijventerrein Vorstengrafdonk. De Herpense Dreef redt Heesch ook niet meer. Door middel van drie natuurbruggen en nieuwe moderne dreef 'De Fruitallee' is de Landerij VanTosse weer verbonden met het hart van de Maashorst. Deze bypass is zowel een recreatieve als een ecologische verbinding. De Landerij VanTosse is de entree vanuit Oss (en Heesch) naar de Maashorst.

NATUURGEBIED DE MAASHORST

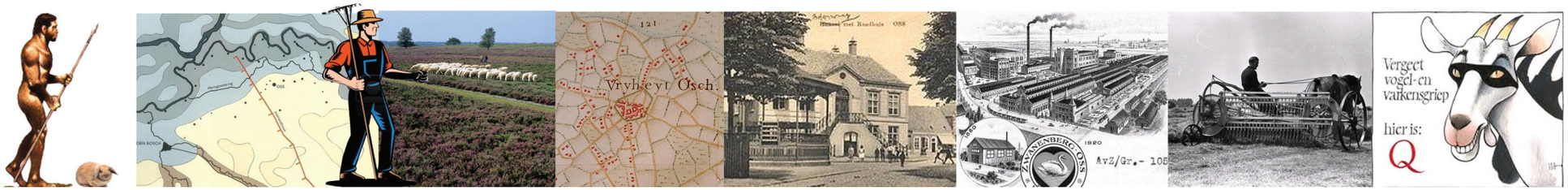

Voedsel vormt Oss – van bronstijd tot toekomst

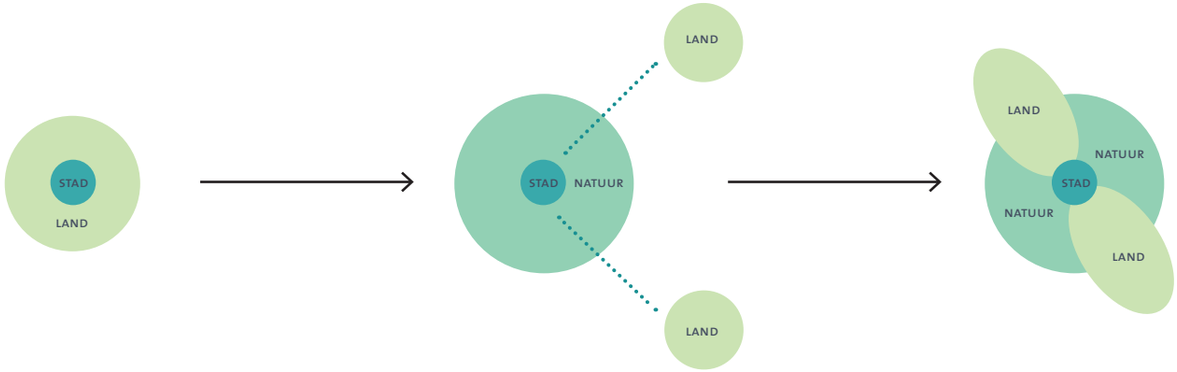

Landschapsbeheer

Slowcare

Boer Spierings

Bouwen aan het landschap met lokale voedselvoorziening

Aan de Landerij VanTosse liggen diverse verdienmodellen ten grondslag. Belangrijk zijn de voedselgewassen die de Landerij VanTosse verbouwt: spelt, granen, cranberry's, fruit, bonen en paddestoelen. Wellicht ook nog lupines, stevia en hop. Met nieuwe lokale gewassen stimuleren we de lokale economie. Tegelijkertijd dragen deze gewassen bij aan de ontwikkeling van een aantrekkelijk kleinschalig voedsellandschap. Lokale producten kunnen de Landerij VanTosse op de kaart zetten en daarmee ook de Maashorst. De lokale ondernemers zijn hier bij gebaat. De Landerij VanTosse is (o.a.) een boerenbedrijf, maar dan zonder winstoogmerk. De eigen broek wordt wel opgehouden (eenmaal op volle kracht draaiende).

Bouwen aan het landschap door groene dagbesteding voor mensen met een beperking

De Landerij VanTosse biedt de mogelijkheid om begeleid te werken bij Stichting Landschapsbeheer Oss. Samen met de gemeente Oss, Stichting Dichterbij en de GGZ wordt invulling gegeven aan diverse mogelijkheden voor begeleid werken in de Landerij VanTosse en van daaruit in het hele buitengebied van Oss.

Herstellen van de stad–land verbinding van Oss met landbouw

Door schaalvergroting, betere technieken en transportmogelijkheden zijn stad en land uit elkaar gegroeid. Waar vroeger het ommeland voor de voedselvoorziening van de stad zorgde, komt tegenwoordig het voedsel van de andere kant van de wereld. Van een harmonieus, enkelvoudig landschap zijn we aangekomen bij een opgedeeld landschap. Er is onderscheid ontstaan tussen stad, land(bouw) en natuur. Bovendien zijn we ver van ons voedsel komen te staan. Juist in Oss is het belangrijk de relatie stad – land(bouw) te herstellen. Oss heeft namelijk een zeer lange historie en rijke traditie als het gaat om de verbondenheid met de productie van voedsel. Oss is groot geworden door de landbouw. Het meest bekend zijn de margarine- en de vleesverwerkingindustrie. Hieruit zijn de multinationals Unilever en Organon/MSD ontstaan. De recentste stap in de lange voedselgeschiedenis van Oss betreft een zwarte bladzijde, namelijk de Q-koorts. De uitbraak van deze van dier op mens besmettelijke ziekte heeft ervoor gezorgd dat de gemeente Oss zich actief inzet voor de transitie van de landbouw. De Osse voedselgeschiedenis leert ons echter ook dat veranderingen in de landbouw van alle tijden zijn. We zijn nu toe aan een nieuwe transitie in de landbouw. De grootte van het Osse landbouwgebied draagt extra bij aan de gevoelde urgentie. Oss heeft het op één na grootste grondgebied van Noord-Brabant, in het totaal 16.000 hectare, waarvan 11.000 hectare landbouwgrond.

Ervaringen, die hier worden opgedaan door te experimenteren met nieuwe voedselgewassen en verdienmodellen, vervullen daarmee ook een belangrijke voorbeeldfunctie. Boeren rondom Oss en natuurgebied de Maashorst kunnen doorpakken op succesvolle experimenten. Maar ook in andere delen van de provincie en Nederland zijn de ervaringen toepasbaar.

NATUURGEBIED
DE MAASHORST

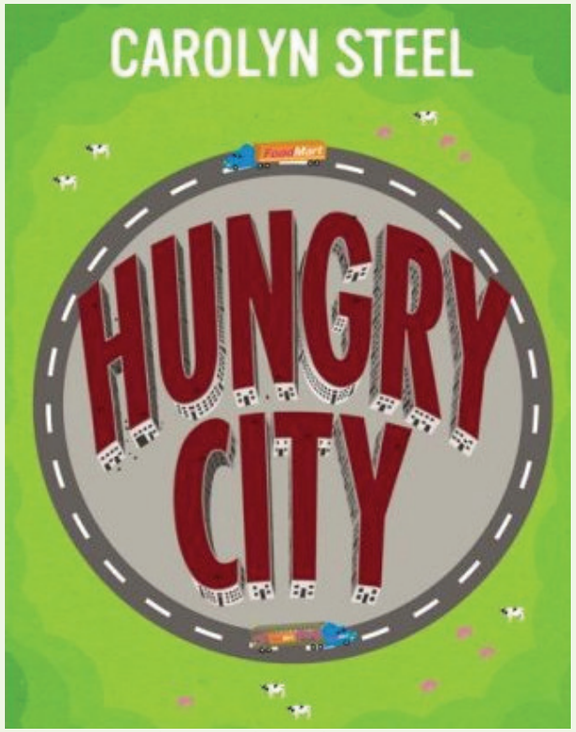

De hongerige stad - Hoe voedsel ons leven vormt

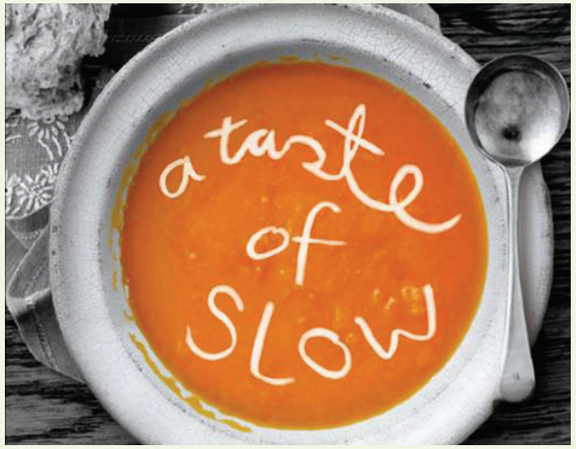

Sfeerbeeld: Slowfood

PAPRIKA
6901.76KM

ABRIKOOS
12850.23KM

AVOCADO
12926.86KM

SNIJBOON
2943.48KM

MANGO
10805.50KM

PLUIMVEE
16296.65KM

PEREN
13549.02KM

APPELS
25301.75KM

Voedselkilometers

Stimuleren van het voedselbewustzijn

Het eten op ons bord heeft meestal de halve wereld rondgereisd. Hetzelfde geldt voor het hier lokaal geproduceerde voedsel. Met de Landerij VanTosse en het bijbehorende netwerk gaan wij de voedselketens verkorten en daarmee het aantal voedselkilometers verminderen. Dit is goed voor het milieu, de lokale boer én de consument. Wat je van dichtbij haalt is lekker... én verantwoord!

Door de stedeling letterlijk in contact te brengen met zijn voedsel vergroot het voedselbewustzijn.

De Landerij VanTosse staat voor de Landerij van het Osse. In dit aantrekkelijke kleinschalige voedsellandschap (ca 70 ha) aan de rand van de stad, kan de stedeling (en dorpeling) de gewassen zien groeien, ruiken, aanraken en proeven. We verbouwen voedsel en experimenteren met gezonde en nieuwe voedselgewassen. Onderscheidend t.o.v. stadslandbouwprojecten is het feit dat het voedsel hier in authentiek kampenlandschap wordt verbouwd en zelf ook bijdraagt aan dit landschap.

De Landerij VanTosse is verbonden met een uitgebreid netwerk van agrarische ondernemers. Zij hebben allemaal duurzaamheid en dierenwelzijn hoog in het vaandel. Deze stadsboeren rondom Oss en de Maashorstboeren zijn trots op hun product en wijze van produceren. De consument is van harte welkom op deze boerenbedrijven. Hier kan de consument het boerenleven ervaren en ook rechtstreeks zijn voedsel kopen. Dit kan via de Landerij VanTosse die functioneert als stadsboerderij of gewoon rechtstreeks. De website is in de maak, evenals de app.

NATUURGEBIED
DE MAASHORST

Maashorstfair

Beleven van het landschap

2.2 Doelstelling

Hoe draagt Landerij VanTosse bij aan meer allure in de Maashorst?

Het algemene doel van het project is een bijdrage te leveren aan de verdere ontwikkeling van de Maashorst (inclusief buitenste schil) als vitaliserend natuurgebied met een dynamisch landelijk gebied dat zich kenmerkt door een harmonieuze afwisseling van steden en dorpen, natuur, gastvrijheid, zorg en leefbaarheid.

Dit doet zij door:

De ontwikkeling van een aantrekkelijk, eetbaar en beleefbaar landschap in de overgang van stad en platteland.

Het verbinden van stad en platteland, met voedsel als bindmiddel. Gezond voedsel en duurzame landbouw. Gezond lichaam en gezonde geest. Onthaasten.

Het verbinden van oude en nieuwe landbouw. Proeflandbouw.

Versterking van de ruimtelijke kwaliteit door deze te koppelen aan sociaal economische ontwikkelingen (maatschappelijk ondernemen).

- Het creëren van een mozaïek landschap.
- Een cultuurhistorische benadering van het landschap.
- Door landschap drager te maken van de activiteit.
- Benutting van “tuin” De Maashorst.
- Ervaren van het landschap en tijd besteden in landschap.

Concrete aanvullende doelstellingen zijn:

Kwantitatieve en kwalitatieve uitbreiding van de Maashorst

Veel mensen ervaren alleen het natuurgebied ten zuiden van de snelweg als de Maashorst. Omdat Herperduin ook een bos- en stuifduingebied is, ervaart men dit veelal ook nog wel als de Maashorst. Door invulling te geven aan de stad-land verbinding Oss-Maashorst trekken we het hele gebied tussen de Geffense Bosjes en Herperduin ook bij de Maashorst. Landerij VanTosse en de natuurbruggen geven invulling aan deze stad-land verbinding.

Missing Link tussen EHS gebieden

Landerij VanTosse verbindt de Geffensche Bosjes met Herperduin door een nieuwe habitat: een kleinschalig agrarisch landschap. Juist de afwisseling met een ander type landschap zorgt voor ecologische verrijking. Soorten als de patrijs zijn gebaat bij de kleine landschapselementen en de natuurvriendelijke akkers en graslanden.

Osse entree naar de Maashorst (stad-land verbinding)

Veel Ossenaren hebben het nog niet door dat Oss aan de Maashorst ligt. Met de Landerij VanTosse zorgen we voor een goede stad-landverbinding. De landerij VanTosse functioneert als entree naar de Maashorst. Via een goed wandel- en fietsnetwerk, gebaseerd op de oude Dreven en Driften, wordt Oss (en Heesch) verbonden met het hart van de Maashorst.

Positieve mond-op-mond reclame door grote betrokkenheid

Naast fysiek meer allure in de Maashorst, realiseren we ook meer allure in de hoofden van de mensen. De Maashorst heeft voor iedereen wat te bieden: voor bewoners, ondernemers, agrariërs en bezoekers. Samen met deze groep mensen steken wij ook de handen uit de mouwen om de Landerij vanTosse te realiseren. De grote betrokkenheid nu en in de toekomst zorgt voor positieve mond-op-mond reclame en positieve berichtjes op twitter en facebook. Mensen zijn trots op de Landerij VanTosse, juist omdat deze van ons allemaal is. Iedereen kan deelnemen, bijdragen én genieten! Genieten van het landschap, het voedsel én elkaar.

Versterken van het merk 'De Maashorst' / communicatie

De Landerij VanTosse hangt nadrukkelijk onder de vlag van de Maashorst. Positieve reclame voor de Landerij is positieve reclame voor de Maashorst. We gaan de Landerij VanTosse nadrukkelijk op de kaart zetten met behulp van een uitgebreid communicatieplan. Hierin hebben we specifiek aandacht voor:

- Recreatieve routes: proef het landschap routes, Bossche school routes, etc.
- Verschillende festiviteiten met VanTosse producten: oogstfeesten, picknicks, plukdagen, kookfestijnen, Maashorstfair, kweekwedstrijden, etc.
- Ontwerpwedstrijd landelijke stijl Bossche school architectuur: mobiele keuken, mobiele kraampjes, schuurtjes om de oogst te bewaren, wegwijzers, landmarks voor bij de entrees van de Landerij, bankjes, etc.
- Communicatie: websites, app, folders, voorlichting, rondleidingen, link met ondernemers en boeren, etc.

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Bidboek - Landschap van Allure

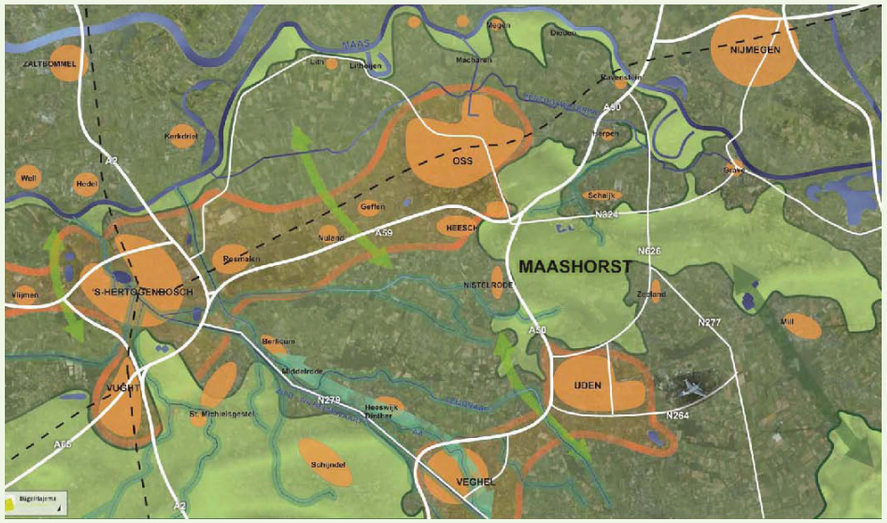

Maashorst Manifest

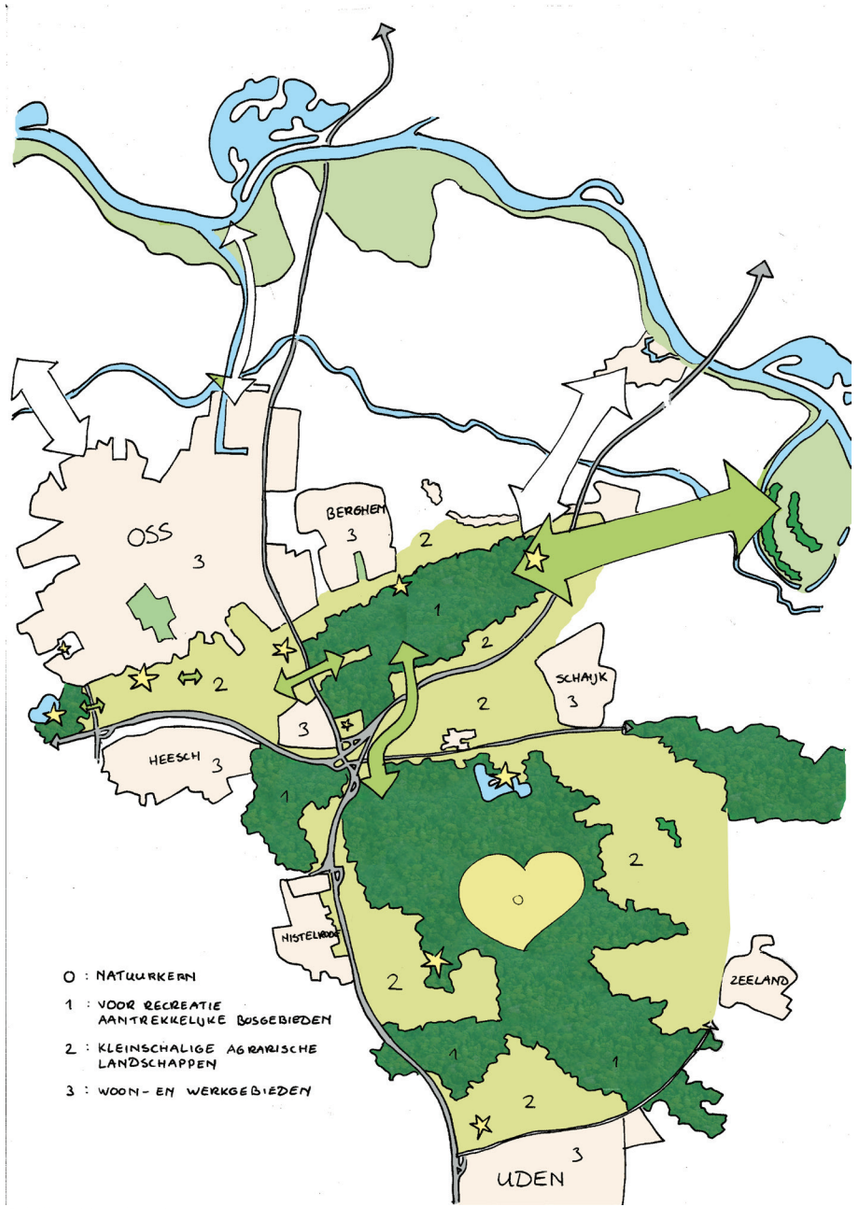

Schillen Maashorst

2.3 Aansluiting bij het streefbeeld

2.3.1 Streefbeeld Maashorst vanuit de regio zelf

De Maashorst staat bekend als een centrum van food, health en pharma, met veel activiteiten op het gebied van zorg, vrije tijd, landbouw, voeding en gezondheid. Het streefbeeld waaraan partijen in de Maashorst willen werken is: 'De Maashorst als bron van vitaliteit'. De visie die aan dit streefbeeld ten grondslag ligt, is vastgelegd in het Maashorst Manifest (2010).

Dit manifest is een breed interactief proces tot stand gekomen. Boeren, burgers, ondernemers, beheerders en bestuurders hebben intensief deelgenomen. Het Maashorst Manifest schetst aan de hand van vier thema's hoe alle betrokkenen de Maashorst in 2020 willen zien. De Landerij VanTosse draagt aan alle vier bij, maar het meest aan:
'In 2020 wordt de Maashorst op afstand herkend als gebied waar het goede leven, gezondheid en goede voeding, zorgzaamheid en spiritualiteit de basiswaarden vormen van haar identiteit en duurzame ontwikkeling.'

De gebiedsvisie staat voor een zonering van dynamiek via luwte naar de absolute stilte van het natuurgebied. Hierbij horen harmonieuze overgangen en onderlinge betrokkenheid van mens en natuur, platteland, dorp en stad.
De Landerij VanTosse ligt in de dynamische schil en is met haar aantrekkelijk voedsellandschap een brandpunt van Agro & Food. Tevens vormt de Landerij VanTosse de harmonieuze overgang tussen stedelijk gebied enerzijds en het natuurgebied Maashorst en het agrarische landschap op het zand anderzijds. In de Landerij VanTosse gebeurt van alles: voedsel verbouwen, experimenteren met nieuwe gewassen, oogstfeesten, landschapsbouw, groene dagbesteding, voedseleducatie, wandelen, fietsen, etc. Kortom er is volop dynamiek, maar wel op de snelheid die past bij de natuur en het landschap. Het goede leven wordt hier gekenmerkt door drie keer slow: Slow-food, Slow-motion en Slow-care.

Rondom het natuurgebied de Maashorst is landbouw de hoeder en verzorger van het landschap. De landbouw loopt hier echter tegen zijn grenzen aan. De voor de traditionele landbouw noodzakelijke schaalvergroting is meestal niet mogelijk omdat de agrarische bedrijven te dicht bij een natuurgebied of woongebied liggen. Een transitie in de landbouw is noodzakelijk. In het Maashorstmanifest staat dat de toekomst van het agrarische bedrijf ligt in productvernieuwing en verbreding. In de Landerij VanTosse experimenteren wij met 'nieuwe' (of vaak juist heel oude) gewassen om deze boeren een alternatief te kunnen bieden. We geven ze verschillende mogelijkheden voor productvernieuwing en verbreding op een presenteerblaadje.

2.3.2 Streefbeeld Maashorst in Bidbook Landschappen van Allure

Het streefbeeld voor de Landerij VanTosse / Fons Vitae, zoals verwoord in het bidbook Landschappen van Allure (juni 2012), streven we nog steeds volledig na. Daarbij is onze 'stip op de horizon' om ook herontwikkeling van het voormalige klooster mogelijk te maken . Omdat realisatie van de totale ambities vóór 2017 op dit moment niet haalbaar wordt geacht (het klooster staat bijvoorbeeld nu te koop), focussen we ons in dit investeringsvoorstel op 'het landschap als basis/ drager voor de verdere ontwikkeling'. We hebben daarom wel de conceptontwikkeling voor het klooster in het project opgenomen, maar verwachten voor de realisatie in de tweede tender van Landschappen van Allure een aanvraag te kunnen indienen.

2.3.3 Raadpleging Statencommissie

Op 8 februari 2013 hebben wij, gezamenlijk als Maashorst, de plannen vanuit de Maashorst gepresenteerd aan de Statencommissie. Wij zijn gestart met de overall visie op de Maashorst en hoe die zich verhoudt ten opzichte van actuele ontwikkelingen. Vervolgens zijn de projecten toegelicht. Het betreft:

- Dreven en driften. Dorpskernen verbonden Maashorst.
- Landerij VanTosse. Proef het landschap!

De Statencommissie was positief over de overall visie op de Maashorst en hoe de verschillende projecten daarin passen. De Maashorst zet zich als totaal op de kaart en de losse projecten dragen daar sterk aan bij. De verdienmodellen van de Landerij VanTosse werden aangenaam verrast ontvangen. Geïnteresseerd werd hier op doorgevraagd. Slotconclusie was dat de Maashorst de eerdere achterstand (meer dan) ruimschoots heeft weggewerkt.

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Project 3

Landerij VanTosse

De Maashorst

Fons Vitae

Wat gaan we concreet doen?

a. Bijdrage aan het landschap
Vanuit de uitvalsbasis het kloostercomplex 'Fons Vitae' en de biodiversiteitstuin wordt 70 hectare kleinschalig landschap ontwikkeld tot de Landerij VanTosse. Op de landerijen worden oude en nieuwe gewassen verbouwd (o.a. cranberry's, rogge, spelt). Landschapsbouw zorgt voor het terugbrengen en herstellen van houtwallen en bloemrijke akkerranden. In de biodiversiteitstuin en kloostertuin worden proefvelden aangelegd om met gewassen te experimenteren. Ook zijn hier bijen-, vlinder- en kruidenweides, amfibieënpoelen, eetvelden en een kloosterkruidentuin te vinden. Het Klooster wordt opgeknapt en geschikt gemaakt voor nieuwe functies. Aantrekkelijke entrees en een goede padenstructuur maken de Landerij VanTosse goed toegankelijk voor iedereen.

b. Samenwerking
De Stichting Landschapsbeheer en de gemeente Oss zijn de trekkers voor de Landerij VanTosse. Het klooster is eigendom van GGZ Oost Brabant. Er zijn 3 a 4 serieus geïnteresseerde kopers. Afhankelijk van de functionele invulling wordt met één of meerdere kopers nauw samengewerkt. Voor de stadslandbouw en landschapsbouw zijn er samenwerkingsverbanden met IVN, Bes Nederland, Maashorstboeren, Stichting Dichterbij, loonwerkbedrijven, vereniging voor historische landbouwwerktuigen, veeteeltbedrijven, WUR, heemkundeverenigingen, Natuur- en educatiecentrum en ZLTO. In het gebied zijn nu al 70 vrijwilligers actief. Stichting Landschapsbeheer Oss stuurt deze en toekomstige vrijwilligers aan. Daarnaast zullen er dagbesteding en leerprojecten opgezet worden. Hiervoor wordt o.a. samenwerking gezocht met de nabij gelegen Talentencampus, HAS Den Bosch en GGZ Oost Brabant. Diverse lokale ondernemers hebben elkaar al gevonden bij de opzet van streekgebonden, ambachtelijke ketens van diverse graan- en cranberryproducten. Het betreft o.a. molenaars, bakkers, een loonwerkbedrijf, een biologisch veeteeltbedrijf en een bierbrouwerij. De streekproducten 'VanTosse' worden aangeboden aan lokale (horeca)ondernemers. Zo zijn plaatselijke restaurants geïnteresseerd in cranberry's, kruiden en paddenstoelen. In de loop der jaren zal dit netwerk van lokale ondernemers zich uitbreiden en versterken. Gezonde, verantwoorde voeding uit de streek sluit ook aan bij de instellingen in het zorglandschap. Het AgroFoodlab is een serieuze partner als het gaat om het experimenteel kweken van kruiden en planten, die de antibiotica en bestrijdingsmiddelen in de veeteelt kunnen vervangen. Om de Landerij VanTosse goed op de kaart te zetten wordt een plan de campagne opgesteld. Kleinschalige evenementen gericht op eerlijk en heerlijk voedsel worden zorgvuldig gelanceerd.

c. Financiering en verdienmodellen

• Biodiversiteitstuin:	€ 450.000,-
• Klooster:	€ 7 miljoen
• Kloostertuin:	€ 2 miljoen
• Landerijen:	€ 0,5 miljoen
• Landschapsbouw:	€ 0,5 miljoen
• Toegankelijkheid:	€ 0,5 miljoen
• Op de kaart zetten:	€ 50.000,-

De benodigde investering wordt geraamd op € 11 miljoen. Een deel van de financiering is reeds geregeld of ligt in de lijn der verwachting. De heemtuin is bijvoorbeeld door de gemeente Oss aangekocht en ook voor het klooster zijn serieuze kopers. Een groot deel van de streekproducten (VanTosse) heeft al afzetmarkt. Het uitbreiden van dit netwerk van lokale ondernemers vormt voor de toekomst een belangrijk verdienmodel. De vele vrijwilligers dragen ook in belangrijke mate bij.

d. Innovatie
De Landerij VanTosse beperkt op indrukwekkende wijze het aantal voedselkilometers van de omwonenden onder het mom: 'Wat je van dichtbij haalt is lekker… én verantwoord!' Een interessant idee is het verbouwen van vleesvervangende bonen. De 70 hectare is al een serieuze schaalgrootte. Maar het doel is om een heel netwerk van goedgeselecteerde streekproducten aan te bieden en zo steeds meer Maashorstbewoners te bedienen.

De kloostertuin en de proefvelden experimenteren met medicinale planten en kruiden om zo op natuurlijke wijze de gezondheid van mens en dier te kunnen verbeteren. De Q-koorst heeft in de streek de noodzaak hiervoor onderstreept. In samenwerking met het Agrofoodlab en bij voorkeur ook met het Life Science Park' wordt op deze wijze gezocht naar kruiden en planten die de antibiotica en bestrijdingsmiddelen in de landbouw overbodig maken. De combinatie Bossche School architectuur en stadslandbouw is uniek. Het klooster 'Fons Vitae' was vroeger ook zelfvoorzienend. De kloostertuin is ook nu de perfecte plek voor reflectie. Maar dan nu op de moderne voedselindustrie.

e. Realisatietermijn
De Landerij VanTosse bestaat uit verschillende deelprojecten, die in tijd zowel na elkaar als tegelijkertijd gerealiseerd kunnen worden. Het klooster 'Fons Vitae' vraagt de meeste realisatietijd, de overige projecten kunnen in 2 tot 5 jaar worden gerealiseerd. Het betreft: biodiversiteitstuin, kloostertuin, Landerijen, Landschapsbouw, Toegankelijkheid en Naamsbekendheid.

Landerij VanTosse:
de achterliggende ambities

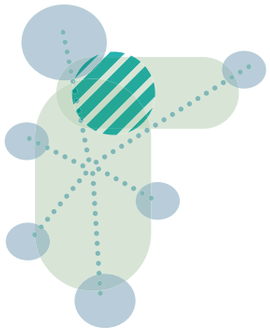

Fons Vitae

De moderne mens, losgeraakt van zijn wortels, probeert steeds vaker te ontsnappen aan het ritme van het jachtige bestaan. 'De Landerij VanTosse, gelegen tussen Oss en Heesch, biedt hiervoor straks buitengewone mogelijkheden. Ontspanning, zingeving en reflectie voor een gezonde geest. Streekeigen, met aandacht en geduld geproduceerd voedsel voor een gezond lichaam. Het is een genot om de rust en stilte te ervaren, die het in de architectuur van de Bossche School gebouwde klooster 'Fons Vitae' ademt. In de tuinen en landerijen er omheen ontstaan talrijke initiatieven op het gebied van natuur en natuurbeheer, stadslandbouw, gezond voedsel en gezond leven. Te denken valt aan: natuurwerkdagen, verbouwen streekproducten, eigen maaltijd oogsten en bereiden, medicinale kruiden plukken, etc. Wie de Landerij VanTosse bezoekt, kan zelf actief deelnemen of er gewoon van genieten.'

- Ondernemen en beleven
- Burgerparticipatie
- Verbinding stad en land

Klooster Landerij VanTosse - Liselore Burgmans, gemeente Oss

In het noordelijke deel van De Maashorst schittert de Landerij VanTosse als een parel in het omringende stedelijke gebied. Het kloostercomplex vormt samen met de biodiversiteitstuin de uitvalsbasis voor de ontwikkeling van een 70 hectare groot gebied. Dit authentieke kleinschalige landschap bevat alle ingrediënten voor genieten, inspiratie, gezond voedsel en gezond leven. De Landerij wordt, door de beoogde landschappelijke versterking, de nog ontbrekende schakel tussen Oss en de robuuste natuur in De Maashorst.

Bossche School

Het klooster 'Fons Vitae' is gebouwd in de architectuurstijl van de Bossche School, die zo kenmerkend is voor deze regio. Vanuit Oss is de Nieuwe Heschewegde 'Bossche School toegangsroute' naar het klooster. Hier staan diverse in dezelfde stijl opgetrokken villa's. Ter ere van de architect Jan de Jong en de Bossche School verrijst in zijn voormalige villa in De Maashorst nabij Schaijk een architectuurmuseum. 'Lanen van allure' verbinden deze parels van de Bossche School en vormen tevens de verbinding tussen Oss en de kern van de Maashorst.

Voor en met elkaar

Bij hun vertrek uit het klooster hebben de Benedictinessen bedongen dat het klooster een maatschappelijke functie behoudt. Wie het nodig heeft, krijgt hier een steuntje in de rug. Het klooster herbergt meerdere functies, die elkaar versterken. Één hele belangrijke is de dagopvang van ouderen, school-dropouts en mensen met een beperking. Andere mogelijke functies zijn een stilte- en meditatiecentrum, een locatie van het AgroFoodlab, een slowfoodcentrum, etc. In de Landerij VanTosse kunnen cliënten en studenten (bijv. van de nabij gelegen Talentencampus) aan de slag in stadslandbouw, streekproducten, natuurbeheer, recreatie, toerisme, gezondheidszorg en kleinschalige horeca en detailhandel.

Voedselbron voor de stad

Fons Vitae, ofwel bron van leven, slaat ook op de gezonde voedselbron die de Landerij VanTosse is voor de stad. Ingepast in de 70 hectare historisch kampenlandschap liggen akkers waarop oude graangewassen, hop, cranberry's, oude fruitsoorten en paddenstoelen worden geteeld. In de biodiversiteitstuin, hét vrijwilligershart, komen de meer dan 100 vrijwilligers bij elkaar voor de wekelijkse natuurwerkdag, het verbouwen van streekproducten en kennisuitwisseling. In de kloostertuin en biodiversiteitstuin liggen proefvelden waarop experimenteel oude en nieuwe gewassen worden verbouwd. Tevens zijn er bijen-, vlinder- en kruidenweides. Bewoners uit de omgeving kunnen er zelf voedsel verbouwen of alleen komen oogsten. In de kloosterkruidentuin groeien geneeskrachtige kruiden, bloemenkruiden voor honingbijen en huis-, tuin- en keukenkruiden. Het AgroFoodlab benut een deel van de kloostertuin als laboratorium om er planten te kweken, die bestrijdingsmiddelen en antibiotica in de landbouw en veeteelt kunnen vervangen.

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Sfeerbeeld: Kleinschalig landschap

Sfeeerbeeld: Tuinderij

Sfeerbeeld: Tuinderij

2.4 Projectresultaat

Door de uitvoering van het project ontstaan zowel algemene als specifieke resultaten. Die zullen wij hierna toelichten. Daarbij wordt gehandeld vanuit het besef dat er sprake is van een groeimodel. Sommige concrete resultaten zullen al op korte termijn zichtbaar worden en als hefboom (moeten) fungeren voor aanvullende resultaten op middellange termijn.
Voor alle beschreven resultaten geldt dat zij een sterke (zichtbare) bijdrage leveren aan de doelstellingen van de provincie om mensen met natuur en landschap te verbinden ("landschap leeft") en om andere economische dragers (= bedrijfsleven, maar ook maatschappelijke organisaties) met natuur en landschap te verbinden ("het landschap loont").

Voor de indiener (Stichting Landschapsbeheer, mede namens de gemeente Oss) draagt het project bij aan een bredere en daarmee gezonde basis voor de activiteiten.

Algemeen

- Een meervoudig waardevol voedsellandschap
- Een rijke en robuuste natuur
- Landschap als drager van de activiteit
- Innovaties
- Samenwerking

In de prachtige natuur van de Maashorst bieden allerlei initiatieven op het terrein van zorg, gezondheid, recreatie, landbouw en voeding bezoekers de gelegenheid te onthaasten, op kracht te komen en vooral ook te genieten. In het noordelijke deel van De Maashorst, bij Oss, vormt de Landerij VanTosse hét centrum voor gezonde voeding én gezonde geest.

Specifiek

In het voedsellandschap onderscheiden we tien deelprojecten:

1. Landschapsversterking: kleinschalig kampenlandschap
2. Experimenteren en ontwikkelen VanTosse gewassen
3. Versterken recreatief gebruik
4. Kennis/leercentrum: Werkplaats Natuur, Landschap en Cultuurhistorie
5. Tuinderij VanTosse
6. Toegankelijkheid, entrees en kleine objecten
7. Sociale arbeidsplaatsen
8. Conceptontwikkeling klooster
9. Promotie, publiciteit en communicatie
10. Projectmanagement

Hieronder op de volgende bladzijde gaan we per deelproject specifiek in op de projectresultaten tot 2017.

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Inbreng gronden:

De gemeente Oss brengt circa 15 hectare grond in voor de Landerij VanTosse. Het betreft gronden die vanuit de herindeling met Heesch in1994 zijn toegevoegd aan Oss. Deze landbouwgronden liggen als enclaves in een natuurgebied. De gronden worden momenteel gepacht (steeds voor 1 jaar) door Stichting Landschapsbeheer.
De gemeente Oss kiest ervoor in dit gebied de Landerij VanTosse te ontwikkelen. Inherent aan deze keuze is dat de gronden hiervoor structureel ingezet gaan worden. Om de natuur- en landschapswaarden te garanderen, waarderen we de landbouwgronden af naar natuurgronden met mogelijkheden voor biologische landbouw met natuur- en landschapswaarden. Met de actualisatie van het Bestemmingsplan buitengebied Oss wordt zomer 2013 gestart. Dit kan dan meteen mee. Een m² landbouwgrond is circa €6,- en een m∞ natuurgrond is circa €1,-. Dit betekent voor deze 15,12 hectare:

Vrije verkoopwaarde status landbouw:	€907.488,-
Vrije verkoopwaarde status natuur:	€151.248,-
Waardevermindering na ingreep:	€756.240,-

In dit investeringsvoorstel voor het project Landerij VanTosse brengen we de waardevermindering van €756.240,- in. 50% van dit bedrag (€378.120,-)brengt de gemeente Oss in als cofinanciering.

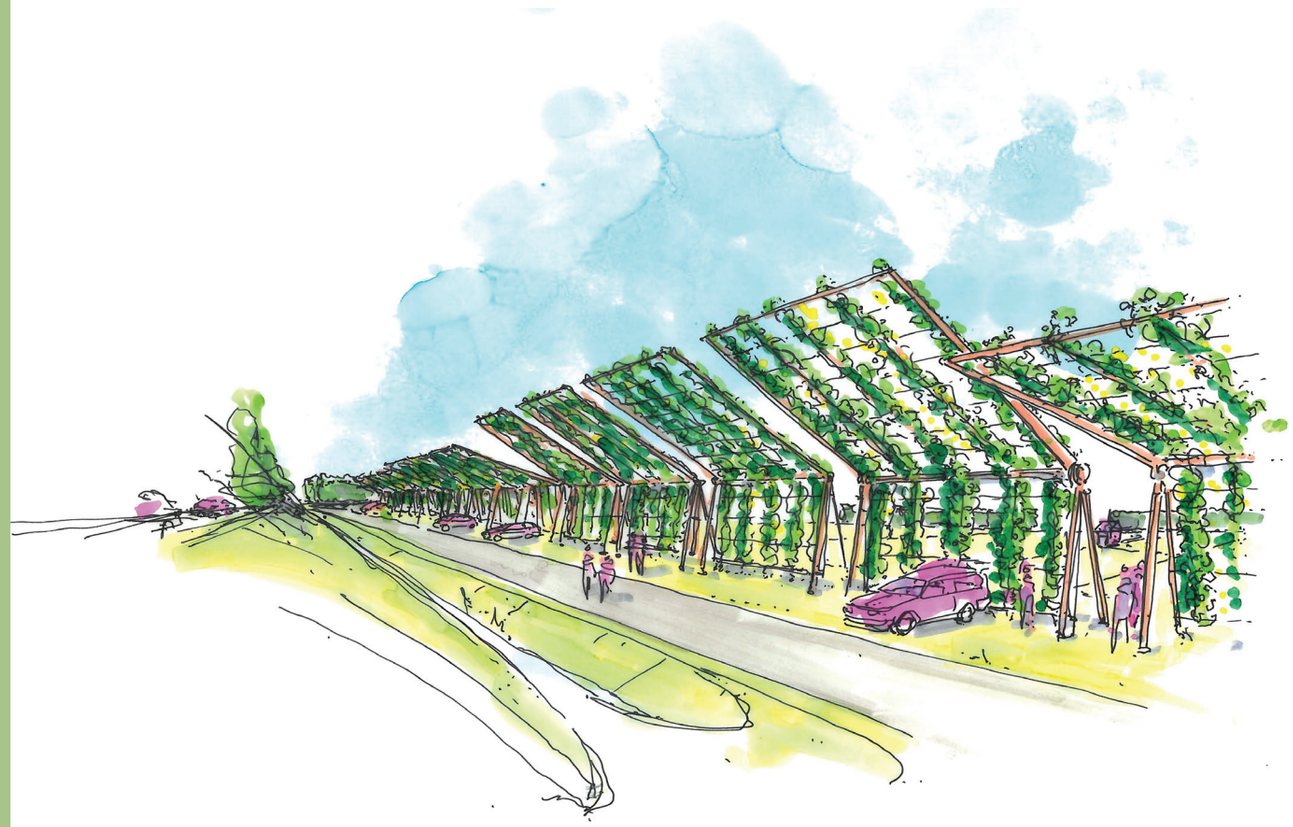

Sfeertekening: Hopframe

Deelproject 1: Landschapsversterking: kleinschalig kampenlandschap

We gaan van het gebied De Elzen en de Stelt een aantrekkelijk voedsellandschap maken passend bij het oorspronkelijke kleinschalige kampenlandschap. De kleinschaligheid van het landschap realiseren we door de ontwikkeling van vele kilometers houtwallen, houtsingels en fruitwallen. Nieuwe solitaire bomen, boomgroepen en bosjes dragen hier eveneens aan bij. Maïsakkers vormen we om naar onder andere graanakkers, cranberryvelden en bijen- en vlinderweides. Dit mozaïek aan akkers komt de kleinschaligheid en biodiversiteit ten goede.

Concrete projectresultaten 2017 zijn:

- 10 km houtwal/-singel
- 15 km fruitwal/Fruitallee
- 2 km Hopframe
- 20 km bloemrijke bermen en boszomen
- 2 poelen
- 5 ha bijen- en vlinderweides
- 50 km perceelafscheidingen, hekken en poorten
- ecologische inrichting aanloopgebieden natuurbrug N329
- 4 ha herinneringsbos (op voormalige vuilstort)
- 1 faunapassage onder de Nieuwe Hescheweg

Deelproject 2: Experimenteren met en ontwikkelen van VanTosse gewassen

Maïsakkers vormen we om naar graanakkers, cranberryvelden, bonenveldjes, bijen- en vlinderweides. Dit is een groeimodel. Stichting Landschapsbeheer heeft nu na ruim 10 jaar werken zo'n 15 hectare ingericht met granen en cranberry's. Van de ongeveer 70 hectare landerij VanTosse willen wij tot 2017 zeker een derde inrichten met voedselgewassen, die bijdragen aan de kwaliteit van het landschap. In ruimtelijke en ecologische zin. Om de Landerij VanTosse voor de toekomst veilig te stellen, moeten de 1-jarige pachtcontracten langdurige pachtcontracten worden. Hier hangt de afwaardering van de gronden mee samen (zie kader).
In de Tuinderij VanTosse en de circa 15 hectares die door de gemeente beschikbaar zijn gesteld experimenteren wij samen met ondernemers, onderzoek- en onderwijsinstellingen met nieuwe teelten/gewassen. In de Tuinderij in het klein en op de akkers op wat grotere schaal. Succesvolle experimenten kunnen daarna uitgerold worden in de regio. Tot 2017 verstaan wij onder VanTosse producten in ieder geval: granen (o.a. spelt), cranberry's, paddenstoelen, bonen, honing, fruit en hop.

Concrete projectresultaten zijn:

- langdurige pachtcontracten (gemeentegronden) voor de ca. 15 ha met VanTosse gewassen
- juiste bestemming van deze 15 ha is geregeld in het bestemmingsplan (of duidelijk zicht hierop)
- Uitbreiding van aantal ha. met VanTosse gewassen (particulieren en/of organisaties)
- Op de circa 15 ha. staan VanTosse gewassen, waaronder spelt, overige granen, cranberry's en bonen. Deze gewassen variëren, evenals de onderlinge verdeling.
- In de houtwallen lopen verschillende paddenstoelenexperimenten
- 10 bijenvolken (nu 2)
- Aantal boeren rondom Maashorst zijn gestart met het verbouwen van VanTosse/Maashorst producten

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Huidig fietspad (onderdeel nieuwe dreef)

Driften: struinpaden

Driften: informele fiets- en wandelpaden

Versterken recreatief gebruik

Deelproject 3: Versterken recreatief gebruik

Het voedsellandschap van de Landerij VanTosse is recreatief uitloopgebied voor Oss en Heesch. Daarnaast gaat de Landerij VanTosse bezoekers uit de hele regio trekken. Slow-motion is één van de drie slows. Dit betekent dat in de Landerij fietsen en wandelen het devies is. Het recreatieve wandel- en fietspadennetwerk moet hiervoor op orde zijn en comfortabel en aantrekkelijk. Essentieel is dat de fietsers en wandelaars het voedsellandschap optimaal beleven. Daarom wordt er voor de wandel- en fietspaden en de parkeervoorziening(en) een ontwerp gemaakt door een landschapsarchitect. Straatmeubilair wordt in dezelfde ontwerplijn ontworpen als de entrees, mobiele marktkraampjes, informatiepanelen, etc. (zie deelproject 6).

Concrete projectresultaten voor 2017 zijn:

- Ontwerp en aanleg van 2 km fietspad (verbindende stukken, dreef)
- Ontwerp en aanleg parkeervoorziening(en)
- Ontwerp en aanleg 5 km wandelpaden, die geschikt zijn voor minder validen (driften)
- Circa 10 stuks straatmeubilair, ontworpen in de Landerij VanTosse ontwerplijn (banken, picknickplaatsen)

Deelproject 4: Kennis/leercentrum: Werkplaats Natuur, Landschap en Cultuurhistorie

We ontwikkelen een kennis/leercentrum, genaamd de Werkplaats Natuur, Landschap en Cultuurhistorie (NLC). Deze Werkplaats vestigen we in het gebouwtje in de Tuinderij VanTosse. De Werkplaats is een hoogwaardige faciliteit op het gebied van landschap- en natuurontwikkeling en kennis hierover. Deze bundeling van kennis staat direct ten dienste aan de gemeente Oss en de andere Maashorstgemeenten (Uden, Landerd en Bernheze).
De aanpak van de Werkplaats LNC is gebaseerd op 'leren in, met en van de praktijk', waarbij nieuwe kennis gecreëerd en doorgegeven wordt. Er wordt in de praktijk op locatie samengewerkt met alle disciplines. Er ontstaat daardoor kruisbestuiving tussen onderwijs, onderzoek, bedrijfsleven en beleid, met nieuwe kennis, vaardigheden en duurzame flexibele - netwerken als resultaat. Samengevat omvat de Werkplaats:

- Een locatie waar projecten worden uitgevoerd die de regio ten goede komen.
- Een werkplek waarin studenten, docenten, deskundigen, overheden, uitvoerders,partijen en burgers met elkaar leren en werken. De werkplaats is dus ook veldlokaal, studiecentrum, ontwerpatelier, expositieruimte, uitvalsbasis, buurtcentrum etc.
- Een ontmoetingsplaats voor professionals, studenten, docenten, burgers en andere belanghebbenden die zich inzetten voor de complexe vraagstukken van het platteland.
- Een kennisnetwerk met de nadruk op innovatie en creativiteit, op kennis met elkaar delen en kennis genereren.

Concrete projectresultaten voor 2017 zijn:

- Een functionerend en ingericht kennis/leercentrum (inclusief de benodigde apparatuur) op het gebied van natuur- en landschapsontwikkeling.

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Eerste schets Tuinderij VanTosse

Ligging Tuinderij VanTosse

Huidig gebouwtje in Tuinderij VanTosse

Eerste schets Tuinderij VanTosse

Eerste schets Tuinderij VanTosse

Collage tuinderij

Deelproject 5: Tuinderij VanTosse

De verwaarloosde, voormalige heemtuin is ten behoeve van de Tuinderij VanTosse gekocht door de gemeente Oss. Het doel is deze 1,5 hectare in te richten als proeftuin, biodiversiteitstuin, publiekstuin en als thuisbasis voor de vele vrijwilligers. In de proeftuin Tuinderij VanTosse zetten we allerlei experimenten op met nieuwe en juist heel oude gewassen. Voorbeelden van deze experimenten zijn paddenstoelen, kruiden, klein fruit, veldbonen, lupines, stevia, granen. Succesvolle gewassen ontwikkelen we daarna door op de verschillende akkers in de Landerij VanTosse. De biodiversiteitstuin bestaat uit bijen-, vlinder-, kruiden- en bloemenweides. Hieraan gekoppeld staat de bijenstand met circa 10 bijenvolken. Deze bijen zorgen voor de verstuiving in de hele Landerij VanTosse en zelfs nog ruim daarbuiten. De publiekstuin omvat een stramien waarbinnen allerlei groenten, fruit, kruiden en bloemen kunnen groeien. De Tuinderij is in zijn geheel toegankelijk voor het publiek. Wel wordt, vanwege veiligheid en bescherming, de Tuinderij afgesloten als er niemand is ('s avonds en 's nachts). De Tuinderij en het daarin gelegen publiekscentrum zijn de thuisbasis voor de circa 100 vrijwilligers (nu 70). Vanuit hier starten de vrijwilligers hun werkzaamheden op in de Tuinderij VanTosse, Landerij VanTosse en het gehele buitengebied (waaronder de Noordelijke Maashorst).
Inmiddels is de werkgroep Tuinderij VanTosse opgericht. Deze bestaat uit circa 10 mensen (hoofdzakelijk vrijwilligers), die stuk voor stuk hun eigen expertise met betrekking tot de Tuinderij hebben. De eerste ideeën beginnen vorm te krijgen. Zie hiervoor ook de eerste schetsen voor de Tuinderij. Er moet echter ook nog veel gebeuren: opschonen Tuinderij, vergunningen aanvragen, poel herstellen, padenstructuur aanleggen, grond bewerken, planten verzamelen, stekken, inrichten van de tuinderij, ontwerpen, het huisje verbouwen en inrichten, etc.

Concrete projectresultaten voor 2017 zijn:

- Eigendom van de 1,5 hectare
- Een ingerichte Tuinderij VanTosse (1,5 ha.), die functioneert als proeftuin, biodiversiteitstuin, publiekstuin en thuishonk van de vrijwilligers.
- Een verbouwd en ingericht publiekscentrum Tuinderij VanTosse

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Sfeerbeeld: Ontwerplijn

Hekwerk Tuinderij VanTosse

Slowcare

Deelproject 6: Toegankelijkheid, entrees en kleine objecten

De twee hoofdentrees van de Landerij VanTosse krijgen een zorgvuldig ontworpen, duidelijke markering. Dit kan een kunstwerk, een poort, een landmark, etc. zijn. Bezoekers van de Landerij VanTosse ervaren hierdoor overduidelijk dat ze de Landerij binnenkomen. Ook alle informele entrees langs de zogenaamde driften krijgen een in dezelfde lijn ontworpen, bescheidenere markering. De ontwerpopgave maakt onderdeel uit van het investeringsvoorstel. Wij zien hier een duidelijke link met de ontwerpopgave voor het meubilair, informatiepanelen, bewegwijzering, mobiele marktkraampjes, schuurtjes om de oogst in op te slaan, etc. De - in de omgeving goed vertegenwoordigde - Bossche School architectuur zien wij als inspiratiebron voor de nieuwe ontwerplijn voor de Landerij VanTosse.

Concrete projectresultaten zijn:

- Ontwerplijn voor de Landerij VanTosse voor alle entrees, schuurtjes, mobiele keuken, mobiele marktkraampjes, informatiepanelen, meubilair, etc.
- Groot kunstwerk/markering bij hoofdentree aan de Cereslaan
- Groot kunstwerk/markering bij hoofdentree aan de Nieuwe Hescheweg
- Kleinere kunstwerken/markeringen bij alle informele entrees
- Bewegwijzering
- Mobiele keuken (o.a.) voor oogstfeesten
- Marktkraampjes (al dan niet mobiel)

Deelproject 7: Sociale arbeidsplaatsen

In de Landerij VanTosse zetten we een vernieuwend zorgconcept neer samen met Stichting Dichterbij, GGZ en Stichting Slowcare. We bieden mensen met een lichamelijke of geestelijke beperking leuk werk aan in een natuurlijke omgeving die een positieve uitwerking heeft op lichaam en geest (healing environment). Hier kunnen deze mensen, zo gewoon mogelijk, werken. Een deel van de begeleiding van de cliënten vindt plaats door de vrijwilligers van Stichting landschapsbeheer. Er is sprake van een win-win situatie. Het landschap heeft er namelijk ook baat bij: de oogst wordt geplukt, beplanting gesnoeid, bomen en struiken geplant, etc.

Het concrete projectresultaat tot 2017 is:

- 2013: zorgconcept verder ontwikkelen
- 2014: 5 tot 10 cliënten werkzaam in/vanuit de Landerij VanTosse
- 2015: 10 tot 15 cliënten werkzaam in/vanuit de Landerij VanTosse
- 2016: 15 tot 20 cliënten werkzaam in/vanuit de Landerij VanTosse

Samen met Heliconopleidingen geven we de cliënten ook de mogelijkheid een passende opleiding te volgen voor hun werkzaamheden. Dit zijn erkende diploma's waardoor de kans op volledige integratie in de samenleving makkelijker wordt.

Sfeerbeeld: Functie klooster

Sfeerbeeld: Functie klooster

Collage: Kloostertuin

Deelproject 8: Conceptontwikkeling klooster

Samen met Ben ten Hove van Urban Breezz gaan we een concept ontwikkelen voor hergebruik van het voormalige benedictinessenklooster. Dit concept bevat een duidelijke business case en zal eigentijds, verbindend, uitvoeringsgericht en op korte termijn uitvoerbaar zijn.
Het landschap van de Landerij VanTosse geeft het podium aan het Klooster. Ze zijn met elkaar verstrengeld geraakt en kunnen (haast) niet meer los van elkaar beschouwd worden. In de wederzijdse versterking ligt de kans om tot een haalbare ontwikkeling te komen.
Om het klooster succesvol te herontwikkelen werkt een standaard aanpak niet. Een non-conformistische aanpak, wars van gevestigde orde denken, is nodig.

In de kern draait het om:

- Ga flexibel om met programmatische invullingen en het creëren van kansen;
- Richten op vraaggerichte ontwikkeling en organische groei;
- Stimuleer tijdelijk gebruik. Volg en faciliteer die ontwikkeling, creëer randvoorwaarden om tot kansrijke initiatieven en combinaties te komen.

We werken in vijf stappen:

Stap 1: In beeld brengen van de bestaande bewegingen. Hierbij gaan we op zoek naar de mix van elkaar versterkende ideeën;
Stap 2: Hoe past het klooster in deze mix?
Stap 3: De matching. In deze stap brengen we de meest kansrijke ideeën bij elkaar;
Stap 4: Het concept Bron van Leven (placemaking). De basis voor een geslaagd concept is een pakkend verhaal: The Story;
Stap 5: Organisatie voorstellen.

Concrete projectresultaten zijn:

- Een concept voor het klooster waar op korte termijn mee gestart kan worden.

NATUURGEBIED DE MAASHORST

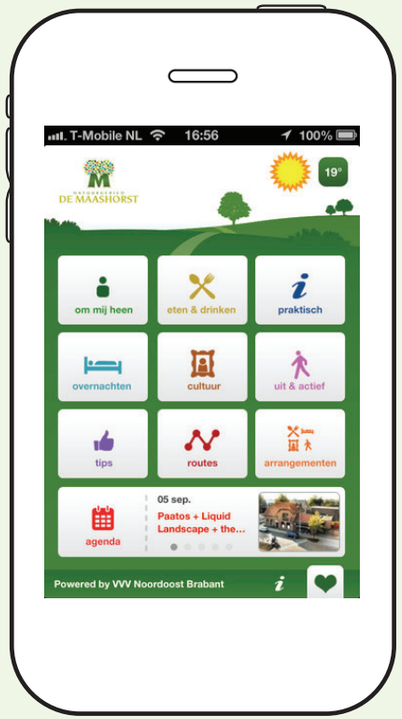

App Maashorst

Website VanTosse

Deelproject 9: Promotie, publiciteit en communicatie

In de Landerij VanTosse willen wij de mensen het landschap laten proeven. De mensen moeten echter wel weten dat dit kan. Onder andere hiervoor laten wij zo snel mogelijk een professioneel communicatieplan opstellen. In dit communicatieplan gaan we ook verder in op de communicatie met alle betrokkenen. In hoofdstuk 7.5 is dit verder toegelicht. We geven met de Landerij VanTosse ook invulling aan de idealen om het voedselbewustzijn te vergroten en iedereen te laten participeren in de samenleving.

Concrete resultaten voor 2017 zijn:

- Uitgewerkt, professioneel communicatieplan gericht op alle betrokkenen
- Fietsroutes Proef het Landschap, Bossche school (eventueel met app)
- Fietsroutekaarten analoog en digitaal
- Evenementen gekoppeld aan 'Proef het landschap!' (oogstfeesten, plukdagen, buiten koken, VanTosse marktdagen, etc.)
- Educatieve projecten voor schoolklassen en andere groepen

Natuurwerkdag

Vrijwilligers

Werksessie

Deelproject 10: projectmanagement

Bij de Landerij VanTosse zijn zeer veel partijen betrokken, die goed aangestuurd moeten worden. Projectbegeleiding is in dit geval op vele borden schaken. Hiervoor is expertise vereist. De circa 100 vrijwilligers moeten bijvoorbeeld goed aangestuurd worden. Contact onderhouden en meenemen in het project van alle betrokkenen is een veelomvattende klus. Dit door de enorme verscheidenheid aan betrokkenen, maar ook door de grote hoeveelheid betrokkenen.

Om te kunnen voldoen aan de verplichtingen die Landschappen van Allure oplegt, is een zeer accurate administratie in te richten en bij te houden. Ook hiervoor maken wij gebruik van experts op dit vlak.

De concrete projectresultaten voor 2017 zijn:

- Realisatie van de voor ogen staande projectresulaten;
- Adequate aansturing en bewaking van (inhoudelijke en financiële) voortgang in het totale project;
- Tijdige en juiste rapportage van voortgang naar betrokken partners en de provincie en daarin (proactieve) signalering of wijzigingen nodig zijn;
- Tijdige en juiste eindverantwoording

Het projectmanagement is, op basis van vergelijkbare trajecten, gebaseerd op inhuur van externe deskundige(n) voor gemiddeld 4 dagen per maand tot 2017.

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Graansingel
Tuinderij
Entree
Mozaiek
van Akkers
Fruitallee
Klooster
Entree
Houtwallen/
Fruitwallen
Hopframe

3. Op te leveren resultaten

De uitvoering van het project 'Landerij VanTosse: Proef het landschap!' draagt integraal bij aan de versterking van het landschap, dynamische ontwikkeling in het landschap, het ondernemen en beleven in het landschap. Daarom lichten wij hierna die elementen afzonderlijk toe. Daarbij komt het ook ten goede aan de gehele Maashorst: zo worden fysieke resultaten zichtbaar voor passerend 'verkeer'. Dit geldt zowel voor auto's op de A59 die het Hopframe zien, als voor fietsers en wandelaars. De totale routestructuur van de Maashorst wordt met schakels uit dit project versterkt en de Landerij VanTosse gaat zelfs als pleisterplaats fungeren.
Verder zijn ervaringen met inzet van vrijwilligers en cliënten van Stichting Dichterbij en GGZ Oost Brabant breder toepasbaar in de hele Maashorst. Verwantschap met (nog uit te werken) initiatieven binnen het project 'Dorpskernen verbonden' en 'Verfrissend Zorglandschap' zullen voor de buitenwereld nog extra het beeld versterken dat De Maashorst fungeert als een 'healing environment'.
En tenslotte is het ook de bedoeling om de ervaringen met de diverse voedselgewassen breder in en rondom de Maashorst uit te rollen. Boeren kunnen daarmee ook de uitstraling van gezonde voeding in een gezonde omgeving inhoud geven.

Hieronder is antwoord gegeven op de gestelde, verdiepende vragen. Eerst geven we steeds een overkoepelend antwoord op hoofdlijnen. Daar gaan we per onderwerp verder de diepte in.

3.1 Versterking van het landschap

In het gebied tussen Oss en Heesch is de oude landschapsstructuur deels bewaard gebleven. Kleine agrarische percelen omgeven door houtwallen en hakhoutbosjes geven aan dat dit eens een oud kampenlandschap was, met roggeakkers, bloemrijke randen, zandwegen en een enkele karakteristieke boerderij. In De Stelt is het historische landschapsbeeld nog het duidelijkst aanwezig. Het kavelpatroon is nog vrijwel hetzelfde als in 1850. Ruilverkavelingen zijn hier voorbijgegaan. Dit is in Noordoost Brabant op zich al uniek. Door de opkomst van de intensieve maïsteelt zij authentieke landschapselementen onder druk komen te staan en soms zelfs helemaal verdwenen.

Na afronding van het project 'Landerij VanTosse: proef het landschap!' zal een (hernieuwd) mozaïek van (graan)akkers, bloemrijke graslanden en bospercelen, afgewisseld door houtwallen, zijn ontstaan. Dit landschap is een nieuwe versie van het cultuurhistorisch waardevolle en onderscheidende landschap in deze streek. Omdat de vernieuwing meteen wordt aangegrepen om een innovatief voedsellandschap te creëren, draagt deze ontwikkeling sterk bij aan sterkere gebruiks- en belevingswaarden.

NATUURGEBIED DE MAASHORST

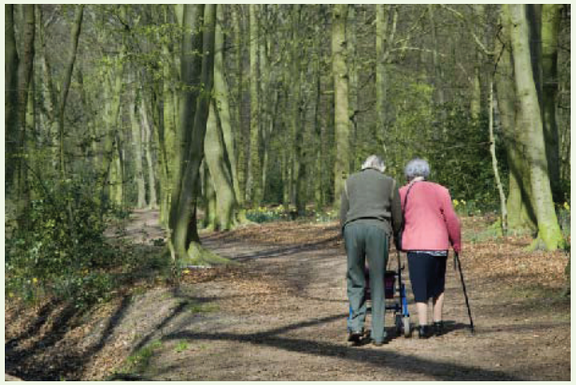

Dreven en driften: Recreatief gebruik

Dreven en driften: Recreatief gebruik

Dreven en driften: Recreatief gebruik

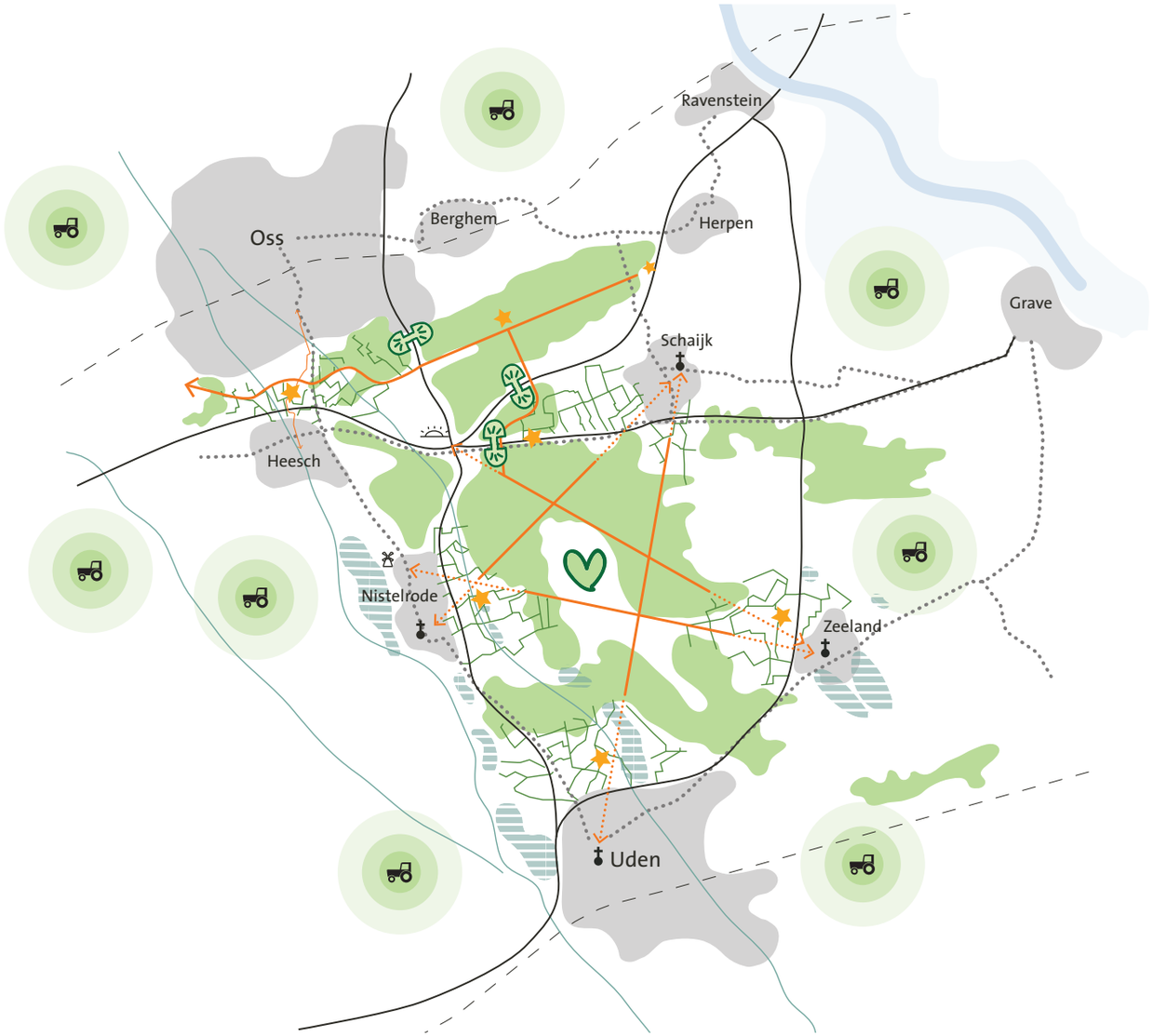

3.3.1 Versterking van het landschap

A1 Ruimtelijke versterking:

Aansluiten op zonering van dynamiek – luwte – absolute stilte
In het Maashorstmanifest (2010) is een zonering in drie schillen opgenomen. In het hart van de Maashorst heerst absolute stilte. Het natuurgebied daar omheen kenmerkt zich als luw. De buitenste schil is een dynamische schil. Hier is volop ruimte voor allerlei ontwikkelingen. De Landerij VanTosse ligt in de dynamische schil. Het beoogde voedsellandschap zorgt voor volop dynamiek in het gebied.

Dreven en driften

Kenmerkend voor de Maashorst zijn de lange, kaarsrechte wegen die de verschillende dorpen met elkaar verbinden. Deze zogenaamde dreven liepen vroeger dwars over de woeste heide. De zichtlijn eindigde vaak op de kerktorenspits. Dat was vroeger heel handig als je snel de natte en spookachtige heide over wilde steken. Via deze dreven werden ook de schapen vanuit het voorland van de dorpen de heide op gedreven. Dit was snel en efficiënt. In het voorland (dorpslandschap) zelf waren de lokale verbindingen vaak kronkelige zandpaden. Dit zijn de zogenaamde driften.

Tegenwoordig gebruiken vooral de recreanten (en nu ook nog de boeren) de dreven om de Maashorst over te steken. Grote delen van de dreven zijn nog in tact. Voor de Landerij VanTosse zijn twee dreven relevant: de Zeelandse dreef (naar Oss) en de Herpense dreef (naar Heesch). De Zeelandse dreef loopt tegenwoordig dood op knooppunt Paalgraven en bedrijventerrein Vorstengrafdonk. Vroeger splitste de Zeelandse dreef bij de grafheuvel in twee richtingen, namelijk naar Berghem via de Zevenbergseweg en naar Oss via de Oude Molenstraat. Ook de Herpense dreeft haalt tegenwoordig Heesch niet meer.

De rechte lange lijnen in oude staat herstellen is tegenwoordig niet meer mogelijk. Daarom wordt er met drie natuurbruggen een bypass aangelegd om het hart van de Maashorst weer te verbinden met heel Herperduin. Met heel Herperduin bedoelen we zowel Herperduin ten oosten van de N329 als de uitloper van Herperduin waar het klooster op ligt. Dit is ten westen van de N329. Er komen drie natuurbruggen, namelijk over de N324, over de snelweg en over de N329. De natuurbruggen over de N324 en snelweg zijn tevens fiets- en wandelverbindingen. De recreatieve verbinding over de N329 is de fietsbrug, die onderdeel uitmaakt van het tracé van de Herpense dreef. In de Landerij VanTosse sluit een nieuwe 'dreef' aan op het netwerk van dreven. Deze nieuwe dreef, de Fruitallee genaamd, is niet recht maar bewust krom. De Landerij VanTosse is immers een verblijfsgebied waar je onthaast.

3x stad-land verbinding

De Landerij VanTosse verbindt op drie manieren stad en land, namelijk ecologisch (zie 3.3.3), recreatief (3.3.5) en door middel van voedsel (3.4.1 en 3.4.2).
Van maïsland naar kleinschalig agrarisch cultuurlandschap
Ook in het gebied tussen Oss en Heesch zijn de sporen van de ruilverkaveling te zien in het landschap. Slechts een klein stukje in het oosten van het gebied (de Stelt) heeft nog de oorspronkelijke kleinschalige verkaveling. De schaalvergroting die door ruilverkaveling is opgetreden is goed te zien, wanneer we de huidige situatie vergelijken met die uit 1900. De natuurwaarde van het landschap is sterk achteruitgegaan door het verdwijnen van veel houtwallen, bloemrijke wegbermen en akkerranden. Op de van oudsher voorkomende (graan) akkers groeit nu maïs. Bij de maïs hoort ook een aanzienlijke hoeveelheid mest. De grote hoeveelheid verschillende eigenaren resulteert in een weinig samenhangend gebied.

Sinds 2000 zijn we in het gebied tussen Oss en Heesch al bezig met landschapsverbetering. In 2002 heeft Stichting Landschapsbeheer Oss de graanteelt ge(her)ïntroduceerd. Ook hebben we verschillende houtwallen hersteld dan wel teruggebracht. Stapje voor stapje maakt het maïsland weer plek gemaakt voor het kleinschalige kampenlandschap met graanakkers, bloemrijke akkerranden en houtwallen. Deze transitie van het landschap is ingezet, maar nog lang niet voltooid. Met het project Landerij VanTosse geven we de benodigde boost aan het landschap. We ontwikkelen circa 70 hectare aantrekkelijk kleinschalig agrarisch cultuurlandschap.

NATUURGEBIED
DE MAASHORST

Collage: Fruitallee

Collage: Landerij VanTosse

Collage: Landerij VanTosse

Ruimtelijk aantrekkelijk voedsellandschap

De Landerij VanTosse is een voedsellandschap. We verbouwen voedsel en experimenteren met gezonde en nieuwe voedselgewassen. We doen dit op biologische wijze en volledig ingepast in het landschap. Dit resulteert in ruimtelijk aantrekkelijk voedsellandschap bestaande uit een mozaïek van akkers, (bloemrijke) graslanden en bospercelen. Veel akkers en graslanden worden omringd door fruit- en houtwallen. Ruimtelijk heeft de Landerij VanTosse drie lineaire dragers, namelijk de Fruitallee, de Graansingel en het Hopframe. In de toekomst schitteren er ook nog twee parels in de Landerij. In de nabije toekomst is dat de Tuinderij VanTosse en in de verdere toekomst het klooster.

Mozaïek van akkers, graslanden en bospercelen

In het totaal is er nu 14 hectare ingericht met graan en cranberry's. In 2017 willen we ongeveer een derde van het gebied ingericht hebben met de verschillende VanTosse gewassen. Dit zijn in ieder geval: granen (o.a. spelt), cranberry's, paddenstoelen, bonen (t.b.v. de bonenburger), honing, fruit en hop. Omdat het een proeftuin is, kunnen hier in de loop der tijd nog gewassen aan toegevoegd worden. Naast de voedselgewassen spelen bloemrijke graslanden en bos een belangrijke rol.

Groene dooradering met hout- en fruitwallen

De aanwezigheid van houtwallen en houtsingels is kenmerkend voor het oorspronkelijk aanwezige kleinschalige kampenlandschap. Nu is circa 1 strekkende kilometer houtwal/houtsingel aanwezig. Voor 2017 realiseren we circa 10 strekkende kilometer houtwal/houtsingel. Rondom de akkers komen fruitwallen (ca 15 km). Deze zijn zowel voor mens als dier interessant. Ze bieden vruchten, bloemen en schuilmogelijkheid. In het voorjaar zijn de bloeiende fruitwallen een lust voor het oog. De robuuste groene dooradering zorgt voor schaalverkleining en verrijking van het landschap.

Drie dragers: Fruitallee, Graansingel en Hopframe

Drie lange lijnen geven een duidelijke structuur aan de Landerij VanTosse. De Fruitallee is de hoofdverbinding waar alle kleinere fiets- en wandelpaden op uit komen. Deze sluit ook aan op de drevenstructuur van de Maashorst. In tegenstelling tot de kaarsrechte dreven is de Fruitallee juist een slingerende verbinding. Dit om de onthaasting en de optimale beleving van het landschap tegemoet te komen. De Fruitallee kenmerkt zich door een weelde van fruitbomen en –struiken aan weerszijden. De fruitstruiken worden op zo'n manier geplaatst, dat mooie uitzichten worden benadrukt en minder fraaie plekken worden verdoezeld.

De Graansingel vormt de overgang van het stedelijke gebied van Oss naar de Landerij VanTosse. In de bestaande zeer brede middenberm zaaien we verschillende soorten granen. Op deze manier kondigt de Graansingel het voedsellandschap van de Landerij VanTosse al aan. De verschillende soorten graan houden de genenbank van oude graangewassen in stand.

Het Hopframe kent een meervoudig ruimtegebruik. Het is een manier om voedsel (hop) te verbouwen. Het is een parkeerplaats voor auto's. Het is een groen billboard langs de snelweg voor de Landerij VanTosse. Het vangt fijnstof af. Het Hopframe is een nieuw experiment. We introduceren een nieuw gewas in de Maashorst: hop met ook verrukkelijke hopscheuten. Een delicatesse zoals asperges.

Twee parels: Tuinderij en Klooster

De Tuinderij VanTosse is de voormalige heemtuin Cumberland van circa 1,5 hectare. Dit wordt de basis van de vrijwilligers van Stichting Landschapsbeheer. Van hieruit regelen we ook de groene dagbesteding. Voor de Tuinderij is een casco vastgelegd waarbinnen allerlei gewassen kunnen groeien. Flexibiliteit binnen het casco vinden we erg belangrijk. Dan kun je initiatieven van vrijwilligers en andere betrokkenen echt tot bloei laten komen. Het casco verdeelt de Tuinderij ruimtelijk in drie gebieden:

- een gebied met proefakkers (granen, bonen, cranberry's, etc);
- een gebied met bijen-, vlinder- en bloemweides;
- een gebied met proeftuintjes.

Onderdeel van het casco zijn o.a. een oude historische route, een stukje oude houtwal, een te herstellen oude vijver, de toegangsweg en de groene begrenzing. Daarnaast handhaven we mooie solitaire bomen en een mooie berkengroep. Recent is met gesponsord geld van Brabant Wonen een boomgaard met verschillende hoogstam fruitbomen van oude rassen aangelegd.

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Boer Spierings Oss

Landerij VanTosse

Graan

Historische kaart

3.1.2. Cultuurhistorische versterking

Voedsel vormt Noordoost Brabant

Noordoost Brabant heeft een zeer lange historie en rijke traditie al het gaat om de verbondenheid met de productie van voedsel. Een stad als Oss is groot geworden door de landbouw. Door de eeuwen heen zijn er diverse veranderingen geweest die en enorme ruimtelijke maar ook maatschappelijke impact hebben. Van een harmonieus, enkelvoudig landschap zijn we aangekomen bij een opgedeeld landschap. Er is onderscheid ontstaan tussen stad, land en natuur. Bovendien zijn we ver van ons voedsel komen te staan. De rijke historie van Noordoost Brabant leert ons dat veranderingen in de landbouw niet nieuw zijn. Transities in de landbouw zijn van alle tijden. Het hoort bij ons verleden en ook bij onze toekomst.

Cultuurhistorisch waardevol kampenlandschap behouden en versterken

In het gebied tussen Oss en Heesch is de oude landschapsstructuur deels bewaard gebleven. Kleine agrarische percelen, omgeven door houtwallen en hakhoutbosjes geven aan dat dit eens een oud kampenlandschap was, met roggeakkers, bloemrijke randen, zandwegen en een enkele karakteristieke boerderij. In De Stelt is het historische landschapsbeeld nog het duidelijkst aanwezig. Het kavelpatroon is nog vrijwel hetzelfde als in 1850. Ruilverkavelingen zijn hier voorbijgegaan. Dit is in Noordoost Brabant op zich al uniek.
Hoewel de ruilverkavelingen praktisch geen invloed hebben gehad, is het landgebruik in de loop der tijd sterk geïntensiveerd. Dit is vooral te wijten aan de opkomst van de maïsteelt in de laatste 20 jaar. Waardevolle bermen, randen en zoombeplantingen kwamen onder druk te staan en veel houtwallen zijn verdwenen of sterk verwaarloosd doordat ze hun functie verloren.
Vanaf 2000 is Stichting Landschapsbeheer al bezig met het terugbrengen van het kleinschalige agrarische kampenlandschap. Hiertoe zijn circa 15 hectare voormalige maïsakkers omgevormd naar graanakkers, bloemrijke weiden en hooiland. Rogge en boekweit zijn van oudsher de belangrijkste gewassen op de arme zandgronden. Alle akkers liggen verspreid in het hele gebied van de Landerij VanTosse. Enkele grotere akkers, die uit meerdere kavels bestonden, zijn weer onderverdeeld naar hun oorspronkelijk kavelgrenzen. Zo is het kleinschalige karakter weer herkenbaar. Enkele perceelsscheidingen zijn opnieuw ingericht met struiken en knotbomen, zodat er weer een houtwal of houtsingel kan ontstaan.
Dit is een mooi begin, maar nog steeds blijft de maïsteelt een groot aandeel houden in het landgebruik, met alle nadelen van dien (zware bemesting, bewerking met zware landbouwmachines, grote druk op historische zandwegen). In het hele gebied is geen actieve boerderij meer aanwezig. Veel landbouwpercelen zijn echter door erven van vroegere eigenaren in beheer gegeven aan loonwerkbedrijven of in gebruik genomen door agrarische bedrijven van buiten het gebied. Dit met de opdracht een zo economisch mogelijk gebruik van de grond te realiseren. Dit staat haaks op het wensbeeld van extensivering met agrarisch natuurbeheer. Het is een belangrijke opgave om de grondeigenaren ertoe te bewegen te kiezen voor een andere manier van landgebruik. We gaan er dan ook voor vermeerdering van het aantal hectares geëxtensiveerde akkers met VanTosse gewassen. Hier is sprake van een groeimodel. Ook gaan we het aantal landschapselementen sterk vermeerderen. Zo gaan we bijvoorbeeld de kilometers houtwal en houtsingel vertienvoudigen.
De circa 15 hectare met graanakkers, bloemrijk grasland en hooiland pacht de Stichting Landschapsbeheer van de gemeente Oss. Het betreft eenjarige pacht. Voor een duurzame instandhouding van deze VanTosse akkers is het nodig de gronden voor de lange termijn in te kunnen brengen. De gemeente Oss gaat daarom deze gronden afwaarderen van landbouwgrond naar natuurgrond met mogelijkheden voor biologische landbouw met natuur- en landschapswaarden. Het reeds ingezette landschapsbeeld wordt daarmee veiliggesteld. In de huidige situatie kan elk jaar het laatste jaar zijn voor de verschillende gewassen (granen).

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Missing link

Natuurbrug over N329

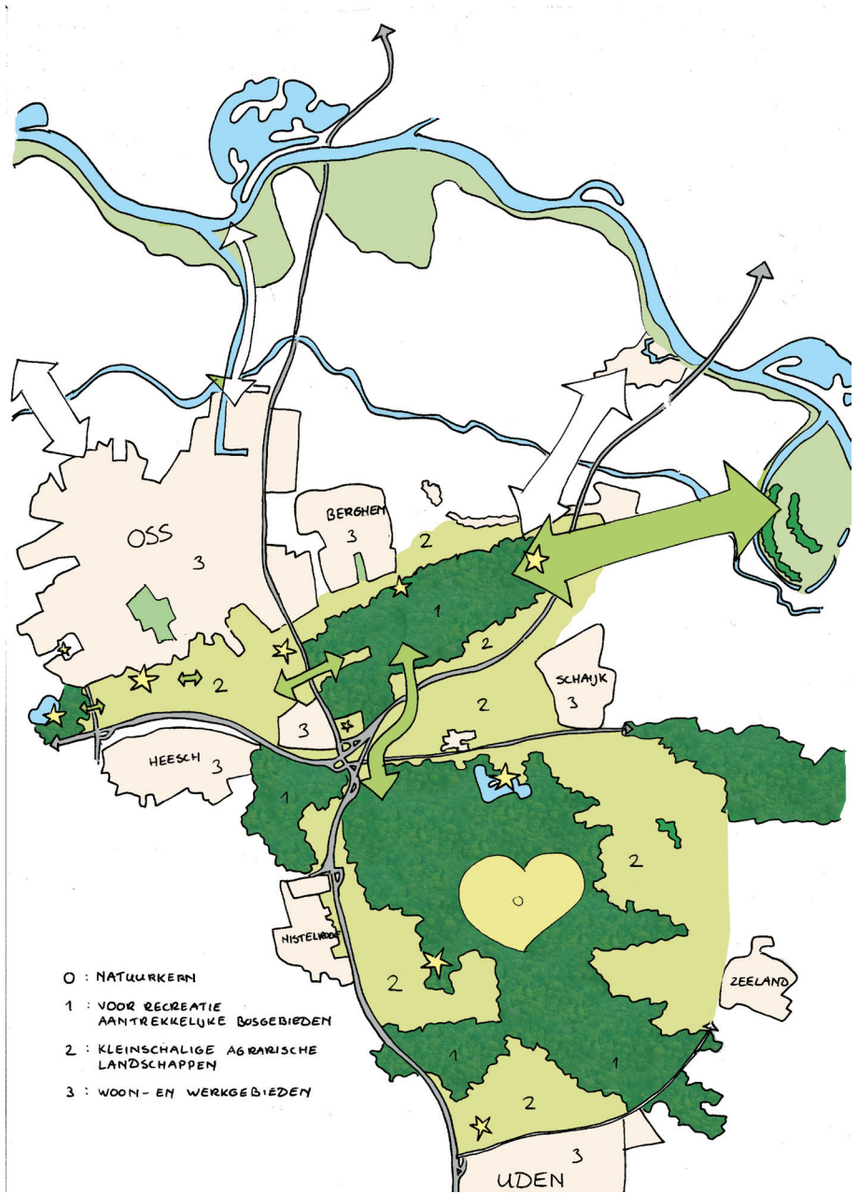

Maashorst

3.1.3. Ecologische versterking

Hart van de Maashorst:

Vanuit de regio is het natuurgebied de Maashorst volop in ontwikkeling. Het beoogde oppervlak is circa 4000 hectare, waarvan circa 3000 ha bos is. Het hart van de Maashorst is nu nog een landbouwenclave. Van dit hart wordt de komende jaren natuur gemaakt. Het betreft 300 hectare landbouwgrond waarvan nieuwe natuur gemaakt wordt en nog eens 250 hectare natuur die opgewaardeerd wordt naar EHS-waardige natuur. Het project Hart van de Maashorst realiseert daarmee 550 hectare nieuwe waardevolle natuur, die onderdeel uit gaat maken van de ecologische hoofdstructuur (EHS). (Het geld hiervoor komt niet vanuit de Landschappen van Allure.) Een robuust natuurhart is dan de kern van de Maashorst. Alle andere projecten binnen de Maashorst sluiten aan op dit natuurhart.

Ecologische waarden in de dynamische schil:

Om het natuurhart liggen twee schillen. De eerste schil is een natuurgebied met een luw karakter. De tweede schil is de dynamische schil waar de zorg en food-gerelateerde activiteit plaatsvindt. Een belangrijke ecologische versterking zijn de natuurwaarden die aan deze dynamische schil worden toegevoegd. Juist de landbouwgebieden kunnen een nieuwe aanvullende habitat toevoegen aan het bestaande bos en heidegebied. Dit is een verrijking van de biodiversiteit. Door de Landerij VanTosse om te vormen naar een kleinschalig agrarisch cultuurlandschap voegen we ecologische waarden toe.

Missing link

De Landerij VanTosse is in ecologisch opzicht nu nog de missing link tussen twee EHS-gebieden (Ecologische Hoofdstructuur). Het betreft aan de westkant de Geffensche Bosjes en aan de oostkant Herperduin. Juist door een kleinschalig agrarisch cultuurlandschap te ontwikkelen, versterken we het geheel. We voegen een nieuwe habitat toe, die voor een ecologische verrijking zorgt. Landschapselementen als houtwallen, houtsingels, fruitwallen, poelen, bloemrijke bermen en akkerranden versterken de ecologische waarde en het ruimtelijke beeld.

Natuurbruggen en faunapassages

Tussen Herperduin en natuurgebied de Maashorst liggen de snelweg en de N324 als ecologische barrières. Twee natuurbruggen heffen deze barrièrewerking op. Ook over de Weg van de Toekomst komt een natuurbrug, zodat heel Herperduin (ten westen en oosten van de N329) ecologisch verbonden is. De gemeente Oss is verantwoordelijk voor de ecologische inrichting van de aanloopgebieden van deze natuurbrug. Om de Geffensche Bosjes en Herperduin ecologisch te verbinden moeten nog twee barrières geslecht worden. Het betreft de Cereslaan (oostelijk begrenzing Landerij) en de Nieuwe Hescheweg.
De reconstructie van de Nieuwe Hescheweg moet in 2014 afgerond worden. Tegelijk met deze reconstructie gaan we een faunapassage aanleggen. Het betreft een kleinwildtunnel. Deze maakt onderdeel uit van dit investeringsvoorstel. Samen met de Provincie willen we kijken of we buiten dit investeringsvoorstel om nog een extra kleinwildtunnel en dassentunnel kunnen realiseren. De reconstructie vindt namelijk (grotendeels) plaats met provinciaal geld. De gemeente Oss ziet mogelijkheden voor een meevaller qua verkeersoplossing. Deze financiële meevaller zouden we graag benutten voor de kleinwildtunnel en dassentunnel.
De Cereslaan wordt in 2013 aangepakt. Het asfalt gaat er echter niet uit, daar waar faunapassages gewenst zijn. Omdat we toch niet mee kunnen liften met de lopende activiteiten, nemen we de faunapassages onder de Cereslaan mee in het investeringsvoorstel voor het klooster in de tweede tender.

NATUURGEBIED
DE MAASHORST

Koolzaad

Bloemrijke akkerrand

Bijenvolken

Houtwal

Poel

Bloemrijke akkerrand

3.1.4. Biodiversiteit versterken

Grotere verscheidenheid aan verschillende habitats

De verscheidenheid aan planten en dieren neemt toe als de verscheidenheid aan leefgebieden (habitats) toeneemt. De Landerij VanTosse zorgt voor een nieuwe aanvullende habitat: het kleinschalig agrarische landschap. Binnen dit landschap voegen we allerlei sub-habitats toe. Elke sub-habitat heeft zijn eigen specifieke soorten.

Verbeteren agrobiodiversiteit

Samen met Stichting Korensla zetten we ons in om de agrobiodiversiteit te verbeteren. Dit is de verscheidenheid aan wilde planten- en diersoorten die een binding vertonen met de ouderwetse landbouw. Denk hierbij aan klaproos en korenbloem of aan korhoen en kwartel. Het betreft ook oude cultuurgewassen als spelt, rogge en haver. Door het inrichten en beheren van zogenaamde reservaatsakkers kunnen we soorten, die inmiddels verloren zijn gegaan of uiterst zeldzaam zijn geworden, terugwinnen voor het gebied.

Graansingel

Onderdeel van het verbeteren van de agrobiodiversiteit is de zadenbank die groeit in de middenberm van de Ruwaardsingel. Door de toekomstige aanwezigheid van al deze granen noemen we de Ruwaardsingel voortaan de Graansingel. De zadenbak zorgt ervoor dat oude waardvolle graansoorten niet verdwijnen. De zaden zijn ook te koop (of te ruilen) in de Landerij VanTosse.

Bloemrijke akkerranden en bermen

We verbeteren de biodiversiteit ook door de ontwikkeling van bloemrijke akkerranden. Dit zijn brede stroken langs akkers begroeid met een mengsel van grassen, kruiden en bloemen. Op deze bloemrijke akkerranden komen allerlei insecten af, die de natuurlijke vijand vorm van plaagdieren. In de Landerij VanTosse verbouwen we de voedselgewassen op biologische wijze. Daar hoort deze biologische wijze van plaagbestrijding bij.
Naast de insecten, waaronder vele vlinders, voelen ook vogels als veldleeuwerik, grasmus, patrijs, en geelgors zich goed thuis in de bloemrijke akkerranden en bermen.

Bijen- en vlinderweides

In de Landerij VanTosse komt circa 5 hectare aan bijen- en vlinderweides. Een aantal deskundige vrijwilligers hebben al een plantenlijst samengesteld met gewenste soorten hiervoor. Bijen hebben veel bloemen nodig om nectar te kunnen verzamelen. Daarbij brengen de bijen stuifmeelkorrels over van de ene bloem naar de andere bloem. Op deze wijze vindt bestuiving plaats. Veel planten zijn voor de voortplanting dus afhankelijk van bijen. Bijen spelen dus een zeer belangrijke rol in de versterking van de biodiversiteit.
In de Tuinderij VanTosse staan twee kasten met twee bijenvolken. Op basis van het te ontwikkelen landschap kunnen dat wel 10 bijenvolken worden. Een bij vliegt wel 6 kilometer vanaf zijn kast. In de Tuinderij komt een bijenstand voor al deze bijenvolken.

Houtwallen en houtsingels

Van oudsher komen in dit kampenlandschap vele houtwallen en houtsingels voor. In het gebied zijn nog diverse oorspronkelijke eikenhakhoutwallen aanwezig. De eiken zijn door het ontbreken van beheer wel uitgegroeid tot hoge bomenrijen, die voor te veel schaduw zorgen en daarnaast te dominant in het landschap aanwezig zijn. Stichting Landschapsbeheer heeft als compensatieproject diverse houtwallen hersteld. Op dit moment is er echter geen structureel beleid om over te gaan tot herstel van de houtwalstructuren.
In de Landerij VanTosse gaan we structureel een groot deel van deze houtwallen en –singels terugbrengen én beheren. Richtinggevend voor de herinrichting is een kaart uit 1895 van dit gebied, waarop alle oude houtwallen en –singels staan aangegeven. Nu is circa 1 strekkende kilometer houtwal aanwezig. In 2017 is dit circa 10 strekkende kilometer houtwal. Voor nieuwe houtwallen vormt zomereik de basissoort. Berk dient als snelgroeiend hout in het begin. Als de zomereik voldoende grootte heeft, wordt de berk afgezet. De tussenbeplanting bestaat uit: vuilboom, lijsterbes, braam, hazelaar, meidoorns, hulst, hondsroos en kamperfoelie. De aarden wal waarop de beplanting komt is ongeveer 5 meter breed en 50 centimeter hoog.

Fruitwallen en Fruitallee

Nieuwe landschapselementen in het voedsellandschap van de Landerij VanTosse zijn de fruitwallen. Zij zijn eigenlijk de nieuwe houtwallen passend in het voedsellandschap. Net als de houtwallen staan de fruitwallen veelal op perceelsgrenzen en vormen afscheidingen tussen de akkers, graslanden en bospercelen. De fruitwallen kunnen zowel hoog als laag zijn. De beplanting bestaat uit diverse fruitbomen (kers, appel, peer, pruim, etc.) en vruchtdragende struiken (braam, framboos, bessen, etc.). De Fruitallee bevat aan weerszijden van het wandel/fietspad een zelfde weelde aan fruitbomen en vruchtdragende struiken. De fruitwallen en Fruitalleen versterken de biodiversiteit door de inbreng van de planten, maar ook doordat deze planten weer bepaalde dieren (insecten, dassen, vogels, etc.) aantrekken.

Poelen

Er is voorzien in twee nieuwe poelen met flauwe oevers in de Landerij VanTosse. Daarnaast herstellen we de oude poel in de Tuinderij VanTosse. Deze poelen versterken de natte habitat en daarmee de biodiversiteit.

Tuinderij VanTosse

De 1,5 hectare grote Tuinderij VanTosse noemen we ook wel de biodiversiteittuin. Zoals de inrichtingsschets laat zien is de tuinderij een verzamelplaats van allerlei verschillende soorten VanTosse gewassen (proefakkertjes), groenten en fruit, kruiden, bloemenweides, etc. Juist de verzameling van al die verschillende planten zorgt voor een grote biodiversiteit.

NATUURGEBIED
DE MAASHORST

Maashorstfair

Interactieve informatie

Collage: Fruitallee

Landerij VanTosse

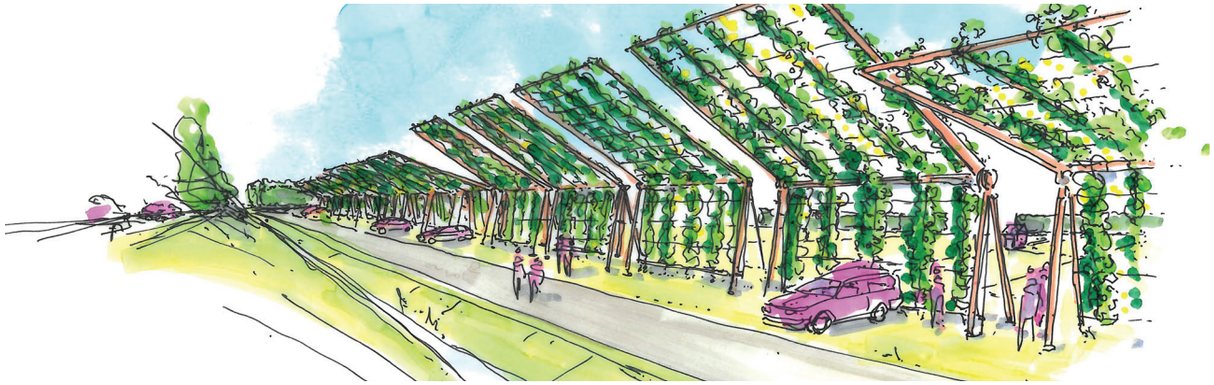

Sfeertekening: Hopframe

3.1.5 Versterken beleving van het landschap / recreatief gebruik:

Entree naar de Maashorst

Veel Ossenaren beseffen het nog niet, maar Oss ligt echt aan de Maashorst. De Landerij VanTosse vormt de entree vanuit Oss (en ook Heesch) naar dit landschap van allure. Het hierboven beschreven systeem van dreven en driften verbindt de omliggende dorpen en steden met de Maashorst. Ook Oss en Heesch verbinden we via het dreven en driften verhaal met het natuurgebied de Maashorst. Op deze manier is het heerlijk fietsen vanuit Oss en Heesch naar de Maashorst. Andersom kunnen fietsers ook gemakkelijk de Landerij VanTosse bezoeken.

Landerij VanTosse als stedelijk uitloopgebied

De Landerij VanTosse is ook op zichzelf staand een prachtig landelijk uitloopgebied voor Oss en Heesch. De ligging tussen het stedelijk gebied van Oss en Heesch maakt het mogelijk dat de mensen in een mum van tijd buiten zijn. Buiten in de Landerij VanTosse.

Van niemandsland naar de Landerij VanTosse

Het gebied is nu bij veel omwonenden onbekend. En onbekend maakt onbemind. Met het beoogde voedsellandschap zetten we de Landerij VanTosse echt op de kaart. Proef het landschap! Iedereen is welkom om het landschap te komen beleven.

Voedsellandschap = belevingslandschap

De Landerij VanTosse prikkelt alle zintuigen. Recreanten en omwonenden kunnen door de verschillende VanTosse gewassen heen fietsen en wandelen. Ze kunnen de gewassen dan zien, voelen, ruiken en horen. De Fruitallee is bijvoorbeeld een lust voor het oog in het voorjaar. Het wuiven van de granen in de wind zal veel bezoekers als muziek in de oren klinken. Als een bezoeker uit de auto stapt onder het Hopframe, zal hij de hop onmiskenbaar ruiken. De vele bloemrijke bermen en graslanden zorgen voor een heerlijke VanTosse lucht. Tijdens de oogstdagen kan iedereen de VanTosse gewassen door zijn handen laten gaan. Op de verschillende Maashorstfairs zijn de VanTosse producten te proeven. Uiteraard kun je ook naar één van de vele (Maashorst) betrokken ondernemers gaan. Zo kun je een lekker cranberry-ijsje halen bij Venecia op de Heuvel in Oss.

Fruitallee en Hopframe

Bezoekers van de Landerij VanTosse verwelkomen we met een mooie entree. Zowel aan de westzijde als de oostzijde komt een duidelijke markering/landmark die aangeeft dat je de Landerij VanTosse binnengaat. De weg splitst hier voor autoverkeer enerzijds en wandelaars en fietsers anderzijds. De auto's leiden we naar het Hopframe waar ze gratis hun auto kunnen parkeren om vervolgens te voet of met de fiets de Landerij te bezoeken. Fietsers en wandelaars komen automatisch op de Fruitallee, de centrale ader van de Landerij VanTosse. Zowel de Fruitallee als het Hopframe laten de bezoekers het voedsellandschap al beleven. De Fruitallee door de weelde van fruitbomen en –struiken aan weerszijden van het pad. Het Hopframe door de hop die aan het frame groeit. Het Hopframe biedt ook op aantal plekken mogelijkheid erop te klimmen en van het uitzicht op het voedsellandschap te genieten. Vanaf de snelweg is het Hopframe ook het visitekaartje van de Landerij VanTosse.

Overgang stad – land met graansingel

Vanuit Oss willen we het voedsellandschap aankondigen door in de middenberm van de Ruwaardsingel graan te gaan verbouwen (als zadenbank). Ook de groenstroken rondom de woonbebouwing zou het voedselthema mee kunnen krijgen om zo een geleidelijke overgang van de stad naar het (platte) land te krijgen.

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Sfeerbeeld: Bossche School architectuur

Klooster Landerij VanTosse

Herinneringsbos

Tuinderij en klooster

Het klooster, dat in de Landerij VanTosse ligt, kan een geweldige bron van leven worden binnen de Landerij VanTosse. In de toekomst is dit het kloppend hart van het voedsellandschap (tweede tender). Wij zien mogelijkheden voor: verkooppunt van VanTosse producten, slow-food restaurant 'gerund' door mensen met een beperking, dependances van onderzoek en onderwijsinstellingen, wonen voor bepaalde doelgroepen, kloosterkruidentuin, meditatie, thuisbasis voor vrijwilligers, kunstenaarsateliers, ambachtelijke werkplaatsen, etc.
De Tuinderij VanTosse is in de nabije toekomst het kloppend hart van de Landerij VanTosse. Het is de thuisbasis voor alle vrijwilligers van Stichting landschapsbeheer en tevens kantoor van deze stichting. Een aantal mensen met een beperking vindt hier structureel zijn dagbesteding. De Tuinderij is een één grote bron van levendigheid. De doelgroep is divers en onuitputtelijk.

Bossche School architectuur

De Bossche School architectuur is eigenlijk ook een streekproduct van de regio Noordoost Brabant. Langs de Nieuwe Hescheweg staan veel villa's in deze stijl van architectuur. De Maashorst herbergt twee parels met betrekking tot de Bossche school architectuur, namelijk het klooster Fons Vitae nabij Oss en het huis van (de weduwe van) Jan de Jong nabij Schaijk.
Het Bossche school museum komt in het huis van één van de bekendste Bossche school architecten.
Voor de Maashorst willen wij graag een landelijke Bossche school architectuur ontwikkelen. Niet voor grote stenen gebouwen, maar voor al het meubilair dat onderdeel uitmaakt van de Maashorst. Wij denken hierbij aan: wegwijzers, picknickbanken, bankjes, schuurtjes voor de verschillende oogsten, mobiele buitenkeuken, (mobiele) kraampjes voor langs de Fruitallee, entrees/landmarks, etc. Er zijn nog een paar architecten actief in de Bossche school architectuur, die in aanmerking komen om deze Bossche School lijn te ontwerpen.

Herinneringsbos

De voormalige vuilstort achter brandstoffenhandel De Kock is een zeer verrommeld gebied. Lange tijd is dit het domein geweest van fiets- en motorcrossers. Hierdoor is een wirwar aan paadjes, uitgesloten sporen en blootliggend stortmateriaal ontstaan. Op deze locatie ontwikkelen wij de komende jaren het herinneringsbos. Mensen kunnen naar aanleiding van een bijzondere gebeurtenis (overlijden, geboorte, etc.) hier een boom planten. Bij of aan deze boom komt dan een klein, onopvallend bordje ter nagedachtenis aan deze specifieke gebeurtenis.

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Maashorst met Landerij VanTosse

Sfeercollage: Fruitallee

Sfeerbeeld

3.2 Dynamische ontwikkeling in het landschap

De rechte lange lijnen van de voormalige dreven en driften in oude staat herstellen is niet meer mogelijk. Drie natuurbruggen moeten daarom ervoor zorgen dat een bypass wordt aangelegd om het hart van de Maashorst weer te verbinden met heel Herperduin (Herperduin ten oosten van de N329 én de uitloper van Herperduin waar het klooster op ligt). Deze natuurbruggen zullen de de N324 (inclusief fiets- en wandelverbinding), de A50 (ook inclusief fiets- en wandelverbinding) en de N329 'oversteken'. In de Landerij VanTosse zal een nieuwe 'dreef' (de Fruitallee genaamd) aansluiten op het bestaande netwerk van dreven. Deze dreef zal bewust krom zijn, omdat de Landerij VanTosse een verblijfsgebied is waar je onthaast.

3.2.1 Functies die het landschap versterken

In 3.1 is uitgebreid ingegaan op de versterking van het landschap in ecologische, cultuurhistorische en ruimtelijke zin. Daarop aanvullend wordt hier gevraagd naar de ontwikkeling van functies die het landschap op deze vlakken versterken. Hieronder gaan wij kort in op deze functies. Voor een volledig antwoord op deze vraag verwijzen we ook naar 3.1.

De volgende functies dragen bij aan de kwaliteit van het landschap:

- Experimenteren en ontwikkelen VanTosse gewassen.
    - Cultuurhistorisch: herintroductie structuur en gewassen oorspronkelijk kampenlandschap
    - Ecologisch: Nieuwe, aanvullende habitat
    - Ruimtelijk: mozaïek van akkers, bloemrijk grasland en bospercelen. Hopframe, Graansingel en Fruitallee zijn nieuwe ruimtelijke dragers.
- Herinneringsbos
    - Cultuurhistorisch: komt tegemoet aan een nieuw gebruik in onze cultuur
    - Ecologisch en ruimtelijk: nieuw bos
- Tuinderij VanTosse
    - Cultuurhistorisch: herstel historische route en oude houtwal. Oude gewassen en kruiden herintroduceren.
    - Ecologisch: nieuwe bloemenweides en bijenstand.
    - Ruimtelijk: nieuwe inrichting
- Sociale werkplaatsen
    - Ecologisch en ruimtelijk: medeverantwoordelijk voor beheer
- Kennis/leercentrum: Werkplaats Natuur, Landschap, Cultuurhistorie
    - Ecologisch, ruimtelijk en cultuurhistorisch: inbreng expertise
- Wandel- en fietspadennetwerk
    - Cultuurhistorisch: aansluiten op dreven en driften, oude zandpaden
    - Ruimtelijk: Fruitallee als nieuwe ruimtelijke drager

3.2.2 Landschappelijke inpassing, kwaliteit en vormgeving bij een ruimtelijke ontwikkeling.

In de Landerij VanTosse zijn geen ruimtelijke ontwikkelingen met betrekking tot wonen en werken.
Met betrekking tot de landschappelijke inpassing, kwaliteit en vormgeving van infrastructuur speelt het volgende:

- Ontsnipperingsmaatregelen: faunapassage Nieuwe Hescheweg (zie 3.1.3)
- Aanloopgebieden natuurbrug N329 (zie 3.1.3)
- Dreven en Driften: aansluiting groter geheel, binnen Landerij (Fruitallee en zandpaden)
- Hopframe: begeleiding parallelweg en snelweg A59, parkeerplaats voor Landerij VanTosse
- Graansingel: landschappelijke inpassing Ruwaardsingel, onderdeel voedsellandschap

Dit netwerk zorgt voor een goed ontsloten Landerij VanTosse. In 3.2.3 'Toegankelijkheid en ontsluiting' gaan we hier nader op in.

3.2.3 Toegankelijkheid en ontsluiting

In de Landerij VanTosse staat onthaasting en aandacht voor het landschap en elkaar centraal. Het stelsel van wandel- en fietspaden is dan ook volledig gericht op genieten van het landschap. Dit stelsel bestaat uit een nieuwe dreef (Fruitallee) en een heleboel driften. Alle driften zijn kleine, kronkelige (zand)paden vanuit het stedelijk gebied door de Landerij naar de Fruitallee. Deze allee is de centrale as binnen de Landerij VanTosse, die in verbinding staat met het drevenstelsel van de gehele Maashorst.

Landerij VanTosse verbindt stad en land met Dreven en Driften

Dreven: De Landerij VanTosse stelt de verbinding van Oss met de Maashorst (en andersom) veilig. De Maashorstgemeenten hebben gezamenlijk een visie op de Maashorst opgesteld. Deze visie staat voor een rustig hart en dynamiek aan de randen bij de dorpen en steden. Deze dorpen en steden liggen als een krans om het natuurgebied heen. Onderling zijn de dorpen en steden verbonden door middel van Dreven. Dit zijn kaarsrechte paden tussen de dorpen/steden in. Deze dreven waren veelal gefocust op de kerktoren en eindigde net voor de dorpen in de kleinschalige landschappen met boerderijen. Van hieruit werden de schapen de heide op gedreven.

De Landerij VanTosse ligt in zo'n kleinschalig (deels) authentiek landschap. De moderne tijd heeft het patroon van dreven onderbroken. De Zeelandse Dreef loopt dood op knooppunt Paalgraven en bedrijventerrein Vorstengrafdonk. De Herpense Dreef redt Heesch ook niet meer. Door middel van drie natuurbruggen en nieuwe moderne dreef 'De Fruitallee' is de Landerij VanTosse weer verbonden met het hart van de Maashorst. Deze bypass is zowel een recreatieve als een ecologische verbinding. De Landerij VanTosse is de entree vanuit Oss (en Heesch) naar de Maashorst.

De Fruitallee (subsidie) en de aanloopgebieden van de natuurbrug over de N329 (cofinanciering) maken onderdeel uit van dit investeringsvoorstel.

Driften: Via het netwerk van kleine, kronkelige zandpaden (driften) zijn de bewoners van het stedelijk gebied in no time in het buitengebied. In het gebied zijn nog enkele zandpaden aanwezig. Deze worden behouden en opgeknapt (eventueel met halfverharding). Daarnaast leggen we nieuwe driften aan om zo iedereen uit het stedelijke gebied op een gemakkelijke manier de Landerij VanTosse te laten bereiken.

Fruitallee

De Fruitallee is een wandel- en fietsverbinding die aansluit op het fietsknooppunten netwerk. Deze allee is het baken/herkenningspunt binnen de Landerij VanTosse. Van hieruit kunnen bezoekers door de landerij gaan dwalen. Deze Fruitallee is steeds de centrale as waar de kronkelige (zand)paadjes weer op uitkomen.

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Sfeerbeeld Markering

Sfeertekening: Hopframe

Sfeerbeeld Graansingel

Van Tosse poorten of markeringen

Bij alle ingangen van de Landerij VanTosse komen speciaal ontworpen poorten of markeringen. Er zijn twee hoofdingangen: de Westpoort en de Oostpoort. Hier komen bezoekers van bovenlokaal niveau de landerij binnen. Zowel met de auto als met de fiets. Daarnaast zijn er alle ingangen gekoppeld aan de vele driften. Dit zijn de informele ingangen voor mensen uit de buurt. De te ontwerpen poorten/markeringen zien wij als een kunstenaars- of architectenopdracht. Een prijsvraag behoort tot de mogelijkheden. Een studentenopdracht ook.

Hopframe

De mensen die van verder weg met de auto komen, komen de Landerij VanTosse binnen door de west- of oostpoort. De auto wordt vervolgens geparkeerd onder het opvallende Hopframe. Dit Hopframe begeleidt tevens de parallelweg en de snelweg A59. De A59 varieert qua hoogteligging. Het Hopframe speelt hier op in, door een grotere hoogte langs de taluds van de snelweg. Het bovenste deel van het Hopframe kan bewegen, waardoor verschillende hoogtes in te stellen zijn. Dit is ook praktisch voor de groeiwijze en het oogsten.

Graansingel

De bestaande Ruwaardsingel wordt omgedoopt tot Graansingel. In de middenberm komt een granendatabank, die het behoud van alle oude graansoorten garandeert. De Ruwaardsingel zou ruimtelijk een barriere kunnen zijn. Door in de middenberm granen te laten groeien, hoort de graansingel ruimtelijk bij het voedsellandschap. In de parkstroken aan de noordkant van de Ruwaardsingel planten we fruitbomen en –struiken. Dit om de woonwijk De Ruwaard ruimtelijk te betrekken bij het voedsellandschap.

3.3 Ondernemen en beleven in het landschap

De uitvoering van het project is hét voorbeeld van nieuwe manieren waarop partijen betrokken worden bij het beheer van het (voedsel)landschap. Zoals eerder al is genoemd, is het de bedoeling dat maar liefst 110 vrijwilligers binnen Landerij VanTosse actief zullen zijn. Daarnaast zullen cliënten (en begeleiders) van Stichting Dichterbij en GGZ Oost Brabant actief worden op en vanuit deze locatie. Het budget, dat beschikbaar is voor deze begeleiding, komt daarmee rechtstreeks ten goede aan beheer en onderhoud van het landschap.

3.3.1 Innovatie die bijdraagt aan het landschap

De verdienmodellen van de Landerij VanTosse (zie 3.4) zijn tevens de innovaties die bijdragen aan de kwaliteit van het landschap. De volgende innovaties dragen bij aan de kwaliteit van het landschap:

- Experimenteren en ontwikkelen VanTosse gewassen.
    - Ecologisch: paddenstoelen zijn verdienmodel voor ontwikkeling houtwallen
    - Economisch: levert verkoopbare oogst en producten op.
- Herinneringsbos
    - Economisch: bomen worden betaald door particulieren
    - Sociaal-cultureel: plek ter nagedachtenis van bijzondere gebeurtenissen/personen
- Sociale werkplekken
    - Economisch: cliënten werken met vrijwilligers en studenten in het landschap voor 'niets'.
    - Sociaal-cultureel: zorgt voor participatie van mensen met een lichamelijke of psychische beperking (ook andere doelgroepen zoals dropouts) in de maatschappij. Dit door werk én opleiding.
- Educatie
    - Economisch: leerwerktrajecten in het groen, zorg en ontwerp als verdienmodel
    - Sociaal-cultureel: studenten en educatie helpen bij participatie cliënten.

Educatie voor cliënten, vrijwilligers en medewerkers

Helicon opleidingen draait met succes op meerdere locaties een nieuw ontwikkelings- en opleidingsconcept 'natural recovery'. Dit concept is gericht op het herstel van welbevinden én het herstel van maatschappelijke participatie van jonge mensen met een psychische aandoening. In de toekomst wordt de landerij vantosse één van deze locaties.

De medewerkers, vrijwilligers, studenten en cliënten kunnen in en vanuit de praktijk worden opgeleid. Uit een breed scala van opleidingsmogelijkheden (zorg, teelt van gewassen, ontwerp, groenbeheer, educatie, voedselbewustzijn, groene energie, detailhandel, etc.) Kan een mix op maat per persoon worden gemaakt. Dit aanbod kan variëren van korte workshops tot complete opleidingen. De opleidingen zijn geschikt voor:

- Reguliere studenten
- Medewerkers / vrijwilligers
- Drop-outs uit de reguliere opleidingen
- Mensen met een gedeeltelijke handicap
- Mensen uit een re-integratietraject
- Overige uitkeringsgerechtigden.

Het opleidingsconcept kent een drietal meerwaarden. De eerste meerwaarde is adequate scholing van medewerkers en vrijwilligers van stichting landschapsbeheer. De tweede meerwaarde is het bevorderen van re-integratie en resocialisatie van cliënten bevorderen door de inzet van studenten. De studenten krijgen hierdoor een soepele overgang van lerend werk naar regulier werk. De derde meerwaarde is het kunnen inzetten van het brede netwerk van experts én denkkracht van studenten.

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Sfeerbeeld

Natuurwerkdag

Landschapsbeheer Oss

3.3.2 Nieuwe financiële oplossingen voor inrichting, beheer en gebruik (zie verdienmodellen)

Het project Landerij VanTosse bevat vele verschillende financiële oplossingen voor de inrichting, het beheer, de beleving en het gebruik van het landschap. De financiële oplossingen vertonen veel overeenkomsten met de verdienmodellen. We verwijzen voor een verdiepingsslag dan ook naar 3.4 'Verdienmodellen'. Hieronder wordt kort ingegaan op een aantal financiële oplossingen.

Rabobank Streekrekening De Maashorst

De Maashorst heeft een streekrekening. Principe is dat de Rabobank een bonus geeft die ten goede komt aan de Maashorst via het streekfonds. Rekeninghouders ontvangen een marktconforme rente en kunnen dagelijks beschikken over hun geld. De bonus bedraagt 5% van het rentebedrag en wordt in het Streekfonds gestort. Wij benaderen alle bij de Landerij VanTosse betrokken ondernemers met de vraag of ze een streekrekening willen openen en zullen er zelf ook gebruik van maken.

Alternatief voor boeren

Rondom het natuurgebied De Maashorst is landbouw de hoeder en verzorger van het landschap. De landbouw loopt hier echter tegen zijn grenzen op. Door te experimenteren met de verschillende VanTosse gewassen kunnen we boeren in en rondom de Maashorst een alternatief bieden dat past bij De Maashorst. De proeftuin Landerij VanTosse neemt de experimentele fase uit handen van boeren die over willen stappen op andere gewassen. Daardoor kunnen ze gemakkelijker overstappen. De financiële oplossing zit in het feit dat de boeren in en rondom De Maashorst zo het landschap inrichten op een wijze die past bij De Maashorst én de veranderende maatschappij.

Landerij VanTosse is een 'boerenbedrijf' zonder winstoogmerk We verbouwen en experimenteren met nieuwe, gezonde, duurzame voedselgewassen. Alle winst die de gewassen opleveren, investeren we direct in het ontwikkelen van het gewenste kleinschalige agrarische voedsellandschap: de Landerij VanTosse.

VanTosse streekproducten

Alle verschillende gewassen dragen ook direct bij aan de ontwikkeling van het landschap. De akkers met granen, cranberry's, bloemrijk grasland en bonen dragen bij aan het kenmerkende mozaïeklandschap. De fruitwallen, Fruitallee, Hopframe en houtwallen met paddenstoelen dragen als landschapselement direct bij aan het beoogde kleinschalige, agrarische landschap. Zoals hierboven beschreven draagt de oogst ook bij aan het landschap. We noemen hieronder een paar bijzondere financiële oplossingen

- Eekhoorntjesbrood en andere paddenstoelen groeien in de houtwallen (eiken). Deze paddenstoelen vormen de finaciële oplossing voor de ontwikkeling van nieuwe houtwallen, houtsingels en bosjes.

- Het Hopframe verdient zichzelf over de lange termijn (deels) terug door het onderzoek naar het afvangen van fijnstof en de verkoop van geoogste hopscheuten (een geliefde delicatesse).
- Cranberry's groeien aan een plant die behoort tot de heidefamilie. De cranberry's dragen bij aan het gewenste landschapsbeeld. Tevens levert het inmiddels een behoorlijke oogst op, die goed verkocht wordt aan o.a. lokale ondernemers en bijvoorbeeld op de Maashorstfair.
- Festiviteiten rondom VanTosse producten zijn ook financiële oplossingen. Wanneer bijvoorbeeld een maaltijd bereidt wordt in de mobiele keuken ergens in het veld, levert dat meteen een forse waardevermeerdering van de oogst op.
- We ontwikkelen mobiele kraampjes die inzetbaar zijn voor streekmarkten, maar ook voor een mooie pinksterdag om net geoogste VanTosse producten te verkopen.
- Met de in de Landerij VanTosse geteelde bonen ontwikkelt Dalco Food een lekkere bonenburger. We kunnen de bonen dus zonder meer kwijt aan Dalco Food. De bonenburger zou wel eens een gat in de markt kunnen zijn.

Vrijwilligers Stichting landschapsbeheer

Stichting landschapsbeheer heeft momenteel ongeveer 70 vrijwilligers. Met de komst van de Landerij VanTosse neemt dit aantal naar verwachting nog flink toe. Deze vrijwilligers richten het landschap voor niets in en beheren het landschap ook. De vrijwilligers worden aangestuurd door deskundige teamleiders.

Groene dagbesteding en groene opleidingen

Zowel de cliënten als de studenten dragen bij aan de ontwikkeling van het landschap. Per cliënt en student is een bedrag vastgelegd dat ten goede komt aan de cliënt / student en daarmee ook aan het landschap. De cliënten en studenten werken en leren in het landschap en dragen daarmee bij in het beheer en de inrichting.

Herinneringsbos

Op de voormalige vuilstort van een tuincentrum gaan we een herinneringsbos ontwikkelen. Mensen kopen ter nagedachtenis aan een bepaalde gebeurtenis of persoon een boom, die hier geplant wordt. Een klein bescheiden plaatje mag bij de boom.

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Stichting Landschapsbeheer

Vrijwilligers

VanTosse producten

3.3.3 Participatie partijen

VanTosse streekproducten (landbouw)

Het verbouwen van voedsel is in de Landerij VanTosse een wezenlijk onderdeel van de ontwikkeling van het landschap. We verbouwen niet alleen voedsel. We zijn ook een proeftuin voor experimenten met nieuwe of juist hele oude gewassen. Participerende partijen zijn diverse onderzoeksinstellingen, onderwijsinstellingen, ondernemers die de VanTosse producten afnemen, vrijwilligers, boeren die op een nieuw gewas overstappen, etc. Hieronder hebben we per product de belangrijkste participanten naast Stichting Landschapsbeheer en de gemeente Oss aangegeven.

Spelt (en andere granen):

- Stichting Korensla: versterking van de agrobiodiversiteit, leverancier oude graanzaden.
- Molens in Ravenstein, Heeswijk en Oss: malen van granen.
- Bakkers in Oss, Heesch, Nistelrode en Megen: Speltbrood, beschuit en koek.
- Vereniging Oude Landbouwwerktuigen Stofvreters uit Nistelrode.

Cranberry's:

- BeSNederland bv: Landelijke distributie verse cranberry's, opzet experiment cranberry's
- Universiteit Wageningen, Praktijk
- Dutch cranberry group:
- Landwinkel Spierings in Oss: verschillende VanTosse streekproducten
- Eau de vie stokerij in Varik: Cranberry likeur en eau de vie
- Speciaalbierbrouwerij in Oijen: cranberrybier
- Groenteboeren in Oss en Sint Michielgestel: verse cranberry's
- Diverse horecagelegenheden, waaronder De Heische Hoeve, Venecia ijssalon, Amsteleindse Hoeve, B&B Oude Pastorie, etc.
- Boeren die cranberry's gaan verbouwen.

Bonenburger:

- Dalco Food: Vleesverwerker en producent vleesvervangers, ontwikkelt bonenburger
- ZLTO: vertegenwoordigt de boeren,
- Has den Bosch: vanuit levensmiddelentechnologie

Eekhoorntjesbrood (paddenstoelen)

- Van de Vorle: grote, professionele paddenstoelenkweker met ontvangst- en voorlichtingsruimte.

Honing

- Bijenverenigingen en imkers Oss
- Vakgroep Bijenteelt in Wageningen

Hop

- Bierbrouwerijen
- Onderzoek- en onderwijsinstellingen
- Restaurants: hopscheuten zijn een delicatesse

Klasseboeren

Klasseboeren

Paddensstoelenhuis

Werkplaatsen sociale arbeid (zorg)

De gemeente Oss, Stichting Landschapsbeheer Oss, Stichting Dichterbij, de GGZ en Stichting Slowcare werken samen aan een vernieuwend zorgconcept. Cliënten van Stichting Dichterbij en de GGZ krijgen de mogelijkheid te werken in de Landerij VanTosse en van daaruit in het hele buitengebied van de gemeente Oss (inclusief een deel van de Maashorst). Er is sprake van een win-win situatie. De cliënten hebben leuk werk in een natuurlijke omgeving die een positieve uitwerking op lichaam en geest heeft (healing environment). Het landschap heeft er baat bij: de oogst wordt geplukt, beplanting gesnoeid, bomen en struiken geplant, etc. Ook de gemeente Oss heeft er profijt van. Dit omdat een deel van de begeleiding van de cliënten door de vrijwilligers van Stichting Landschapsbeheer gebeurt. Tot slot geldt dat de zorgverleners op zoek zijn naar plekken, waar zij mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking, zo gewoon als mogelijk, kunnen laten werken. Dagbesteding in het groen is populair. (zie ook verdienmodellen)

- Stichting Dichterbij: Stichting die hulp- en dienstverlening biedt aan mensen met een verstandelijke beperking (dagbesteding).
- GGZ Oost Brabant: voor mensen met complexe psychische zorgvragen (dagbesteding)
- Slowcare: voor mensen met een zware meervoudige handicap (tevens wonen -> kloostercomplex)

Onderzoek en educatie

Helicon Opleidingen heeft samen de GGZ Oost Brabant een nieuw ontwikkelings- en opleidingsconcept ontwikkeld. Dit concept is gericht op het herstel van welbevinden én het herstel van de maatschappelijke participatie van jonge mensen met een psychische aandoening. Ze noemen dit concept Natural Recovery. Het klooster Fons Vitae was hiervoor een geschikte locatie. Vanwege de financiën en de veranderende kijk op zorg heeft de GGZ nu echter het klooster te koop staan. De landerij VanTosse maakt uitvoering van dit concept (deels) mogelijk. De lerende omgeving wordt nu niet in een gebouw, maar in een landschap geschapen. De groene omgeving biedt tevens ruimte aan een aantrekkelijke mix van onderwijsleeractiviteiten gekoppeld aan de specifieke wensen van de studenten. Het aanbod kan variëren van korte workshops en clinics tot complete opleidingen.

Helicon Opleidingen: voorbereidend en middelbaar beroepsonderwijs gericht op zoveel mogelijk leren in en vanuit de praktijk. Veel groene opleidingen, maar ook zorg, detailhandel en recreatie.

NATUURGEBIED DE MAASHORST

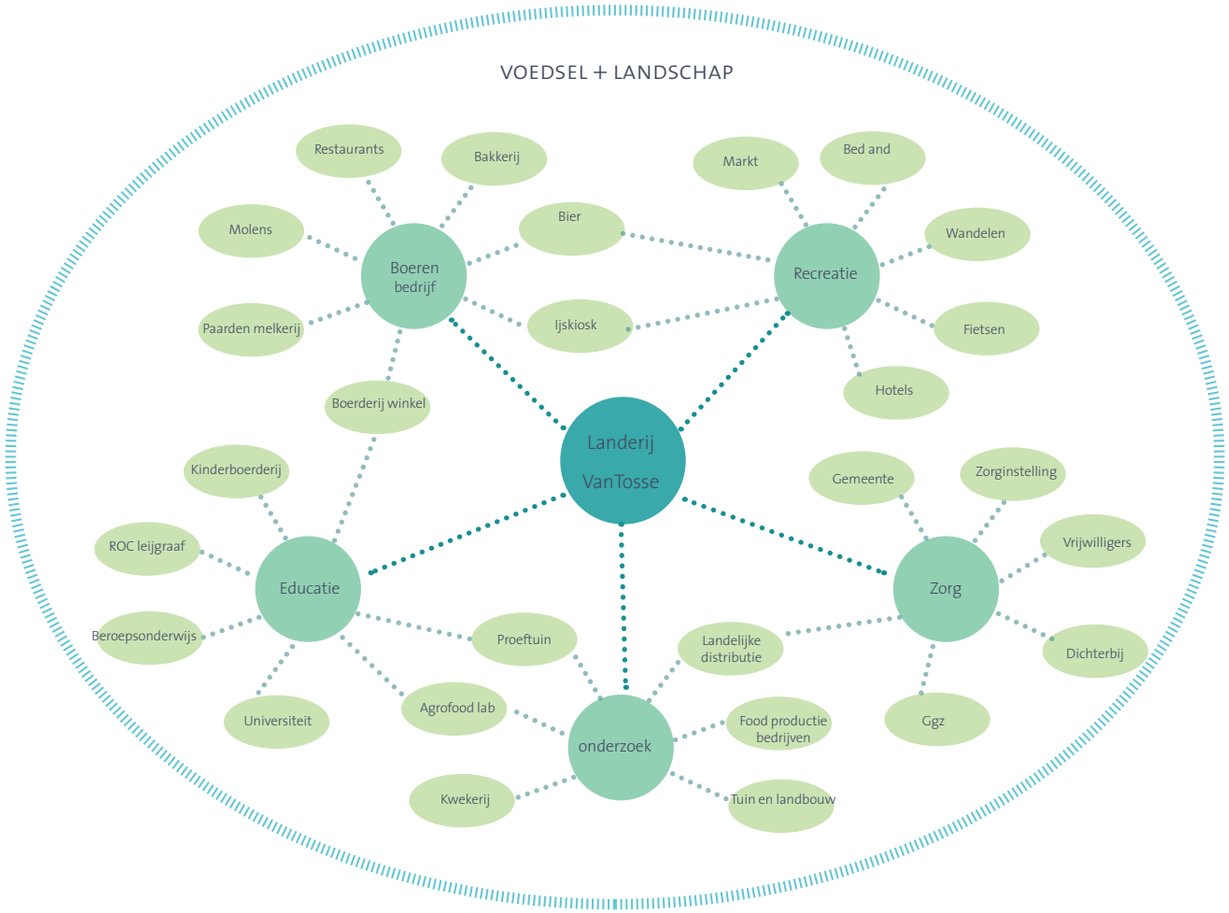

3.4 Verdienmodellen

Aan de Landerij VanTosse liggen diverse verdienmodellen ten grondslag. Deze verdienmodellen zijn allemaal gelieerd aan SLOW in de vorm van slow-food, slow-motion en slow-care. Slow-food is de meest authentieke van de drie. Voedsel verbouwen is immers de basis van de Landerij VanTosse. Daarmee is de Landerij VanTosse een serieus boerenbedrijf, maar dan wel zonder winstoogmerk. Het gaat immers niet om winst uitgedrukt in geld ten behoeve van het eigen belang, maar oms winst in het landschap ten behoeve van het algemene belang. In het oostelijke deel van het plangebied (De Stelt) is nog een deel oud, onverkaveld kampenlandschap aanwezig. Voorbordurend op dit authentieke kampenlandschap bouwen wij met agrarische activiteiten en landschapselementen aan het landschap tussen Oss en Heesch. Tevens dragen wij bij aan de landschapsverbetering en natuurontwikkeling van de Maashorst. Dit met behulp van de streekrekening Maashorst.

Naast een boerenbedrijf is de Landerij VanTosse ook een 'bedrijf' op het gebied van zorg, recreatie, onderwijs en onderzoek.

3.4.1 Slowfood: VanTosse streekproducten

Het verbouwen van voedsel heeft altijd al plaats gevonden in het gebied tussen Oss en Heesch. Van oudsher betrof het veelal (graan)akkers. Later heeft de modernisering van de landbouw geleid tot hoofdzakelijk maïs. Sinds 2000 zijn we weer bezig om geleidelijk aan de maïs te vervangen door granen en andere gewassen. Met behulp van de subsidie van de Landschappen

van Allure kunnen we het ecologisch waardevolle, kleinschalige agrarische landschap definitief terug brengen. Weliswaar wel in een modern jasje. We gaan niet alleen voedsel verbouwen, maar ook experimenteren met nieuwe gewassen. Dit is op biologische wijze. Daarbij maken we wel gebruik van de nieuwste technieken en inzichten.

Momenteel verbouwen we op biologische wijze op 14 hectare traditionele graansoorten en cranberry's. Het betreft graansoorten als spelt, tarwe, rogge, haver, gerst, boekweit en triticale. We willen het aantal hectaren akkers met gewassen van de Landerij VanTosse de komende jaren verdubbelen. Zodat meer dan een derde van het gebied bestaat uit akkers met VanTosse gewassen. Deze VanTosse gewassen zijn in ieder geval: granen (o.a. spelt), cranberry's, paddenstoelen, bonen (t.b.v. de bonenburger), honing, fruit en hop. Omdat het een proeftuin is, kunnen hier in de loop der tijd nog gewassen aan toegevoegd worden.

Enthousiaste ondernemers in de regio hebben elkaar al gevonden bij de opzet van streekgebonden, ambachtelijke ketens van diverse graan- en cranberryproducten (zie 3.3.3). We gaan dit netwerk van ondernemers de komende jaren nog flink uitbreiden Dit zowel voor de gewassen die al verbouwd worden als voor de nieuwe gewassen.

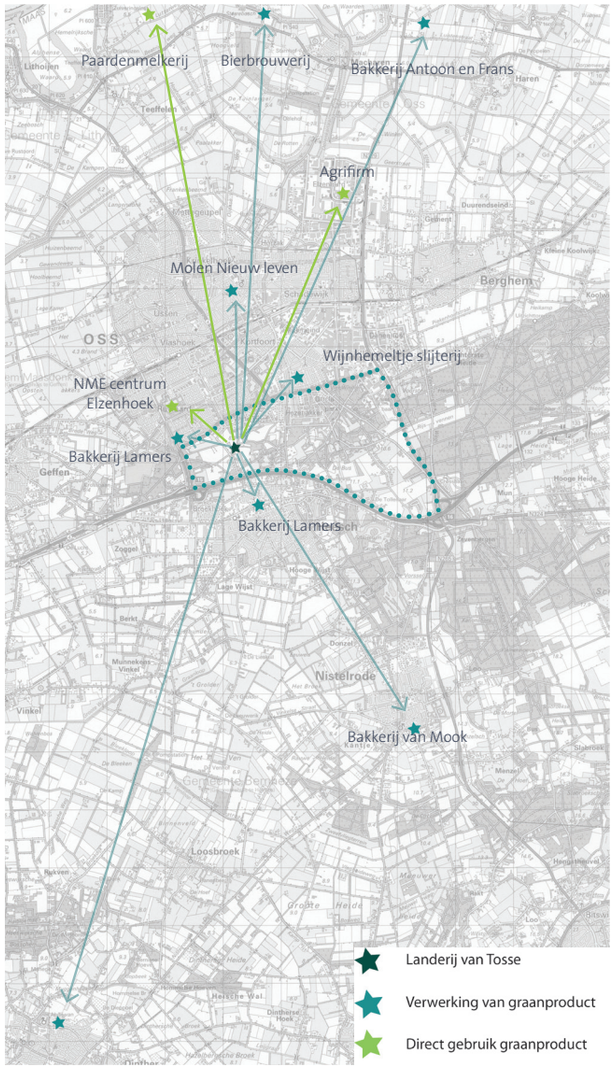

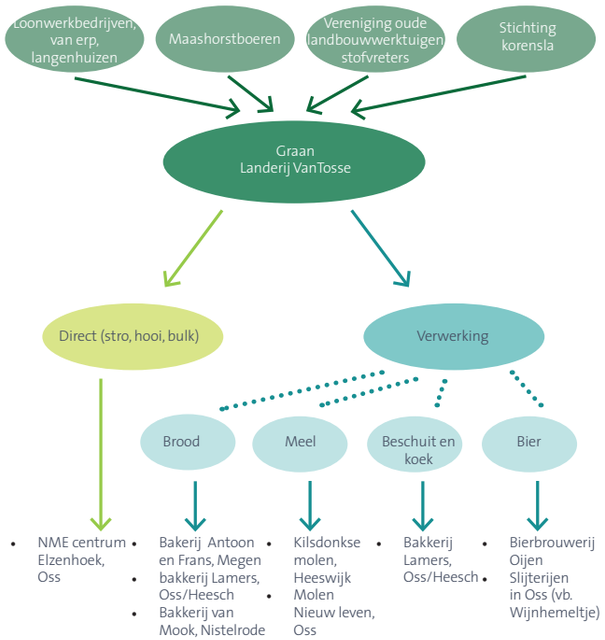

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Granen, waaronder spelt

Granen vormen een substantieel onderdeel van de VanTosse gewassen én het VanTosse landschap. We verwachten voor 2017 hier ongeveer 15 ha granen te hebben, waarvan 5 hectare spelt. Spelt is een zeer oude en sterke graansoort, die geliefd is bij mensen met glutenintolerantie.

In 2002 is Stichting landschapsbeheer gestart met het verbouwen van spelt. Inmiddels kun je bij de bakkers in de wijde omgeving VanTosse speltbrood en –koekjes kopen en brouwt de lokale bierbrouwerij speltbier. Het ketennetwerk met lokale molens, bakkers, vereniging van oude landbouwwerktuigen en pellerij staat. De afzet is gegarandeerd. (Wel is een deel van de oogst nog veevoer.) Stichting Korensla en Stichting Landschapsbeheer garanderen daarbij een goede biodiversiteit. Kortom het experiment is inmiddels uitgekristalliseerd.

De akkers met spelt (en andere granen) wisselen per jaar om de bodemgeschiktheid optimaal te houden. Tevens gaan we granen en bonen met elkaar wisselen. De hoeveelheid graanakkers kan dus per jaar variëren en daarmee de opbrengsten ook.

In de periode tot 2017 komt er ongeveer 1,5 nieuwe hectare met granen bij. 0,5 hectare betreft de databank voor graansoorten in de Graansingel. Dit kan geld opbrengen door de verkoop van zaden.

1 hectare spelt levert per paar op: 1 ha x 3500 kilo per ha x €0,50 (kiloprijs) = €1.750,-.
1 hectare overig graan levert per jaar op: 1 ha x 5000 kilo per ha x €0,22 (kiloprijs) = €1.100,-.

Het verdienmodel is als volgt:

2014-2016: tussen €1.100,- en €1.750,- per jaar
2017-2019: 5 ha x 3500 kilo per ha x €0,50 (kiloprijs) = €8.750,- per jaar
10 ha x 5000 kilo per ha x €0,22 (kiloprijs) = €11.000,- per jaar

Spelt verbouwen is een mogelijk alternatief voor verbreding en extensivering van agrarische bedrijven in en rondom de Maashorst.

Cranberry's

De cranberry is op dit moment het bekendste VanTosse gewas. Verse cranberry's stijgen al jaren in populariteit bij consumenten. Vanwege de smaak, maar ook vanwege de preventieve werking tegen blaasproblemen.

In 2005 zijn door de Stichting Landschapsbeheer de eerste cranberry's aangeplant in het gebied tussen Oss en Heesch. Dit was toen een primeur in Nederland (met uitzondering van de Waddeneilanden). Inmiddels kun je bij lokale ondernemers onder andere cranberryijs, cranberrybier en hertenbiefstuk met cranberrysaus kopen. Het experiment, opgestart met BeSNederland bv en Landbouw Universiteit Wageningen (Praktijkonderzoek Plant en Omgeving), is succesvol. Er zijn teelthandboeken en via BeSNederland bv is de afzet volledig gegarandeerd.

In de Landerij VanTosse is momenteel één hectare met cranberry's aanwezig. Hiervan kwam in 2013 een

oogst van circa 1000 kg. De cranberry's worden met de hand geplukt door een grote groep vrijwilligers van de Stichting Landschapsbeheer. Dit is een intensieve én gezellige klus, waarbij ook mensen met een beperking goed aan bij kunnen dragen. Er is ook geëxperimenteerd met een cranberryplukmachine. Dit experiment wordt de komende jaren verder opgepakt.

In de periode tot 2017 komen er ongeveer 5 nieuwe hectares met cranberry's bij. De eerste jaren (tot 2017) brengen deze cranberryvelden nog niets op. Daarna neemt de opbrengst elkaar jaar toe.

Het verdienmodel is als volgt:
2013-2016: nog geen opbrengsten
2017: 5 ha x 400 kilo per ha x €5,- = €10.000,-
2018: 5 ha x 800 kilo per ha x €5,- = €20.000,-
2019: 5 ha x 1200 kilo per ha x €5,- = €30.000,-

Cranberry's verbouwen is een mogelijk alternatief voor verbreding en extensivering van agrarische bedrijven en rondom de Maashorst.

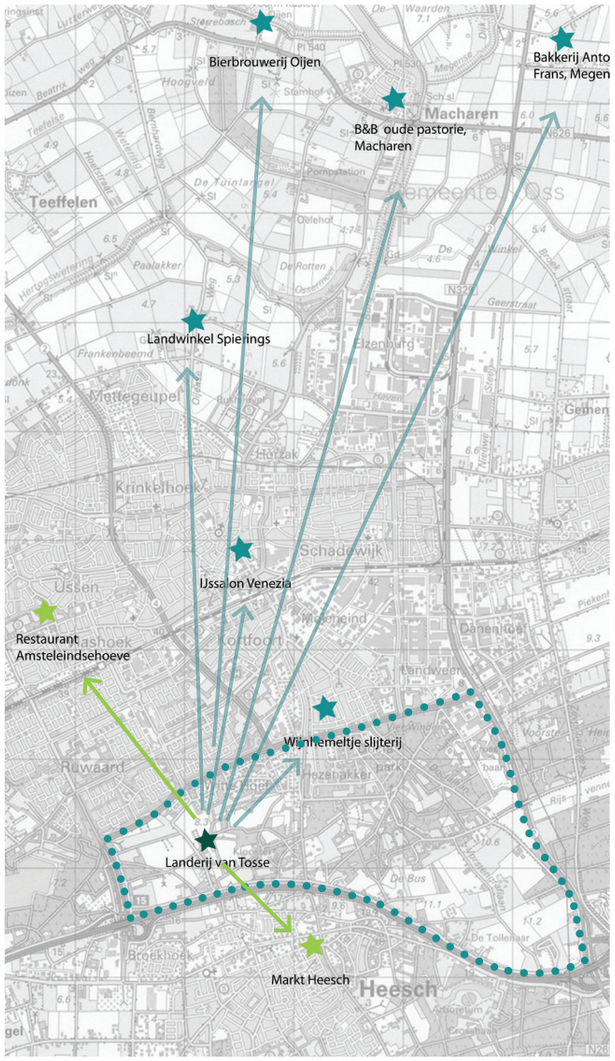

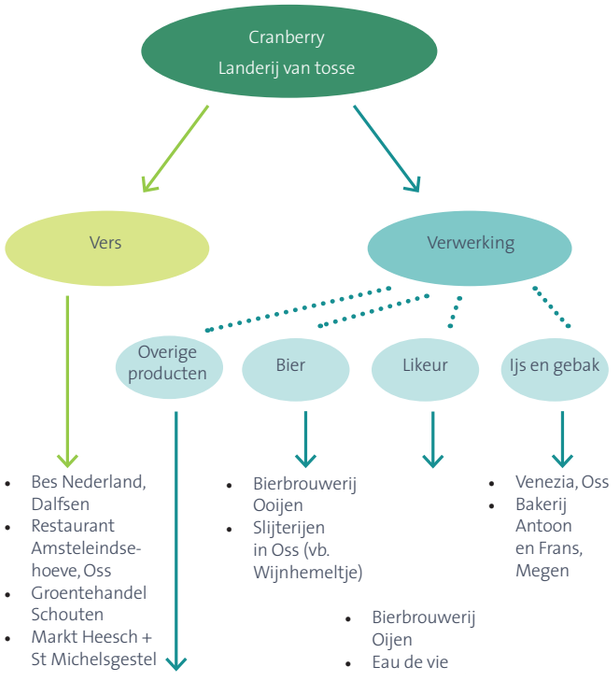

Landerij van Tosse
Verwerking van cranberry
Verse cranberry

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Bonenburger

De bonenburger is een nieuw experiment in de Landerij VanTosse. Dalco Food, ZLTO, HAS Den Bosch en de Landerij VanTosse ontwikkelen momenteel samen de bonenburger. Dit is een smaakvolle vleesvervanger met een goede bite. Om tot een goed product te komen worden verschillende bonenburgers ontwikkeld. Vervolgens worden de beste bonenburgers doorontwikkeld, totdat er een kwalitatief hoogwaardige bonenburger is, die de supermarkt in de schappen verkoopt en geëxporteerd kan worden over de hele wereld.

In de Landerij VanTosse zullen vanaf mei 2013 de eerste bonen verbouwd worden ten behoeve van de bonenburger. We beginnen met circa 3 hectare verspreid over de bestaande hectares. Eenjarige gewassen, zoals de bonen, mogen van de GGZ op het kloosterterrein verbouwd worden. De bonen zijn een uitstekend wisselgewas met de verschillende graansoorten. Er zal geëxperimenteerd worden met onder andere veldbonen, bruine bonen en kievitsbonen. Ook erwten en lupines zijn interessant voor de ontwikkeling van de bonenburger.

Op het moment dat de perfecte bonenburger is ontwikkeld, is de afzet gegarandeerd door Dalco Food en is het teelthandboek gereed voor de benodigde bonen. Daarmee is het verbouwen van bonen een aantrekkelijk alternatief geworden voor boeren in en rondom de Maashorst. Dalco Food en ZLTO schatten in uiteindelijk zo'n 50 hectare bonen af te kunnen nemen. Een aantal boeren heeft al interesse getoond. De Landerij VanTosse wordt uiteindelijk één van de Maashorst bonenboeren.

De 3 hectares met bonen leveren in de experimentele jaren minder op dan in de productiejaren daarna.

Het verdienmodel is als volgt:

2014 - 2016: 3 ha x €1000,- = €3.000,- per jaar
2017: 5 ha x 5000 kilo per ha x €0,80 = €20.000,-
2018: 8 ha x 5000 kilo per ha x €0,80 = €32.000,-
2019: 10 ha x 5000 kilo per ha x €0,80 = €40.000,-

Eekhoorntjesbrood (paddenstoelen)

Eekhoorntjesbrood is een geheel nieuw experiment wat een verdienmodel in zichzelf is. Deze overheerlijke paddenstoel groeit in (eiken)houtwallen. Met de opbrengsten van het eekhoorntjesbrood kunnen steeds nieuwe houtwallen aangelegd worden. Arcadis heeft in samenwerking met Universiteit Wageningen onderzoek hiernaar gedaan. Stichting Landschapsbeheer heeft in de oude houtwal nabij de tuinderij een eerste voorzichtig experiment uitgevoerd met eekhoorntjesbrood. Samen met paddenstoelenkweker Van de Vorle gaan we nu een pilotproject met eekhoorntjesbrood en andere wilde paddenstoelen starten.

Stichting Landschapsbeheer Oss, Van de Vorle en gemeente Oss gaan samen onderzoeken welke paddenstoelen op welke plek kunnen groeien binnen de Landerij VanTosse. Kanshebbers zijn onder andere:

eekhoorntjesbrood, beukenzwammen, Stropharia, Shiitake, Maitake en oesterzwammen.

Naast de houtwallen worden ook de aanwezige bossen meegenomen in het experiment. Doel is om ergens in de Landerij VanTosse een paddenstoelenbos te ontwikkelen. Het relatief natte bos in het zuidwesten van de landerij lijkt zich daar het beste voor te lenen.

Met de opbrengsten van de paddenstoelen willen van 1 strekkende kilometer houtwal uitbreiden naar 10 strekkende kilometers houtwal.

De paddenstoelen moeten na enten eerst goed aanslaan. De eerste experimentele jaren zijn er daarom geen verdiensten. Geleidelijk aan kán het project steeds succesvoller worden en meer op gaan brengen.

Het verdienmodel is als volgt:
2014-2016: geen opbrengsten
Daarna: circa €10.000,- per jaar.

Honing
In 2008 is begonnen met de eerste VanTosse honing. In de tuinderij VanTosse staan sindsdien bijenkasten van de Osse imkers. Speciaal voor de bijen is ten westen van de tuinderij een bijenveld aangelegd. Dit is een bloemrijk grasland met voor bijen belangrijke nectarplanten. Ook is succesvol geëxperimenteerd met een bijenvolk op het sedumdak van het gemeentehuis. De VanTosse honing wordt nu al verkocht bij verschillende bakkers, de landwinkel en de kinderboerderij.

Wij willen de hoeveelheid VanTosse Honing vermeerderen, maar het blijft wel een uniek product met een beperkte omvang per jaar. Door bloemrijke akkerranden rondom de verschillende akkers aan te leggen, bloemrijke bermen en een aantal bijenweides kunnen meer bijenvolken zich te goed doen aan de nectar. Nu zijn er twee bijenvolken in de Tuinderij VanTosse. In de periode tot 2017 kunnen dit zeker 10 bijenvolken worden.

Een bijenvolk produceert als alle omstandigheden goed zijn ongeveer 30 kg honing per jaar. Bij mindere omstandigheden wordt 20 kg per jaar per bijenvolk gehaald. 10 bijenvolken produceren dus samen elk jaar ongeveer 250 kg honing. Een potje VanTosse honing van 450 gram levert ongeveer €2,50 per pot op (verkoopprijs €3,50).

Het verdienmodel is als volgt:
2013 – 2016: Zeer geringe opbrengsten.
Daarna: (10 bijenvolken x 25 kilo) / 0,45 (450 gram) x €2,50,- = €1.375,- per jaar.

Fruit

Fruit is een geheel nieuw experiment in de Landerij VanTosse. Nu is, behalve de recent aangeplante boomgaard in de Tuinderij en wat wilde bramenstruiken, nog geen fruit aanwezig in de Landerij VanTosse. Gekozen is om het fruit telen ondergeschikt te laten zijn aan het landschap. Daarom geen uitgestrekte velden met aardbeien, bessenstruiken of fruitbomen, maar alleen lijnvormige fruitwallen en de Fruitallee.

De fruitwallen omzomen in de toekomst de aanwezige en nieuw aan te leggen akkers. We gaan experimenteren met verschillende soorten fruit: frambozen, bramen, rode bessen, blauwe bessen, kruisbessen, etc. Wellicht hier en daar een fruitboom.

De Fruitallee is recreatieve verbinding door de Landerij VanTosse voor fietsers en wandellaars. Dit is een aangenaam verblijfsgebied en tegelijkertijd de verbinding van en naar de Maashorst. Langs de verharding komt aan beide zijden een weelde van fruitbomen en –struiken. De basis is een mooie mix van fruitbomen: kersen, pruimen, peren, appels, etc. Wellicht ook verspreid wat notenbomen. En afhankelijk van het uitzicht worden fruitstruiken ingezet. Daar waar mooi uitzicht is, komen geen fruitstruiken en daar waar het uitzicht minder fraai is juist wel.

Uiteindelijk zal er in 2017 zo'n 15 strekkende kilometer fruitwal en Fruitallee aanwezig zijn. In eerste instantie ten behoeve van een aantrekkelijk voedsellandschap voor mens en dier (indirect verdienmodel). In tweede instantie ook als rechtstreeks verdienmodel. Recreanten mogen zelf het fruit langs de fruitallee plukken. Hiervoor kunnen zij ladders bij de Landerij VanTosse huren (per uur). Ook zijn er speciale tasjes/mandjes te koop om het fruit in te verzamelen. Het fruit van de fruitwallen langs de toegankelijke wandelpaden mag eveneens door de recreanten geplukt worden.

Vrijwilligers van de Landerij VanTosse oogsten het fruit van de onbereikbare fruitwallen en ook geregeld van de andere fruitwallen en Fruitallee. Dit fruit verkopen wij op mooie dagen in (mobiele) kraampjes langs de Fruitallee en in de Tuinderij. Ook leveren wij fruit aan lokale ondernemers. Dit ketennetwerk zetten wij zo spoedig mogelijk op. Uiteraard maken wij daarbij gebruik van ons brede bestaande netwerk.

Op dit moment is niet goed in te schatten hoeveel het fruit per jaar op gaat leveren. De eerste jaren (tot 2017) zal dat bijna niets zijn. Naarmate de bomen en struiken groeien, zal de oogst ook verbeteren.

Het verdienmodel is als volgt:

2014-2016: verwaarloosbaar
2017: 5 ha (15 km) x 500 kilo per ha x €5,- = €12.500,- p.jr.
2018: 5 ha (15 km) x 750 kilo per ha x €5,- = €18.750,- p.jr.
2019: 5 ha (15 km) x 1000 kilo per ha x €5,-= €25.000,- p.jr.

Hop

Dit experiment is nog in een prematuur stadium. Het idee is een frame te maken waar hop langs groeit en waaronder de bezoekers van de Landerij VanTosse hun auto kunnen parkeren. Het Hopframe komt langs/over de parallelweg langs de snelweg. Daarmee is het tegelijkertijd een visitekaartje van de Landerij VanTosse.

Begroeid is het ook een soort vitrage, die fijnstof van de snelweg afvangt. De jonge hopscheuten zijn een delicatesse, die nog meer opbrengen dan verse asperges.

We gaan de komende jaren dit experiment handen en voeten geven. Hiervoor gaan we onder andere bierbrouwerijen benaderen, kunstenaars/architecten, restaurants en andere horecagelegenheden, onderzoeksinstellingen, etc.

Tijdens de experimentele jaren levert de hop nog niets op. Als het experiment succesvol is, is het verdienmodel als volgt:
2014-2016: geen opbrengsten
2017: 0,5 ha (2 km) x 500 kilo per ha x €15,- = €3.750,-
2018: 0,5 ha (2 km) x 750 kilo per ha x €15,- = €5.625,-
2019: 0,5 ha (2 km) x 1000 kilo per ha x €15,- = €7.500,-

Samenvattend VanTosse streekproducten

Landschap en economie zijn intensief verweven met elkaar in de Landerij VanTosse. De gewassen zijn de bouwstenen van het gewenste kleinschalige agrarische landschap met hoge ecologische en recreatieve waarden. Het betreft: akkers, cranberry- en bonenvelden, houtwallen, paddenstoelenbos, fruitwallen, Fruitallee, Hopframe en bijenweides. Het verdienmodel is het exploiteren van het landschap. De winst die gemaakt wordt binnen de Landerij VanTosse zetten we in voor verdere landschapsbouw, doorontwikkeling van de Landerij VanTosse en de Maashorst. Van de voedselexperimenten die uitgevoerd worden, profiteren boeren en bedrijven mee. Boeren die vlakbij natuurgebied de Maashorst of een woongebied liggen kunnen niet ongebreideld uitbreiden en intensiveren. Voor deze boeren kunnen succesvolle experimenten leiden tot nieuwe inzichten en nieuwe teelten. Bedrijven zijn belangrijk voor de afzet, maar ook voor het feit dat de VanTosse producten in de schappen komen te liggen en bij de mensen op hun bord. De gevraagde subsidie komt volledig ten goede aan de Landerij VanTosse. Bedrijven cofinancieren (een deel van) het project Landerij VanTosse, maar profiteren alleen indirect van de subsidie van de Landschappen van Allure.

Gewassen	Fase	Verdiensten LVT voor 2017	Hoeveelheid LVT nieuw voor 2017	Nu -> wensbeeld LVT
Granen	Loopt 10 jaar	€4.275,- (3 jaar)	1,5 ha.	14 –> 15,5 ha
Cranberry's	Loopt 8 jaar	€0,-	5 ha.	1 -> 6 ha
Bonen	Net begonnen	€9.000,- (3 jaar)	3 ha.	0 -> 5 ha
Paddenstoelen	Gaat beginnen	€0,-	10 km houtwal	1 -> 10 km houtwal
Honing	Loopt 5 jaar	€0	10 volken	2 -> 10 volken
Fruit	Gaat beginnen	Zeer gering	15 km (5 ha.)	0 -> 15 km
Hop	Verder uitwerken	€0,-	2 km (0,5 ha)	0 -> 2 km

NATUURGEBIED DE MAASHORST

VanTosse website

Boer Spierings Oss

Landmarkt

3.4.2 Slow-food: transitie van de landbouw

De geschiedenis van noordoost Brabant kenmerkt zich door vele transities in de landbouw. Deze transities kwamen steeds door ingrijpende, nieuwe gebeurtenissen en processen tot stand. Het betrof veranderingen in het landschap (van bos naar heide), nieuwe technieken in de landbouw, de industrialisatie en de milieuproblematiek. Het meest recent is de gezondheidsproblematiek. In de gemeente Oss (Herpen) brak in 2007 de Q-koorts uit met alle gevolgen van dien. Dit was de druppel die ervoor gezorgd heeft dat er een volksdebat over megastallen is opgestart met een megastallenverbod in de provincie Noord-Brabant als gevolg.
Kortom boeren zijn genoodzaakt naar alternatieven te kijken. Ongebreidelde groei is immers sterk aan banden gelegd.
Het alternatief van intensivering en schaalvergroting is extensivering en verbreding. De Landerij VanTosse is een proeftuin waar we experimenteren met nieuwe (en hele oude) gewassen. Dit op biologische wijze en passend bij het landschap en de natuur. Tevens wordt per gewas een ketennetwerk en een teelthandboek opgesteld. Boeren kunnen ter plekke informatie inwinnen en zien hoe een bepaald VanTosse gewas het doet op de zandgronden. De Landerij VanTosse promoot daarnaast onder een breed publiek de producten uit de streek.
We hebben met de LanderijVanTosse de doelstelling ons steentje bij te dragen aan de benodigde transitie in de landbouw. Dit doen we door boeren een alternatief te bieden, dat past bij de doelstelling en het landschap van de Maashorst. Het streven is dat boeren in de buitenste schil van de Maashorst en rondom de Maashorst geleidelijk (deels) over gaan op VanTosse gewassen. Hiermee willen we extensivering en verbreding van deze agrarische bedrijven bereiken. De verschillende boerenbedrijven vormen speldenprikken rondom de Maashorst. We noemen dit proces Agri-punctuur.

Het verdienmodel is als volgt:

- Het landschap van de Maashorst verbetert doordat agrarische bedrijven in en rondom de Maashorst op een andere manier gaan boeren: verbreding en extensivering.
- Uitbreiding van de VanTosse gewassen, doordat boeren in en rondom de Maashorst VanTosse gewassen gaan verbouwen.
- Boeren in en rondom de Maashorst wordt een alternatief (passend bij de Maashorst) geboden om hun boterham te verdienen.

Slowcare

Dagbesteding

Vrijwilligers

3.4.3 Slow-care: groene dagbesteding

De gemeente Oss, Stichting Landschapsbeheer Oss, Stichting Dichterbij, de GGZ en Stichting Slowcare werken samen aan een vernieuwend zorgconcept. Cliënten van Stichting Dichterbij en de GGZ krijgen de mogelijkheid te werken in de Landerij VanTosse en van daaruit in het hele buitengebied van de gemeente Oss. Daar hoort ook een deel van de Maashorst bij. Er is sprake van een win-win situatie. De cliënten hebben leuk werk in een natuurlijke omgeving die een positieve uitwerking op lichaam en geest heeft (healing environment). Het landschap heeft er baat bij: de oogst wordt geplukt, beplanting gesnoeid, bomen en struiken geplant, etc. Ook de gemeente Oss heeft er profijt van. Dit omdat een deel van de begeleiding van de cliënten door de vrijwilligers van Stichting Landschapsbeheer gebeurt. Tot slot geldt dat de zorgverleners op zoek zijn naar plekken, waar zij mensen met een verstandelijke of lichamelijke beperking, zo gewoon als mogelijk, kunnen laten werken. Dagbesteding in het groen is populair.

In de zorgwereld gaat per 1 januari 2015 het een en ander drastisch veranderen. Nu krijgen zorgverleners als Stichting Dichterbij en de GGZ, rechtstreeks geld van het Rijk om zorg te verlenen via de AWBZ. In 2015 gaat de nieuwe WMO in. Het geld van het Rijk gaat dan voor circa 70% naar de gemeenten (de overige 30% is bezuiniging Rijk). Zorgverleners moeten vanaf dan zorgopdrachten krijgen via de gemeente. Cliënten kunnen dan zelf meer bepalen waar ze hun zorg in willen kopen. De gemeente Oss wil een deel van de zorg verplaatsen van de tweede lijn naar de nulde lijn. Dus minder specialisten en meer inzet van gewone burgers (familieleden en vrijwilligers).

Stichting landschapsbeheer heeft nu circa 70 vrijwilligers. Met de komst van de Landerij VanTosse zal het aantal vrijwilligers fiks groeien. Ook verwachten we meer diversiteit binnen de groep vrijwilligers.

In 2013 bereiden we samen met de betrokken zorginstanties de groene dagbesteding voor. In 2014 is er dan plaats voor de eerste 5 tot 10 cliënten. In 2015 bouwen we dat uit tot 10 a 15 cliënten en in 2016 tot 15 a 20 cliënten. Ook daarna zien wij nog ruimte voor groei. In de tweede tender dienen wij het klooster Fons Vitae in. Als aanvulling aan het klooster gegeven wordt, is er volop ruimte voor allerlei sociale arbeidsplaatsen. Graag zien we dan ook een slowfood restaurant, een slowfood winkeltje, verschillende ambachtelijke werkplaatsen, kunstenaarsatelier, opleidingen, etc.

Het verdienmodel is als volgt:

- De gemeente bezuinigt vanaf 2015 op het WMO-budget én garandeert goede zorg op maat;
- Het landschap verbetert en de oogst wordt binnengehaald tegen zeer lage kosten;
- Het beheer van het landschap is gegarandeerd.

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Sfeerbeeld: Plukdagen

Sfeerbeeld: Proefdagen

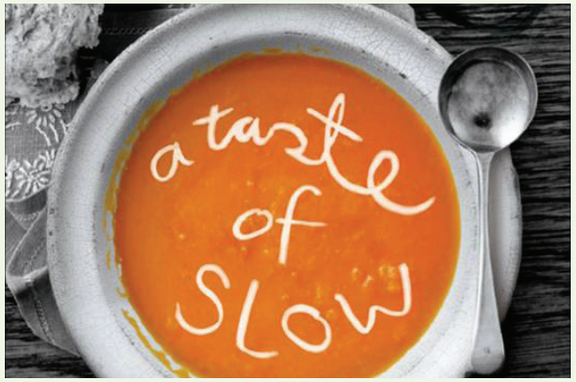

Sfeerbeeld: Slowfood

3.4.4 Slow-motion: recreatie & toerisme

De landerij VanTosse is een belevingslandschap. Proef het landschap! Naast proeven, ruik je, voel je, zie je en hoor je de landerij VanTosse. Wij willen de bezoekers later onthaasten. Mensen kunnen hier gratis komen recreëren. Aan de recreanten wordt geld verdiend als zij VanTosse producten kopen. Daarnaast zien we nog volop mogelijkheden het voedsellandschap verder uit te buiten qua beleving. Hierbij valt te denken aan kinderfeestjes, bedrijfslunches, familiepicknick, oogstfeesten, koken in de buitenlucht, VanTosse marktdagen, etc. Voor deze verdienmodellen is het noodzakelijk eerst het landschap een flinke boost te geven.

We gaan ook 'Proef het Landschap'- fietsroutes ontwikkelen rondom het stedelijk gebied van Oss. Er komt zeker een route die de Landerij VanTosse aan doet, maar ook de Maashorst biedt kansen voor interessante routes. Al fietsend genieten de recreanten van het landschap en ervaren ze waar hun voedsel vandaan komt. Samen met een student van de Kunstacademie in Den Bosch willen wij mensen bewust maken dat ook zij bij kunnen dragen aan het verminderen van voedselkilometers. Dit kan op een leuke manier, namelijk door de lokale boeren en boerderijwinkels te bezoeken. Hiervoor gaan we onder andere een fietskaart en een app ontwikkelen.

Het verdienmodel is als volgt:

Recreanten kopen VanTosse producten;

- Deelnemers aan de verschillende activiteiten betalen voor de activiteit en/of de producten;
- De fietskaart is straks te koop;
- Boeren en boerderijwinkels verkopen hun producten rechtstreeks aan de consumenten.

Collage: Landerij VanTosse

NATUURGEBIED
DE MAASHORST

Illustratie vogelvlucht Landerij VanTosse

4. Financiering

4.1 Totale projectkosten:

De investeringsbegroting moet in ieder geval één op één aansluiten op het projectplan en inzicht geven in de begrote kosten. De hoogte van de subsidie bedraagt 100% van de subsidiabele kosten tot een maximum van 50% van de totale projectkosten. Kosten gemaakt voor het moment van indiening van de aanvraag zijn niet subsidiabel, maar tellen wel mee bij het bepalen van de totale projectkosten en dienen hieronder inzichtelijk te worden gemaakt. Minimaal 50% van de projectkosten moet als eigen bijdrage worden gedragen door het samenwerkingsverband.

Deelproject	Projectkosten
Landschapsversterking: kleinschalig Kampenlandschap	€ 607.110,-
Experimenteren en ontwikkelen VanTosse gewassen	€1.200.080,-
Versterken recreatief gebruik	€ 191.790,-
Kennis/leercentrum: Werkplaats NLC	€ 141.000,-
Tuinderij VanTosse	€ 470.800,-
Toegankelijkheid, entrees en kleine objecten	€ 29.640,-
Sociale arbeidsplaatsen	€ 360.000,-
Conceptontwikkeling klooster	€ 24.000,-
Promotie, publiciteit en communicatie	€ 30.500,-
Projectmanagement	€ 150.000,-
Totaal	€3.204.920,-

4.2 Sluitende investeringsbegroting

Voor de Landerij VanTosse geldt dat bij toepassing van de subsidieregels circa 78% subsidiabel is.
De subsidieregeling Landschappen van Allure stelt echter dat minimaal 50% van de projectkosten als eigen bijdrage worden gedragen door het samenwerkingsverband. Daarom vragen wij 50% van de totale projectkosten als subsidie aan.
De cofinanciering brengen we met de volgende partijen op: Stichting Landschapsbeheer, gemeente Oss, Dalco Food, Helicon opleidingen, Van de Vorle Paddenstoelenkwekerij, Stichting Dichterbij en de GGZ Oost Brabant.
Hiernaast is een overzicht gegeven van alle financiers en de daarbij behorende financieringsbijdragen van het project. Per financier is aangegeven om welk percentage van de dekking het gaat.

Financieringsplan Landerij VanTosse

	Bijdrage in €	% Bijdrage
Totale projectkosten	€3.204.920,-	100%
Gemeente Oss	€1.413.860,-	44,12 %
Stichting Landschapsbeheer	€ 104.600,-	3,26 %
Derden	€ 84.000,-	2,62 %
Gevraagde bijdrage LvA	€1.602.460,-	50%

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Begroting deelproject A	Omschrijving	Projectkosten	Totaal subsidiabale	Subsidiabele kosten art 7.1	Subsidiabele kosten artikel 7.2	Niet subsidiabele kosten artikel 8	Financieringsvorm	Cofinanciering
Periode van 01/05/13 tot 01/01/17								
Uitgaven								
1.Landschapsversterking: kleinschalig kampenlandschap								
A. Verbetering groene robuuste dooradering								
* aanleg houtwallen/-singels	5 km	€ 24.120,00	€ 20.120,00	€ 20.120,00	€ -	€ 4.000,00	geldbedrag	€ 4.000,00
* aanleg fruitwallen/fruitallee	15 km	€ 82.100,00	€ 62.100,00	€ 62.100,00	€ -	€ 20.000,00	geldbedrag	€ 20.000,00
* realisatie foodframe	0,5 km	€ 10.540,00	€ 9.740,00	€ 9.740,00	€ -	€ 800,00	geldbedrag	€ 800,00
* aanpassing hekken, poorten en perceelafscheidin	15 km	€ 54.700,00	€ 44.700,00	€ 2.700,00	€ 42.000,00	€ 10.000,00	geldbedrag	€ 10.000,00
B. Versterken biodiversiteit								
* herinrichting bermen en boszomen	20 km	€ 31.640,00	€ 21.640,00	€ 21.640,00	€ -	€ 10.000,00	geldbedrag	€ 10.000,00
* aanleg vlinder-/bijenweides	5 ha	€ 21.300,00	€ 21.300,00	€ 21.300,00	€ -	€ -	geldbedrag	
* aanleg poelen	2 stuks	€ 5.310,00	€ 4.310,00	€ 4.310,00	€ -	€ 1.000,00	geldbedrag	€ 1.000,00
* aanloop ecoducten N329	10 ha	€ 195.000,00		€ -	€ -	€ 195.000,00		€ 195.000,00
* ontsnipperingsmaatregelen	1 stuks	€ 64.600,00	€ 64.600,00	€ 64.600,00	€ -	€ -	geldbedrag	
* aanleg herinneringsbos/bos van de toekomst	4 ha	€ 117.800,00	€ 113.500,00	€ 104.500,00	€ 9.000,00	€ 4.300,00	geldbedrag	€ 1.800,00
* aanleg herinneringsbos/bos van de toekomst	4 ha	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	geldbedrag	€ 1.800,00
2. Experimenteren en ontwikkelen VanTosse gewassen								
* paddenstoelen in houtwallen	4 km	€ 16.150,00	€ 8.150,00	€ 8.150,00	€ -	€ 8.000,00	geldbedrag	€ 8.000,00
* aanleg cranberryvelden	5 ha	€ 306.820,00	€ 296.820,00	€ 296.820,00	€ -	€ 10.000,00	geldbedrag	€ 10.000,00
* pilotproject o.a. veldbonen	3 ha	€ 27.300,00	€ 7.300,00	€ 7.300,00	€ -	€ 20.000,00	geldbedrag	€ 20.000,00
* aanleg hopsingels	1 km	€ 7.040,00	€ 7.040,00	€ 7.040,00	€ -	€ -	geldbedrag	
* doorontwikkeling huidige areaal akkers	14 ha	€ 8.450,00	€ 8.450,00	€ 8.450,00	€ -	€ -	geldbedrag	
* inbreng huidige akkers	15 ha	€ 756.240,00	€ 756.240,00	€ 756.240,00	€ -	€ -	geldbedrag	€ 378.120,00
* uitbreiding akkernetwerk	14 ha	€ 44.460,00	€ 44.460,00	€ 44.460,00	€ -	€ -	geldbedrag	
* keten ontwikkeling producenten/verwerking/afz	1 stuks	€ 20.900,00	€ 20.900,00	€ 20.900,00	€ -	€ -		
* teeltondersteunende maatregelen (beregening et	2 ha	€ 12.720,00	€ 12.720,00	€ 12.720,00	€ -	€ -	geldbedrag	
3. Versterken recreatief gebruik								
* aanleg verbindende stukken fietspad (dreven)	3 km	€ 61.960,00	€ 61.960,00	€ 11.960,00	€ 50.000,00	€ -	geldbedrag	
* aanleg en aanpassing openbare parkeervoorzieni	2 stuks	€ 57.600,00	€ 55.600,00	€ 4.160,00	€ 51.440,00	€ 2.000,00	geldbedrag	€ 2.000,00
* aanleg en aanpassing wandelpaden (geschikt minder validen) (driften)	5 km	€ 66.960,00	€ 61.960,00	€ 7.160,00	€ 54.800,00	€ 5.000,00	geldbedrag	€ 5.000,00
* straatmeubilair, (banken, picknickplaatsen)	10 stuks	€ 5.270,00	€ 4.270,00	€ 270,00	€ 4.000,00	€ 1.000,00	geldbedrag	€ 1.000,00
4. Kennis/leercentrum: Werkplaats Natuur, Landschap en Cultuurhistorie								
* kennis/leercentrum Werkplaats Natuur, landschap en cultuurhistorie	1 stuks incl inrichting/apparatuur/uren	€ 141.000,00	€ 141.000,00	€ 141.000,00	€ -	€ -	geldbedrag	
5. Tuinderij VanTosse								
* aankoop voormalige heemtuin incl gebouw	1 stuks	€ 251.000,00	€ 216.250,00	€ 216.250,00	€ -	€ 34.750,00	geldbedrag	€ 251.000,00
* aanleg tuinderij Vantosse	1,5 ha, biodiversiteitstuin	€ 93.950,00	€ 83.950,00	€ 72.450,00	€ 11.500,00	€ 10.000,00	geldbedrag	€ 35.000,00

Begroting deelproject A	Omschrijving	Projectkosten	Totaal subsidiabale	Subsidiabele kosten art 7.1	Subsidiabele kosten artikel 7.2	Niet subsidiabele kosten artikel 8	Financieringsvorm	Cofinanciering
* verbouw en inrichting publiekscentrum tuinderij Vantosse	1 stuks incl geschikt maken voor clienten GGZ en Stichting Dichterbij	€ 125.850,00	€ 125.850,00	€ 15.850,00	€ 110.000,00	€ -	geldbedrag	
6. Toegankelijkheid, entrees en kleine objecten								
** ontwikkeling recreatieve (toegangs)poorten*	2 stuks, inclusief ontwerp opdrachten	€ 29.640,00	€ 29.640,00	€ 9.640,00	€ 20.000,00	€ -	geldbedrag	
7. Sociale arbeidsplaatsen								
* inpassing/organisatie werkplekken sociale arbeid	15 fte begeleiding clienten, externe begeleiding inrichting werkplekken	€ 360.000,00	€ -	€ -	€ -	€ 360.000,00		€ 360.000,00
8. Conceptontwikkeling Klooster								
* Opstellen ontwikkelingsplan klooster	1 stuks	€ 24.000,00	€ 24.000,00	€ 24.000,00	€ -	€ -	geldbedrag	
9. Promotie, publiciteit en communicatie								
**opstellen promotieplan, website, algemene promotie en organisatie*	1 stuks, incl organisatie evenementen	€ 30.500,00	€ 30.500,00	€ 30.500,00	€ -	€ -	geldbedrag	
								€ 104.740,00
								€ 185.000,00
10. Projectmanagement								
* voorbereidingskosten, uitvoeringskosten, accountantskosten		€ 150.000,00	€ 150.000,00	€ 150.000,00	€ -	€ -	geldbedrag	
								€ 1.604.260,00
Totale uitgaven		€ 3.204.920,00	€ 2.509.070,00	€ 2.156.330,00	€ 352.740,00	€ 695.850,00		
Inkomsten		€		nvt				
* verkoop producten		€		nvt				
B. Adoptie/Verkoop bomen herinneringsbos incl bordjes		€ 15.000,00		€ 14.500,00		€ 2.500,00		
G.Introductie nieuwe teelten		€ 31.425,00		€ 31.425,00				
		€		nvt				
Totale inkomsten (incl.verdienmodellen)		€		nvt				

NATUURGEBIED DE MAASHORST

4.3 Investeringsbegroting

De investeringsbegroting sluit aan op het projectplan en geeft inzicht geven in de begrote kosten. Kosten gemaakt voor het moment van indiening van de aanvraag zijn niet subsidiabel, maar tellen wel mee bij het bepalen van de totale projectkosten en zijn in de tabel inzichtelijk gemaakt.

In de tabel 'Investeringsbegroting' is per deelproject in beeld gebracht:

- Projectkosten
- Totaal aan subsidiabele kosten (onderverdeeld in artikel 7.1 en 7.2)
- Niet subsidiabele kosten (artikel 8)
- Financieringsvorm
- Cofinanciering

MaashorstManifest
Manifest met een visie

In opdracht van de Stuurgroep De Maashorst.
Mogelijk gemaakt door de provincie Noord-Brabant en de inzet van de samenwerkende partners:

Provincie Noord-Brabant

Waterschap Aa en Maas
Maashorst boeren
Gemeente Oss
Gemeente Bernheze
Gemeente Landerd
ZLTO Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie
Regio Meierij Noordoost-Brabant
Gemeente Uden
Natuur- en Milieuverenigingen De Maashorst
RECRON
Natuurcentrum Slabroek
staatsbosbeheer

Financiering totale projectkosten	Toelichting: (waaruit bestaat uw bijdrage per deelproject)	Bedrag in €	Percentage	Totaal cofinanciering
Stichting landschapsbeheer Oss				**€ 104.600**
1 A Landschapsversterking: robuuste dooradering	Vrijwilligers uren	€ 34.800	1,09%	
1 B. Landschapsversterking: versterken biodiversiteit	Vrijwilligersuren	€ 12.800	0,40%	
3. Versterken recreatief gebruik	Vrijwilligersuren	€ 8.000	0,25%	
5. Tuinderij VanTosse	Geldbedrag	€ 25.000	0,78%	
5. Tuinderij VanTosse	Vrijwilligersuren	€ 10.000	0,31%	
2. Experimenteren en ontwikkelen VanTosse gewassen	Vrijwilligersuren	€ 14.000	0,44%	
Gemeente Oss				**€ 1.413.860**
1 B. Realisatie aanloopgebieden natuurbrug N329	Geldbedrag	€ 195.000	6,08%	
5. Aankoop voormalige heemtuin incl gebouw	Geldbedrag	€ 251.000	7,83%	
2. Omvorming van 15 ha grond van agrarisch gebruik naar natuur	Afwaardering grond	€ 378.120	11,80%	
7. Werkplekken sociale arbeid	Geldbedrag	€ 300.000	9,36%	
Algemeen	Geldbedrag/Garantstelling	€ 189.740	5,92%	
Bijdrage (POP) subsidie (garanstelling gemeente)	Geldbedrag	€ 100.000	3,12%	
Derden				**€ 84.000**
Dalco				
2. Experimenteren en ontwikkelen VanTosse gewassen:	Inzet uren onderzoek en	€ 10.000	0,31%	
ZLTO / Helicon opleidingen				
2. Experimenteren en ontwikkelen VanTosse gewassen	Inzet uren onderzoek en	€ 10.000	0,31%	
Van de Vorle				
2. Experimenteren en ontwikkelen VanTosse gewassen:	Inzet uren onderzoek en	€ 4.000	0,12%	
Stichting Dichterbij/GGZ				
7. Werkplekken sociale arbeid	Geldbedrag	€ 60.000	1,87%	
Totaal cofinanciering				**€ 1.602.460**
Totaal gevraagde subsidie	Geldbedrag	**€ 1.602.460**	50,00%	
Totale financiering		**€ 3.204.920**	100,00%	

NATUURGEBIED DE MAASHORST

4.4 Liquiditeitsplanning

Een liquiditeitsplanning is een prognose van de inkomende en uitgaande geldstromen van een project gedurende een bepaalde periode (de planningshorizon). Met behulp van deze liquiditeitsplanning wordt duidelijk hoe de financieringsbehoefte en het saldo liquide middelen zich gedurende de planningshorizon zullen ontwikkelen.

Uitgavenplanning Landerij VanTosse: "Proef het landschap"

Jaar	Planning projectuitgaven
Jaar	Planning projectuitgaven
2013	€ 443.846,50
2014	€ 449.964,50
2015	€ 658.254,00
2016	€ 1.652.855,00
Totaal	€ 3.204.920,00

Collage Landerij VanTosse

4.5 Checklist leningen en garanties

Niet van toepassing. Wij vragen alleen subsidie als geldbedrag aan.

Liquiditeitsplanning	Totaal	Totaal	2013	2013	2014	2014	2015	2015	2016	2016
	project	subsidiabele	project	subsidiabele	project	subsidiabele	project	subsidiabele	project	subsidiabele
	kosten	kosten	kosten	kosten	kosten	kosten	kosten	kosten	kosten	kosten
1 A Landschapsversterking: robuuste dooradering										
Uitgaven										
* 5 km houtwallen/-singels	€ 24.120,00	€ 20.120,00	€	€	€	€	€	€	€	€
* 15 km fruitwallen/fruitallee	€ 82.100,00	€ 62.100,00	€	€	€	€	€	€	€	€
* 0,5 km realisatie foodframe	€ 10.540,00	€ 9.740,00	€	€	€	€	€	€	€	€
* 15 km aanpassing hekken, poorten en perceelafscheidingen	€ 54.700,00	€ 44.700,00	€	€	€	€	€	€	€	€
Totale uitgaven	€ 171.460,00	€ 136.660,00	€ 17.146,00	€ 13.666,00	€ 34.292,00	€ 27.332,00	€ 51.438,00	€ 40.998,00	€ 68.584,00	€ 54.664,00
Inkomsten										
Niet van toepassing										
Totale inkomsten (incl. verdienmodellen)	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal Verbetering groene robuuste dooradering	€ 171.460,00	€ 136.660,00	€ 17.146,00	€ 13.666,00	€ 34.292,00	€ 27.332,00	€ 51.438,00	€ 40.998,00	€ 68.584,00	€ 54.664,00
1 B. Landschapsversterking: versterken biodiversiteit										
Uitgaven										
* 20 km herinrichting bermen en boszomen	€ 31.640,00	€ 21.640,00	€	€	€	€	€	€	€	€
* 5 ha vlinder-/bijenweides	€ 21.300,00	€ 21.300,00	€	€	€	€	€	€	€	€
* aanleg van 2 poelen	€ 5.310,00	€ 4.310,00	€	€	€	€	€	€	€	€
* aanloop ecoducten N329 10 ha	€ 195.000,00	€ -	€	€	€	€	€	€	€	€
* ontsnipperingsmaatregelen	€ 64.600,00	€ 64.600,00	€	€	€	€	€	€	€	€
* 4 ha herinneringsbos/bos van de toekomst	€ 117.800,00	€ 113.500,00	€	€	€	€	€	€	€	€
Totale uitgaven	€ 435.650,00	€ 225.350,00	€ 43.565,00	€ 22.535,00	€ 87.130,00	€ 45.070,00	€ 130.695,00	€ 67.605,00	€ 174.260,00	€ 90.140,00
Inkomsten										
Verkoop bomen en bordjes herinneringsbos	€ 15.000,00	€ 12.500,00	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 7.500,00	€ 6.250,00	€ 7.500,00	€ 6.250,00
Totale inkomsten (incl. verdienmodellen)	€ 15.000,00	€ 12.500,00	€ -	€ -	€ -	€ -	€ 7.500,00	€ 6.250,00	€ 7.500,00	€ 6.250,00
Totaal biodiversiteit	€ 420.650,00	€ 212.850,00	€ 43.565,00	€ 22.535,00	€ 87.130,00	€ 45.070,00	€ 123.195,00	€ 61.355,00	€ 166.760,00	€ 83.890,00
2. Experimenteren en ontwikkelen VanTosse gewassen										
Uitgaven										
* 4 km paddenstoelen in houtwallen	€ 16.150,00	€ 8.150,00	€	€	€	€	€	€	€	€
* 5 ha cranberryvelden	€ 306.820,00	€ 296.820,00	€	€	€	€	€	€	€	€
* 3 ha pilotproject o.a. veldbonen	€ 27.300,00	€ 7.300,00	€	€	€	€	€	€	€	€
* 1 km hopsingels	€ 7.040,00	€ 7.040,00	€	€	€	€	€	€	€	€
* 14 ha doorontwikkeling huidige areaal akkers	€ 8.450,00	€ 8.450,00	€	€	€	€	€	€	€	€
* 15 ha inbreng huidige akkers	€ 756.240,00	€ 756.240,00	€	€	€	€	€	€	€ 756.240,00	€ 756.240,00
* 14 ha uitbreiding akkernetwerk	€ 44.460,00	€ 44.460,00	€	€	€	€	€	€	€	€
* keten ontwikkeling producenten/verwerking/afzet	€ 20.900,00	€ 20.900,00	€	€	€	€	€	€	€	€
* 2 ha teeltondersteunende maatregelen (beregening etc)	€ 12.720,00	€ 12.720,00								
Totale uitgaven	€ 1.200.080,00	€ 1.162.080,00	€ 44.384,00	€ 40.584,00	€ 88.768,00	€ 81.168,00	€ 133.152,00	€ 121.752,00	€ 933.776,00	€ 918.576,00
Inkomsten										
Verkoop gewassen	€ 31.425,00	€ 31.425,00	€ -	€ -	€ 10.475,00	€ 10.475,00	€ 10.475,00	€ 10.475,00	€ 10.475,00	€ 10.475,00
Totale inkomsten (incl. verdienmodellen)	€ 31.425,00	€ 31.425,00	€ -	€ -	€ 10.475,00	€ 10.475,00	€ 10.475,00	€ 10.475,00	€ 10.475,00	€ 10.475,00
Totaal introductie nieuwe teelten	€ 1.168.655,00	€ 1.130.655,00	€ 44.384,00	€ 40.584,00	€ 78.293,00	€ 70.693,00	€ 122.677,00	€ 111.277,00	€ 923.301,00	€ 908.101,00

NATUURGEBIED
DE MAASHORST

Liquiditeitsplanning	Totaal	Totaal	2013	2013	2014	2014	2015	2015	2016	2016
	project	subsidiabele	project	subsidiabele	project	subsidiabele	project	subsidiabele	project	subsidiabele
	kosten	kosten	kosten	kosten	kosten	kosten	kosten	kosten	kosten	kosten
3. Versterken recreatief gebruik										
Uitgaven										
* 3 km verbindende stukken fietspad (dreven)	€ 61.960,00	€ 61.960,00	€	€	€	€	€	€	€	€
* aanleg en aanpassing 2 openbare parkeervoorzieningen	€ 57.600,00	€ 55.600,00	€	€	€	€	€	€	€	€
* 5 km wandelpaden (geschikt minder validen) (driften)	€ 66.960,00	€ 61.960,00	€	€	€	€	€	€	€	€
* straatmeubilair, (banken, picknickplaatsen 10 stuks)	€ 5.270,00	€ 4.270,00	€	€	€	€	€	€	€	€
Totale uitgavan	€ 191.790,00	€ 183.790,00	€ 9.589,50	€ 9.189,50	€ 28.768,50	€ 27.568,50	€ 57.537,00	€ 55.137,00	€ 95.895,00	€ 91.895,00
Inkomsten										
Niet van toepassing										
Totale inkomsten (incl. verdienmodellen)	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal versterken recreatief gebruik	€ 191.790,00	€ 183.790,00	€ 9.589,50	€ 9.189,50	€ 28.768,50	€ 27.568,50	€ 57.537,00	€ 55.137,00	€ 95.895,00	€ 91.895,00
4. Kennis/leercentrum: Werkplaats Natuur, Landschap en Cultuurhistorie										
Uitgaven										
* kennis/leercentrum Werkplaats Natuur, landschap en cultuurhistorie	€ 141.000,00	€ 141.000,00	€ 15.000,00	€ 13.000,00	€ 42.000,00	€ 42.000,00	€ 42.000,00	€ 42.000,00	€ 42.000,00	€ 42.000,00
Totale uitgaven	€ 141.000,00	€ 141.000,00	€ 15.000,00	€ 13.000,00	€ 42.000,00	€ 42.000,00	€ 42.000,00	€ 42.000,00	€ 42.000,00	€ 42.000,00
Inkomsten										
Niet van toepassing										
Totale inkomsten (incl. verdienmodellen)	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal ontwikkeling functies	€ 141.000,00	€ 141.000,00	€ 15.000,00	€ 13.000,00	€ 42.000,00	€ 42.000,00	€ 42.000,00	€ 42.000,00	€ 42.000,00	€ 42.000,00
5. Tuinderij VanTosse										
Uitgaven										
* aankoop voormalige heemtuin incl gebouw	€ 251.000,00	€ 216.250,00	€ 251.000,00	€ 216.250,00	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
* 1,5 ha aanleg tuinderij Vantosse	€ 93.950,00	€ 83.950,00								
* verbouw en inrichting publiekscentrum tuinderij VanTosse	€ 125.850,00	€ 125.850,00								
Totale uitgaven	€ 470.800,00	€ 426.050,00	€ 272.980,00	€ 237.230,00	€ 43.960,00	€ 41.960,00	€ 65.940,00	€ 62.940,00	€ 87.920,00	€ 83.920,00
Inkomsten										
Niet van toepassing										
Totale inkomsten (incl. verdienmodellen)	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal ruimtelijke ontwikkeling	€ 470.800,00	€ 426.050,00	€ 272.980,00	€ 237.230,00	€ 43.960,00	€ 41.960,00	€ 65.940,00	€ 62.940,00	€ 87.920,00	€ 83.920,00
6. Toegankelijkheid, entrees en kleine objecten										
Uitgaven										
** ontwikkeling recreatieve (toegangs)poorten*	€ 29.640,00	€ 29.640,00	€ 1.482,00	€ 1.482,00	€ 4.446,00	€ 4.446,00	€ 8.892,00	€ 8.892,00	€ 14.820,00	€ 14.820,00
Totale uitgaven	€ 29.640,00	€ 29.640,00	€ 1.482,00	€ 1.482,00	€ 4.446,00	€ 4.446,00	€ 8.892,00	€ 8.892,00	€ 14.820,00	€ 14.820,00
Inkomsten										
Niet van toepassing										
Totale inkomsten (incl. verdienmodellen)	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal toegankelijkheid en ontsluiting	€ 29.640,00	€ 29.640,00	€ 1.482,00	€ 1.482,00	€ 4.446,00	€ 4.446,00	€ 8.892,00	€ 8.892,00	€ 14.820,00	€ 14.820,00

Liquiditeitsplanning	Totaal	Totaal	2013	2013	2014	2014	2015	2015	2016	2016
	project	subsidiabele	project	subsidiabele	project	subsidiabele	project	subsidiabele	project	subsidiabele
	kosten	kosten	kosten	kosten	kosten	kosten	kosten	kosten	kosten	kosten
7. Sociale arbeidsplaatsen										
Uitgaven										
* inpassing/organisatie werkplekken sociale arbeid	€ 360.000,00	€ -	€	€	€ 60.000,00	€	€ 120.000,00	€	€ 180.000,00	€
Totale uitgaven	€ 360.000,00	€ -	€ -	€ -	€ 60.000,00	€ -	€ 120.000,00	€ -	€ 180.000,00	€ -
Inkomsten										
Niet van toepassing										
Totale inkomsten (incl. verdienmodellen)	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	
Totaal voorzieningen sociale arbeid	€ 360.000,00	€ -	€ -	€ -	€ 60.000,00	€ -	€ 120.000,00	€ -	€ 180.000,00	€ -
8. Conceptontwikkeling Klooster										
Uitgaven										
* Opstellen ontwikkelingsplan klooster	€ 24.000,00	€ 24.000,00	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ -	€ -	€ -	€ -
Totale uitgaven	€ 24.000,00	€ 24.000,00	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ -	€ -	€ -	€ -
Inkomsten										
Niet van toepassing										
Totale inkomsten (incl. verdienmodellen)	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal conceptontwikkeling klooster	€ 24.000,00	€ 24.000,00	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ 12.000,00	€ -	€ -	€ -	€ -
9. Promotie, publiciteit en communicatie										
Uitgaven										
**opstellen promotieplan, website, algemene promotie en organisatie*	€ 30.500,00	€ 30.500,00	€ 9.500,00	€ 9.500,00	€ 7.000,00	€ 7.000,00	€ 7.000,00	€ 7.000,00	€ 7.000,00	€ 7.000,00
Totale uitgaven	€ 30.500,00	€ 30.500,00	€ 9.500,00	€ 9.500,00	€ 7.000,00	€ 7.000,00	€ 7.000,00	€ 7.000,00	€ 7.000,00	€ 7.000,00
Inkomsten										
Niet van toepassing										
Totale inkomsten (incl. verdienmodellen)	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal promotie en publiciteit	€ 30.500,00	€ 30.500,00	€ 9.500,00	€ 9.500,00	€ 7.000,00	€ 7.000,00	€ 7.000,00	€ 7.000,00	€ 7.000,00	€ 7.000,00
10. Projectmanagement										
Uitgaven										
* voorbereidingskosten, uitvoeringskosten, accountantskosten	€ 150.000,00	€ 150.000,00	€ 18.200,00	€ 18.200,00	€ 41.600,00	€ 41.600,00	€ 41.600,00	€ 41.600,00	€ 48.600,00	€ 48.600,00
Totale uitgaven	€ 150.000,00	€ 150.000,00	€ 18.200,00	€ 18.200,00	€ 41.600,00	€ 41.600,00	€ 41.600,00	€ 41.600,00	€ 48.600,00	€ 48.600,00
Inkomsten										
Niet van toepassing										
Totale inkomsten (incl. verdienmodellen)	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -	€ -
Totaal projectmanagement	€ 150.000,00	€ 150.000,00	€ 18.200,00	€ 18.200,00	€ 41.600,00	€ 41.600,00	€ 41.600,00	€ 41.600,00	€ 48.600,00	€ 48.600,00
Totaal projectuitgaven	€ 3.204.920,00	€ 2.509.070,00	€ 443.846,50	€ 377.386,50	€ 449.964,50	€ 330.144,50	€ 658.254,00	€ 447.924,00	€ 1.652.855,00	€ 1.351.615,00

NATUURGEBIED
DE MAASHORST

5. Besluitvorming tijdens de uitvoering van het project

Stichting Landschapsbeheer Oss en de gemeente Oss werken nauw samen om de gestelde doelen binnen het project "Landerij van Tosse; proef het landschap" te realiseren. Zij hebben daarvoor een samenwerkingsverklaring ondertekend, die ook als bijlage bij het investeringsvoorstel is gevoegd. Daarin zijn ieders verantwoordelijkheden en verplichtingen vastgelegd. Ter detaillering van de onderlinge afspraken – waaronder besluitvorming over o.a. te verstrekken opdrachten aan derden – zullen voorstellen in de eerste vergadering van de stuurgroep worden geagendeerd. Idee achter deze werkwijze is dat dan ook de beschikking van de provinciale bijdrage uit Landschappen van Allure beschikbaar is. Daarmee kunnen de operationele afspraken (en dus ook de specifieke besluitvorming) maximaal afgestemd worden op de (resultaat-) verplichtingen, die de provincie oplegt.

Vanuit de opgestelde liquiditeitsplanning en rekening houdend met de dan gemaakte afspraken met de provincie over de wijze van bevoorschotting en betaling, kan tijdens dit eerste overleg van de stuurgroep Landerij VanTosse ook concreet worden vastgelegd hoe en wanneer de toegezegde middelen beschikbaar worden gesteld. Wij gaan ervan uit dat het eerste overleg van de stuurgroep zal plaats vinden binnen 2 maanden nadat de provinciale beschikking is ontvangen.
Voorstel is verder om de provincie actief te informeren en – waar nodig – te betrekken bij de besluitvorming. Wij stellen voor dat halfjaarlijks schriftelijk wordt gerapporteerd en dat voorafgaand aan die schriftelijke rapportage de provincie wordt uitgenodigd bij een overleg van de stuurgroep. Daarin kan dan namelijk worden vastgesteld of deadlines worden gehaald of dat er – vanwege onvoorziene ontwikkelingen in de uitvoering van het project – aanpassingen noodzakelijk zijn.

6. Fasering en planning van tussenresultaten

6.1 Projectplanning

Het project "Landerij van Tosse; proef het landschap" zal voor de voorgestelde deelprojecten vóór 1 januari 2017 zijn gerealiseerd. Eventuele vertragingen worden gesignaleerd en ondervangen via de wijze, die wij in hoofdstuk 7.2 hebben beschreven. Onderstaande overzicht vat samen in welke periode de deelprojecten worden uitgevoerd. Een uitsplitsing van deelresultaten met koppeling naar de ermee gemoeide kosten is opgenomen in de bijgevoegde liquiditeitsplanning.

Planning Landerij VanTosse	2013	2014	2015	2016
1. landschapsversterking: kleinschalig kampenlandschap				
a. Aanleg houtwallen / -singels				
b. Aanleg fruitwallen/Fruitallee				
c. Realisatie Hopframe				
d. Aanpassing hekken, poorten en perceelafscheiding				
e. Herinrichting bermen en boszomen				
f. Aanleg vlinder-, bijen- en bloemweides				
g. Aanleg poelen				
h. Aanloop ecoducten				
i. Ontsnipperingsmaatregelen				
j. Aanleg herinneringsbos				
2. Experimenteren en ontwikkelen VanTosse gewassen				
a. Paddenstoelen in houtwallen				
b. Cranberryvelden				
c. Pilotproject bonen(burger)				
d. Begroeiing Hopframe				
e. Doorontwikkeling akkers (granen, bloemrijk grasland)				
f. Permanente inbreng huidige akkers				
g. Uitbreiding akkernetwerk				
h. Ketenontwikkeling producten/verwerking/afzet				
i. Teeltondersteunende maatregelen				
3. Versterken recreatief gebruik				
a. Verbindende stukken fietspad (dreven)				
b. Openbare parkeervoorzieningen				
c. Wandelpaden (geschikt minder validen, driften)				
d. Straatmeubilair				
4. Kennis/leercentrum: Werkplaats NLC				
5. Tuinderij VanTosse				
a. Aankoop voormalige heemtuin inclusief gebouw				
b. Aanleg Tuinderij VanTosse (1,5 ha.)				
c. Verbouw en inrichting publiekscentrum				
6. Toegankelijkheid, entrees en kleine objecten				
7. Sociale arbeidsplaatsen				
8. Conceptontwikkeling klooster				
9. Promotie, publiciteit en communicatie				
10. Projectmanagement				

NATUURGEBIED DE MAASHORST

7. Projectbeheersing

7.1 Organisatie

Het samenwerkingsverband van Stichting Landschapsbeheer Oss en de gemeente Oss kiest voor een projectorganisatie, die recht doet aan de betrokkenheid van alle deelnemende partijen. Zo wordt een stuurgroep gevormd, waarin zij beiden bestuurlijk zijn vertegenwoordigd, en een projectgroep samengesteld uit de ambtelijke vertegenwoordigers. Deze projectgroep 'stuurt' de projectmanager aan. Dit organisatiemodel (en organogram) zijn als afzonderlijke bijlagen toegevoegd. Op voorhand wordt uitgegaan van een vergaderfrequentie van 4 keer per jaar voor de stuurgroep en 8 keer per jaar voor de projectgroep.
De stuurgroep is verantwoordelijk voor de tijdige en juiste afstemming/contacten met de provincie, stuurgroep De Maashorst en de gemeenteraad van Oss.

Naast de Stichting Landschapsbeheer Oss en de gemeente Oss leveren ook andere organisaties (zoals o.a. ZLTO, Helicon, Dichterbij, GGZ, Dalco Food en Van de. Vorle) een actieve bijdrage aan de uitvoering van het project. Hun inzet heeft echter niet betrekking op het integrale project, maar op specifieke projectonderdelen. In de projectgroep bepalen we welke bilaterale thematische deelprojecten er zijn en wie daarvoor als trekker optreedt. De projectgroep zal met hen bilaterale werkafspraken maken over de te leveren kwaliteit binnen vastgestelde budgetten en die ter goedkeuring voorleggen aan de stuurgroep. In veel gevallen zal de projecttrekker de projectmanager zijn. Voor specifieke thematische deelprojecten kan dat ook een projecttrekker van de gemeente of één van de partners zijn. Projecttrekkers koppelen regelmatig terug aan de projectmanager en zijn als het ware een verlengstuk van de projectmanager.

7.2 Bewaking van tijd en opvangen van vertraging

De projectmanager zal tweemaandelijks met de projectgroep de stand van zaken doorspreken en daarin als vast agendapunt opnemen hoe voortgang zich verhoudt tot de opgestelde planning. Dit biedt betrokkenen de gelegenheid om samen vast te stellen of er op onderdelen vertraging dreigt te ontstaan en om vervolgens afspraken te maken over de wijze waarop die opgevangen kunnen worden. Mochten de oorzaken van vertraging liggen in het niet (tijdig) nakomen van toezeggingen, die door andere partijen dan Stichting Landschapsbeheer en de gemeente Oss zijn gedaan, zal in eerste instantie de projectmanager proberen met de betreffende partij tot een oplossing te komen. Wanneer dit niet haalbaar blijkt te zijn, kan een afweging nodig zijn om de stuurgroep van het project en/of Stuurgroep De Maashorst hiervoor actie te laten ondernemen. In het uiterste geval zal worden vastgesteld of de partij dient te worden 'vervangen' door een andere partij, die dezelfde positie kan innemen om de gestelde doelen te realiseren.
Wanneer vertragingen dreigen te ontstaan vanwege te doorlopen procedures zal de projectmanager een beroep doen op de gemeentelijke en provinciale aanspreekpunten om daarin te faciliteren.
Te allen tijde zullen mogelijke vertragingen en daarvoor aan te dragen oplossingen tijdig met de provincie (proactief) worden gecommuniceerd.

7.3 Beheersing van kwaliteit

De projectmanager zal vanzelfsprekend vanuit het op te stellen jaarwerkplan en de specifieke planning per deelproject ook sturen op het (blijven) voldoen aan de gestelde eisen van innovatie, burger-participatie, ruimtelijke kwaliteit en economie in relatie tot het landschap. Naast deze bilaterale sturing zal hij halfjaarlijks een plenaire bijeenkomst organiseren voor alle deelnemers in het project. Dit biedt alle betrokkenen de gelegenheid om te delen welke ontwikkelingen zichtbaar zijn op de genoemde aspecten én om gezamenlijk mogelijk een extra slag te maken (synergie te bereiken).

7.4 Kostenbewaking

De projectmanager stuurt 'kort' op de relatie tussen de bestede middelen (uitgaven) en de te leveren prestaties. Daarvoor dienen de met de provincie te maken afspraken (zoals vastgelegd in de beschikking) als uitgangspunt. Praktisch gezien houdt deze sturing in dat hij met de financieel specialist maandelijks de balans opmaakt en vastlegt in een maandverslag. Deze – voortschrijdende – rapportages zullen worden geagendeerd voor de vergaderingen van de projectgroep en vervolgens ook voor de vergaderingen van de stuurgroep. Benodigde tussentijdse aanpassingen kunnen daardoor snel worden gesignaleerd en doorgevoerd waardoor het risico op 'scheefgroei' wordt beperkt.

7.5 Opzet voor communicatieplan

Het gebied is nu onbekend. En onbekend maakt onbemind. Met het beoogde aantrekkelijke en fascinerende voedsellandschap zetten we de Landerij VanTosse op de kaart. Het landschap krijgt een duidelijk eigen identiteit, die we breed uit dragen. Daar is onder andere een goed doordacht communicatieplan voor nodig. Het is de bedoeling om na de subsidieverlening een gedegen communicatieplan te laten opstellen door een communicatiespecialist. Hierna hebben we als voorzet de contouren al wel geschetst om de vragen op dit onderdeel te kunnen beantwoorden.

7.5.1 Aanleiding en doelstelling

Doelstelling communicatie:

- Breed gedragen plan (draagvlak)
- Alle belanghebbenden kennen het plan
- De belanghebbenden dragen het plan een warm hart toe.
- Nieuwe partners en initiatieven melden zich bij ons.
- Cliënten willen graag in de Landerij VanTosse werken.
- Omwonenden en dagjesmensen bezoeken de Landerij.
- Streekproducten stijgen in populariteit.

NATUURGEBIED DE MAASHORST

We hebben gemerkt dat het actief promoten en delen van het project Landerij VanTosse zijn vruchten afwerpt. Daarom dienen we het investeringsvoorstel niet alleen in namens Stichting Landschapsbeheer Oss en gemeente Oss, maar ook namens GGZ Oost Brabant, Stichting Dichterbij, Stichting Slowcare, ZLTO, Dalco Food, Van de Vorle en Helicon opleidingen. En er zijn nog veel meer partijen, die interesse hebben getoond. Ook de vele vrijwilligers reageren enthousiast op het plan. Iedereen staat te popelen om de handen uit de mouwen te kunnen steken. Dat is precies het draagvlak wat we willen hebben.
Maar we zijn er nog lang niet. Wij willen alle partijen actief betrekken. Iedereen in de omgeving moet straks het plan kennen en bij voorkeur een warm hart toedragen. Nieuwe vrijwilligers moeten zich gaan melden, net als nieuwe partners en nieuwe initiatieven. De groene dagbesteding in en vanuit de Landerij VanTosse moet geliefd zijn bij cliënten, verzorgers en zorginstellingen. Als mensen denken "wat kan ik vandaag eens voor leuks gaan doen", moet de Landerij VanTosse bij ze opkomen. En als ze later dan bedenken wat ze vandaag gaan eten, moet het belang van producten uit de streek (on)bewust onderdeel zijn van de afweging. En bovenal moeten mensen het voedsellandschap in al haar facetten willen beleven.

7.5.2 Opdrachtgever en opdrachtnemer

De Stichting Landschapsbeheer en de gemeente Oss hebben een gedeelde verantwoordelijkheid voor het gehele project. Zij zullen hierin dan ook gelijkwaardig optreden. Bij opdrachtverlening is formeel stichting Landschapsbeheer opdrachtgever. Opdrachten kunnen echter alleen in overleg worden verleend. Op dit moment is nog niet bekend welke communicatiespecialist (opdrachtnemer) het beoogde communicatieplan gaat maken en wellicht ook gaat begeleiden bij de uitvoering daarvan.

7.5.3 Budget

Het totale budget voor promotie, publiciteit en communicatie is €42.280,-.

7.5.4. Participatie

Vormen van participatie

Afhankelijk van de grootte van betrokkenheid en de rol in het totale project, krijgen alle betrokkenen een bepaalde mate van participatie: informeren, raadplegen, adviseren, coproduceren of meebeslissen. Informeren is daarbij de zwakste vorm van participatie en meebeslissen de sterkste vorm. Over het algemeen geldt dat publiekscommunicatie vooral informeren en raadplegen is. Bij proces-communicatie ligt de nadruk meer op de sterkere vormen van participatie: adviseren, coproduceren en (mee)beslissen. In het uitgewerkte communicatieplan zal per doelgroep de mate van participatie worden uitgewerkt.

Vormen van participatie

Informeren: Via websites, kranten, folders, informatieavonden, informatieborden en apps mensen op de hoogte brengen. Dit is éénrichtingsverkeer.

Raadplegen: Mensen naar hun mening vragen, bijvoorbeeld met behulp van enquêtes of inspraakavonden. Vanuit de Landerij VanTosse geven we aan wat de belangenafweging is geweest.

Adviseren: Mensen geven advies als daar door de Landerij VanTosse om gevraagd wordt. Deze laat op haar beurt weten wat er met het advies gebeurd is en hoe zij tegenover dit advies staan.

Coproduceren: Samen met de Landerij VanTosse (gemeente Oss en Stichting Landschapsbeheer) maakt de betrokkene een plan.
(Mee)beslissen: De betrokkene beslist samen met de Landerij VanTosse of het plan of een onderdeel daarvan wel of niet doorgaat. Ook beslist de betrokkene mee over de wijze waarop.

7.5.5 Thema's en doelgroepen

Bij de bepaling van de doelgroepen kan een onderscheid worden gemaakt tussen belanghebbenden en belangstellenden. Het is realistisch te veronderstellen dat belanghebbenden meer interesse hebben in het project Landerij VanTosse. Zij zullen specifiekere informatie willen ontvangen of de behoefte voelen om invloed uit te oefenen op de besluitvorming. Het grootste deel van de doelgroepen valt in de categorie belanghebbend.

Doelgroepen

We hebben in ieder geval te maken met de volgende doelgroepen:

1. Omwonenden (rond Landerij VanTosse en Maashorst)
2. Vrijwilligers
3. Wijk- en dorpsraden
4. Belangenverenigingen (IVN, ZLTO, Maashorstboeren, Heemkundekring, etc.)
5. Werkgroep Tuinderij VanTosse
6. Potentiële partners Landerij VanTosse (ook voor klooster)
7. Ondernemers VanTosse producten (Dalco Food, Van de Vorle, BesNederland, molens, etc.)
8. Afnemers en verwerkers VanTosse producten
9. Recreatiebedrijven (rond Landerij VanTosse en Maashorst)
10. Onderwijs- en onderzoeksinstellingen (Helicon opleidingen, HAS, WUR, kunstacademie, etc.)
11. Instanties en bedrijven gelinkt aan voedselbewustzijn (zorginstellingen, diëtisten, GGD, ondernemers, scholen, ziekenhuis, biologische winkel en boerderijen, etc.)
12. Zorginstellingen (Stichting Dichterbij, GGZ, Stichting Slowcare, etc.)
13. Cliënten en potentiële cliënten en hun verzorgers
14. Raadscommissie, raad
15. Stuurgroep de Maashorst
16. Buurgemeenten, Maashorstgemeenten
17. Specialisten ruimtelijke kwaliteit (team van Maashorst ontwerpers, Commissie Ruimtelijke kwaliteit Oss, ingehuurde ontwerpers, etc.)
18. Specialisten communicatie (communicatiebureau, afdeling communicatie, etc.)
19. Aannemers
20. Maashorstboeren
21. Provincie Noord Brabant

Thema's doelgroepen

Bovenstaande lijst van doelgroepen geeft de grote betrokkenheid van veel partijen bij het project aan, maar tegelijkertijd ook de diversiteit onder de doelgroepen.
De doelgroepen behorende bij de procescommunicatie participeren in ieder geval in het totale project. Dit geldt voor medebeslissers: adviescommissie, gemeenteraad, stuurgroep De Maashorst, bestuur Stichting Landschapsbeheer.
De volgende thema's zijn te onderscheiden:

- Totaal
- Landschap en natuur
- Agrarische activiteiten
- Onderzoek en educatie
- Zorg
- Recreatie
- Voedselbewustzijn
- Conceptontwikkeling klooster

NATUURGEBIED DE MAASHORST

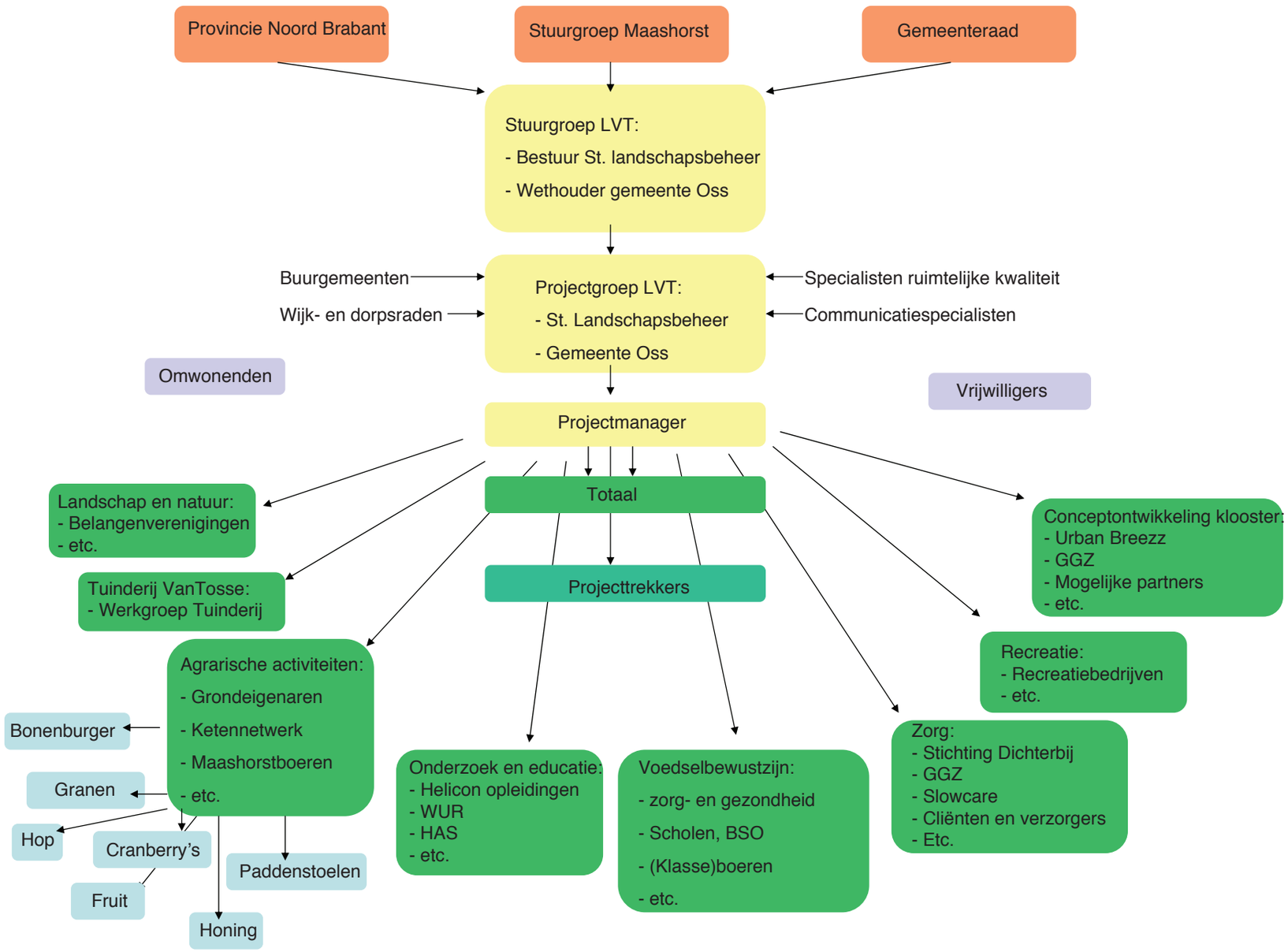
Provincie Noord Brabant
Stuurgroep Maashorst
Gemeenteraad
Stuurgroep LVT:
- Bestuur St. landschapsbeheer
- Wethouder gemeente Oss
Buurgemeenten
Wijk- en dorpsraden
Projectgroep LVT:
- St. Landschapsbeheer
- Gemeente Oss
Specialisten ruimtelijke kwaliteit
Communicatiespecialisten
Omwonenden
Vrijwilligers
Projectmanager
Totaal
Projecttrekkers
Landschap en natuur:
- Belangenverenigingen
- etc.
Tuinderij VanTosse:
- Werkgroep Tuinderij
Agrarische activiteiten:
- Grondeigenaren
- Ketennetwerk
- Maashorstboeren
- etc.
Bonenburger
Granen
Hop
Cranberry's
Fruit
Honing
Paddenstoelen
Onderzoek en educatie:
- Helicon opleidingen
- WUR
- HAS
- etc.
Voedselbewustzijn:
- zorg- en gezondheid
- Scholen, BSO
- (Klasse)boeren
- etc.
Zorg:
- Stichting Dichterbij
- GGZ
- Slowcare
- Cliënten en verzorgers
- Etc.
Recreatie:
- Recreatiebedrijven
- etc.
Conceptontwikkeling klooster:
- Urban Breezz
- GGZ
- Mogelijke partners
- etc.

7.5.6 Aanpak / organisatie structuur

De organisatiestructuur bestaat uit 6 onderdelen. Deze hebben elk hun eigen kleur in het schema met de organisatiestructuur.
Geel: het hart van de projectorganisatie
Rood: overkoepelende aansturing, medebesluitvorming
Groen: totaal en thematische deelprojecten
Lichtblauw: onderverdeling binnen thematisch deelproject
Paars: Omwonenden en vrijwilligers zijn bij totaal en (een aantal) deelprojecten betrokken.
Kleurloos: adviserende rol aan de projectgroep
Het schema is qua participerende doelgroepen niet uitputtend bedoeld. Het zal verder worden uitgewerkt in het nog te maken communicatieplan. Dan stellen we ook een stappenplan op met wat we wanneer doen en wie dat doet.

7.5.7 Resultaten communicatie

Concrete resultaten voor 2017 met betrekking tot promotie, publiciteit en communicatie zijn:

- Uitgewerkt, professioneel communicatieplan gericht op alle betrokkenen
- Uitvoering geven aan dit communicatieplan. Onderdeel hiervan zijn:
    - Website Landerij van Tosse, Tuinderij VanTosse;
    - Website herinneringsbos;
    - Folders Landerij VanTosse, Tuinderij VanTosse;
    - Informatiebijeenkomsten: Landerij VanTosse, Tuinderij VanTosse, voedselbewustzijn, kansen voor boeren, kansen voor ondernemers, kansen voor reïntegratie via Landerij VanTosse, vrijwilligers voorlichten, etc.
    - Informatiepanelen gewassen, landschap, etc.
    - Projectgroepen voor verschillende onderdelen;
    - Presentaties en overleggen stuurgroep Maashorst.
- Fietsroutes Proef het Landschap, Bossche school (eventueel met app)
- Fietsroutekaarten analoog en digitaal
- Evenementen gekoppeld aan 'Proef het landschap!' (oogstfeesten, plukdagen, buiten koken, VanTosse marktdagen, etc.)
- Educatieve projecten voor schoolklassen en andere groepen

NATUURGEBIED DE MAASHORST

7.6 Risico- en kansenanalyse

In een vernieuwend project als de Landerij VanTosse is vooraf niet volledig te voorspellen, hoe het proces zal gaan verlopen. Uiteraard maken wij van tevoren een zo goed mogelijke projectplanning, maar een project als dit, vraagt ook om te anticiperen op veranderende omstandigheden. Dit brengt bepaalde risico's met zich, maar ook zeker kansen. Risico's én kansen zijn in dit geval
vooral onzekerheden.

Hieronder geven we een overzicht van de onzekerheden op dit moment. Wij gaan gedurende de uitvoering van het project 'Landerij VanTosse' er alles aan doen om deze onzekerheden om te zetten in kansen. Ook gedurende de afgelopen jaren zijn we regelmatig hobbels op de weg tegengekomen, maar het is altijd gelukt om deze hobbels te nemen. Daarom zien wij zelf de toekomst optimistisch tegemoet en vertrouwen wij op onze creativiteit en oplossingsvermogen.

7.6.1 Wet- en regelgeving

U vraagt specifiek in te gaan op de toepasselijke wet- en regelgeving, waaronder de Verordening Ruimte 2012. Met betrekking tot de Verordening Ruimte 2012 zien wij op dit moment geen risico's en/of kansen. Relevante wet- en regelgeving die wel risico's en/of kansen oplevert is de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en het te actualiseren bestemmingsplan buitengebied Oss.

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)
Het kabinet heeft besloten dat gemeenten vanaf 2015 taken gaan uitvoeren, die nu nog onder de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) vallen. Het gaat om begeleiding en verzorging. Vanaf 2015 vallen genoemde taken onder de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Op dit moment zijn de veranderingen door de transformatie van AWBZ naar Wmo nog niet te overzien. In dit investeringsvoorstel is voor de cofinanciering uitgegaan van de normen zoals die op dit moment gelden.

Bestemmingsplan buitengebied Oss

Als cofinanciering vanuit de gemeente brengen we gemeentelijke gronden in. Het betreft de circa 15 hectare waar Stichting Landschapsbeheer nu granen, cranberry's en bloemrijk grasland op heeft staan. Om deze gronden permanent in te kunnen zetten voor de Landerij VanTosse, waarderen we deze gronden af van landbouw naar natuur (met mogelijkheden voor biologische landbouw). Daarop volgend zetten we de eenjarige pacht om in langdurige pacht. In de zomer van 2013 start de gemeente Oss met de actualisatie van het bestemmingsplan buitengebied Oss. De afwaardering van deze gronden nemen we hier in mee. Normaal gesproken is het bestemmingsplan dan voor 2017 geactualiseerd. Als tegen het bestemmingsplan in beroep wordt gegaan, kan dit zodanige vertraging opleveren dat het bestemmingsplan niet voor 2017 vastgesteld is.

7.6.2 Andere subsidies

De subsidieregeling Landschappen van Allure sluit stapeling van Provinciale subsidies uit. Extra subsidies vanuit Europa, het Rijk of organisaties mogen wel als cofinanciering ingebracht worden. Wij gaan proberen extra subsidiegeld voor de Landerij VanTosse binnen te halen. Kansen hiervoor zien wij bijvoorbeeld binnen het nieuwe Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3). Op dit moment is niet in te schatten of en hoeveel subsidiegeld geworven kan worden voor de Landerij VanTosse. Om dat te ondervangen staat de gemeente Oss garant voor de cofinanciering. Mocht het lukken om voor 2017 bijvoorbeeld POP3 subsidiegeld binnen te halen, dan brengen we dit in mindering op het cofinancieringsbedrag van de gemeente Oss.

7.6.3 Deelname aan Landerij VanTosse

Het project Landerij VanTosse is een soort groeidiamant. Hoe meer verschillende partijen er deelnemen hoe mooier het project wordt. Mooie kansen zien wij nog in het enthousiasmeren van particuliere grondeigenaren en boeren. Ook met partner Helicon Opleidingen zien we nog vele kansen. Er zijn nog tal van nieuwe kruisbestuivingen mogelijk.

Boeren in en rondom De Maashorst

De wijze van boeren in en rondom de Maashorst drukt een sterke stempel op het landschap. Het ideale toekomstbeeld voor de Maashorst is dat vele boeren in en rondom De Maashorst overstappen op een extensievere manier van boeren, die bij

het landschap past. Dit kan onder andere door VanTosse / Maashorst gewassen te gaan telen. Met de proeftuin Landerij VanTosse maken wij de overstap voor boeren gemakkelijker. Op dit moment is niet in te schatten hoeveel boeren er uiteindelijk voor 2017 en daarna (deels) over willen stappen op VanTosse / Maashorst gewassen. Maar zeker is dat hier een enorme kans voor De Maashorst ligt.

Particuliere grondeigenaren Landerij vanTosse

In de Landerij VanTosse zijn veel verschillende particuliere grondeigenaren aanwezig. Om een derde van de ongeveer 70 hectare Landerij VanTosse in te richten met VanTosse gewassen hebben we naast de gemeente ook andere grondeigenaren nodig. Door eerst op de gemeentegronden het goede voorbeeld te geven, hopen wij ook een spin-off te kunnen bereiken voor de particuliere gronden. Hierbij hoort een goed communicatietraject én geduld. Wij zien hier op termijn zeker kansen.

Klooster (stip op de horizon)

Onze stip op de horizon is om ook de herontwikkeling van het voormalige benedictinessenklooster mogelijk te maken. Het klooster staat echter al geruime tijd te koop. We verwachten niet dat het klooster snel verkocht zal worden, maar het kan wel. Voor de conceptontwikkeling klooster, die onderdeel uitmaakt van dit investeringsvoorstel, houden we dan ook rekening met beide opties.
De huidige eigenaar (de GGZ) heeft aangegeven dat het klooster momenteel alleen maar geld kost. Het wordt antikraak bewoond en de stookkosten zijn erg hoog. De GGZ verkoopt het klooster het liefst, maar staat in tweede instantie open voor andere verdienmodellen (huur, pacht, groeimodellen, onkosten, etc.). Urban Breezz zal dit onderzoeken/uitwerken in de conceptontwikkeling voor het klooster.
Bij verkoop geldt dat er een maatschappelijk beding op het klooster rust. Dit houdt in dat er een maatschappelijke functie in het klooster moet komen. Voor de Landerij VanTosse is dit positief. Wij willen immers dat het klooster een belangrijke maatschappelijke rol binnen het totale project krijgt. Urban Breezz zal in de conceptontwikkeling rekening houden met de diverse mogelijkheden en ook actief potentiële partners benaderen.
Wij zien volop kansen voor het klooster. En de ontwikkeling van de Landerij VanTosse versterkt deze kansen nog eens extra.

Wat kan Helicon opleidingen nog meer betekenen voor de Landerij VanTosse?

Helicon Opleidingen draait straks het nieuwe ontwikkelings- en opleidingsconcept 'Natural Recovery' ook in de Landerij VanTosse. Doel is het herstel van welbevinden én het herstel van maatschappelijke participatie van mensen met een psychische of lichamelijke aandoening. Samenwerking tussen Helicon Opleidingen en Landerij VanTosse biedt nog veel meer mogelijkheden. Er is een mix op maat mogelijk van allerlei onderwijsleeractiviteiten gekoppeld de interesses van studenten. We gaan dit de komende tijd verder uitwerken, maar mogelijkheden zijn er te over.

7.6.4 Teelt slaat niet aan

De Landerij VanTosse is een proeftuin voor experimenten met nieuwe en oude gewassen. Inherent aan experimenteren is dat niet alles wat je uitprobeert een succes wordt. Als een nieuwe teelt niet aanslaat, proberen we het op een andere manier nog een keer of stappen over op een ander gewas. Door met de meest experimentele gewassen op kleine schaal in de Tuinderij VanTosse te beginnen is het afbreukrisico beperkt. Pas als de teelt daar succesvol is wordt doorgeschakeld naar de verspreid liggende akkers van de Landerij VanTosse. Risico's spreiden we ook door met verschillende gewassen te experimenteren. De kans van het experimenteren is dat je niet eerder bedachte oplossingen vindt en wellicht daarmee wel het gat in de markt.

NATUURGEBIED DE MAASHORST

8. Beheerplan

8.1 Beheerplan

De stichting Landerij VanTosse wordt na afloop van de subsidieperiode eindbeheerder van het project. In deze stichting zijn alle agrarische en hiervan afgeleide activiteiten ondergebracht, waaronder de Tuinderij VanTosse.
Het beheer van de Landerij en Tuinderij wordt door vrijwilligers van Landschapsbeheer Oss uitgevoerd (Werkgroep Landschapsbeheer), aangevuld met (begeleide) dagbestedingsplaatsen (GGZ, Dichterbij), door inhuur van gespecialiseerde bedrijven en door inzet van de Vereniging Oude landbouwwerktuigen voor het agrarisch loonwerk.
Het onderhoud- en werkschema wordt door het projectbureau van landschapsbeheer Oss (Werkplaats NLC) opgesteld en gecoördineerd.

Nieuwe natuur- en landschapselementen worden beschreven en toegevoegd aan het Handboek Beheer Natuurlijke Groenelementen Gemeente Oss. In dit handboek wordt aangegeven op welke wijze beheer en onderhoudsmaatregelen worden toegepast op deze groenelementen, uitgaande van de beschreven beeldkenmerken, ambitieniveau, functionaliteit, ecologische waarde en overige belangrijke aandachtspunten. Aan de hand van deze kenmerken worden onderhoudsplannen met begrotingen opgesteld. In de gemeente Oss voert Landschapsbeheer Oss het beheer over deze natuurlijke groenelementen uit. Ten aanzien van de ruimtelijke kwaliteit wordt getoetst aan het bestemmingsplan en het hierop vastgestelde streefbeeld.

Landbouwgronden worden na afwaardering ingezet in agrarisch natuurbeheer, waarvoor mogelijk aanspraak kan worden gemaakt op de specifieke van toepassing zijnde beheerpakketten van het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL).

Nieuwe teelten worden opgezet volgens een vooraf opgesteld kwaliteitsprotocol. Hierin worden de uitgangspunten (soortkeuze, motivatie, eisen tav voedselveiligheid, verwerkingsmogelijkheden ed) vastgelegd waaronder deze teelten worden uitgevoerd. Aan de hand van het kwaliteitsprotocol en de resultaten van proefteelten zijn teelthandleidingen samengesteld die uitgangspunt zijn voor verdere commerciële teelt van de gewassen.

jaar 1				
gewas	ha	opbrengst kg/ha	prijs	omzet
spelt (gepeld)	5	3500	€ 0,50	€ 8.750,00
overig graan	10	5000	€ 0,22	€ 11.000,00
bonen	5	5000	€ 0,80	€ 20.000,00
paddenstoelen	4	500	€ 5,00	€ 10.000,00
cranberry bestaand	1	1500	€ 5,00	€ 7.500,00
cranberry nieuw	5	400	€ 5,00	€ 10.000,00
fruitwallen	5	500	€ 5,00	€ 12.500,00
hop	0,5	500	€ 15,00	€ 3.750,00
verkoop graan derden	7	5000	€ 0,22	€ 7.700,00
verkoop bonen derden	7	5000	€ 1,00	€ 35.000,00
Totale omzet landbouw				**€ 126.200,00**

inkoop graan derden	7	5000	€ 0,20	€ 7.000,00
inkoop bonen derden	7	5000	€ 0,70	€ 24.500,00
Totale inkoop				**€ 31.500,00**

jaar 2				
gewas	ha	opbrengst kg/ha	prijs	omzet
spelt (gepeld)	5	3500	€ 0,50	€ 8.750,00
overig graan	10	5000	€ 0,22	€ 11.000,00
bonen	8	5000	€ 0,80	€ 32.000,00
paddenstoelen	4	500	€ 5,00	€ 10.000,00
cranberry bestaand	1	1750	€ 5,00	€ 8.750,00
cranberry nieuw	5	800	€ 5,00	€ 20.000,00
fruitwallen	5	750	€ 5,00	€ 18.750,00
hop	0,5	750	€ 15,00	€ 5.625,00
verkoop graan derden	7	5000	€ 0,22	€ 7.700,00
verkoop bonen derden	7	5000	€ 1,00	€ 35.000,00
Totale omzet landbouw				**€ 157.575,00**

inkoop graan derden	7	5000	€ 0,20	€ 7.000,00
inkoop bonen derden	7	5000	€ 0,70	€ 24.500,00
Totale inkoop				**€ 31.500,00**

jaar 3				
gewas	ha	opbrengst kg/ha	prijs	omzet
spelt (gepeld)	5	3500	€ 0,50	€ 8.750,00
overig graan	10	5000	€ 0,22	€ 11.000,00
bonen	10	5000	€ 0,80	€ 40.000,00
paddenstoelen	4	500	€ 5,00	€ 10.000,00
cranberry bestaand	1	2000	€ 5,00	€ 10.000,00
cranberry nieuw	5	1200	€ 5,00	€ 30.000,00
fruitwallen	5	1000	€ 5,00	€ 25.000,00
hop	0,5	1000	€ 15,00	€ 7.500,00
verkoop graan derden	7	5000	€ 0,22	€ 7.700,00
verkoop bonen derden	7	5000	€ 1,00	€ 35.000,00
Totale omzet landbouw				**€ 184.950,00**

inkoop graan derden	7	5000	€ 0,20	€ 7.000,00
inkoop bonen derden	7	5000	€ 0,70	€ 24.500,00
Totale inkoop				**€ 31.500,00**

8.2 Exploitatieplan

Alle exploitatiekosten komen voor rekening van de Stichting Landerij VanTosse, die daar adequate dekking voor moet vinden. Hiervoor zijn meerdere mogelijkheden, waarvoor verdienmodellen zijn opgesteld (zie 3.4). Uitgangspunt is een sluitende exploitatiebegroting.
De proeftuinen genereren inkomsten door samenwerking met lokale ondernemers, die investeren in nieuwe gewassen en productontwikkeling (cranberry, bonen, paddenstoelen) en die bovendien garant staan voor de afzet van producten. Daarnaast worden, na de subsidieperiode, de inkomsten uit bestaande agrarische activiteiten mede aangewend ter dekking van de kosten. Van een eventueel exploitatieoverschot wordt een deel gereserveerd ter dekking van onvoorziene verliezen. Het resterende deel wordt opnieuw geïnvesteerd in het landschap, rechtstreeks of door gebruikmaking van de streekrekening Maashorst.

De tabel laat de exploitatiebegroting zien voor de eerste drie jaren na de subsidieperiode. Zowel de baten als de kosten zijn in beeld gebracht. Het uiteindelijke resultaat is €8.979,- in 2017, €23.428 in 2018 en €42.120 in 2019. De omzet van de VanTosse gewassen is in de volgende tabel gespecificeerd.

Exploitatiebegroting Landerij VanTosse na 2016

Baten Landerij VanTosse

	1e Jaar	2e Jaar	3e Jaar
omzet agrarische producten	126.200	157.575	184.950
Kostprijs van de omzet (5%)	6.310	7.879	9.248
verkoop bewerkt product (honing)	1.350	1.500	1.750
inkoop derden	31.500	31.500	31.500
Bruto marge	**88.390**	**118.196**	**144.203**
bijdrage zorg 30 a 40 cliënten	360.000	360.000	360.000
bijdrage onderwijsinstellingen	20.000	20.000	20.000
excursies en workshops	1.000	1.250	1.500
bijdrage snl 20 ha	7.000	7.000	7.000
Totaal baten	**476.390**	**498.196**	**524.203**

Overige bedrijfskosten

personeelskosten werkplaats	30.000	32.000	34.000
huisvestingskosten	15.000	16.000	17.000
administratie-/kantoorkosten	5.000	5.500	6.000
autokosten	5.000	5.500	6.000
loonkosten derden (loonwerk)	12.000	13.000	14.000
grondkosten (pacht)10 ha	7.000	7.000	7.000
inkoopkosten zorg	340.000	340.000	340.000
personeelskosten zorg	10.000	11.000	12.000
bedrijfsmiddelen	5.000	5.500	6.000
vrijwilligersinzet 500 uur tuinderij	10.000	10.000	10.000
algemene kosten (verzekering ed)	10.000	11.000	12.000
akkerrandenbeheer	5.000	5.000	5.000
afschrijvingen	13.500	13.500	13.500
Totaal overigebedrijfskosten	**467.500**	**475.000**	**482.500**

resultaat voor rente	**8.890**	**23.196**	**41.703**
rente	89	232	417
resultaat na rente	**8.979**	**23.428**	**42.120**
Resultaat voor belasting	**8.979**	**23.428**	**42.120**
Belasting	0	0	0
Resultaat na belasting	**8.979**	**23.428**	**42.120**

NATUURGEBIED DE MAASHORST

Colofon

Landerij VanTosse – Proef het landschap! is een gezamenlijk project van:

- Stichting Landschapsbeheer Oss
- Gemeente Oss

De belangrijkste partners zijn:

- GGZ Oost Brabant
- Stichting Dichterbij Oss en omgeving
- Helicon opleidingen
- Van de Vorle
- Dalco Food

Adviseurs:

- More projectbegeleiding: begeleiding investeringsvoorstel
- Copijn Tuin- en Landschapsarchitecten: Ontwerp en grafische vormgeving
- Buro MAAN: illustratie vogelvlucht en illustratie hopframe
- Lonneke Hoogstede: illustraties voedselkilometers

.

GGZ Oost Brabant

dichterbij
We dagen ieder mens uit!

Helicon
OPLEIDINGEN

van de vorle
paddenstoelenkwekerij

Dalco food

More projectbegeleiding
Nieuwstraat 21
5683 KA BEST
Postbus 106
5680 AC Best
Telefoon: 0499 37 73 65

Copijn

Tuin- en Landschapsarchitecten
Gageldijk 4 F
3566 ME UTRECHT
Postbus 9177
3506 GD UTRECHT

Tel: +31(0)30 26 44 333
info@copijn.nl
www.copijn.nl

MAAN
STEDENBOUW BEELDENDE KUNST LANDSCHAP ARCHITECTUUR

NATUURGEBIED
DE MAASHORST